

TPSO

Trade Policy and Strategy Office
สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลก และแนวทางการรับมือของต่างประเทศ

กองยุทธศาสตร์การพัฒนาศามารถทางการแข่งขัน
สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์

บทสรุปผู้บริหาร

ประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์มีความท้าทายมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากสหรัฐฯ อาจจะไม่ใช้ขั้วอำนาจเดียวที่สามารถกำหนดระเบียบโลกอีกต่อไป ความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นทำให้หลายฝ่ายคาดว่า จะนำไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ (Multipolarity) ปัจจุบันกำลังมีประเทศมหาอำนาจใหม่ ๆ อย่างเช่นจีนที่เริ่มมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจโลก หรือรัสเซียที่มีบทบาทในภาคพลังงานของโลก เข้ามามีบทบาทในระบบโลกมากขึ้น เพื่อคานอำนาจของสหรัฐฯ ที่มักจะเข้าไปแทรกแซงเหตุการณ์ภายในของประเทศต่าง ๆ ซึ่งการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ไม่เพียงแสดงแสนยานุภาพทางการทหารและการแผ่ขยายลัทธิทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตการแข่งขันไปมิติใหม่ ๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ หรือเทคโนโลยี ซึ่งแรงกระเพื่อมขนาดใหญ่ย่อมส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ด้วยเหตุนี้แต่ละประเทศจึงจำเป็นต้องวางแผนเตรียมรับมือกับความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้ประเทศได้รับประโยชน์มากที่สุดและเกิดผลทางลบน้อยที่สุด

ปัจจุบันกลุ่มทางการเมืองระหว่างประเทศในระบบโลกแยกออกเป็นหลายขั้ว หรือ 3 ขั้ว อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยขั้วหลัก ๆ แบ่งออกเป็น ฝั่งตะวันตก นำโดยสหรัฐฯ และพันธมิตร และฝั่งตะวันออก ที่มีจีนเป็นผู้นำ และกลุ่มที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ซึ่งต่างก็มีจุดแข็งจุดอ่อนแตกต่างกันไป ฝั่งตะวันออกมีพื้นที่และประชากรที่มากกว่า แต่ฝั่งตะวันตกมีขนาดของเศรษฐกิจที่รวมกันแล้วมากกว่า ฝั่งตะวันออกจะได้เปรียบในการผลิตสินค้าเกษตรมากกว่า มีรายได้ปานกลางถึงต่ำมาก การผลิตจะกระจุกตัวในจีนเท่านั้น และขายสินค้าโภคภัณฑ์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนฝั่งตะวันตกมีศักยภาพในการลงทุน ภาคอุตสาหกรรม มีความหลากหลายของรายได้ตั้งแต่ต่ำไปจนถึงสูง รวมถึงมีความหลากหลายของการผลิตที่มากกว่า แต่ทว่าการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจอาจจะยังไม่เกิดขึ้นได้ไม่ถนัด เนื่องจากหลายประเทศยังคงต้องพึ่งพากัน แต่ความพยายามดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจโลกแตกย่อยจากการกีดกันทางการค้า

ความเสี่ยงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน จากดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Blackrock Geopolitical Risk Indicator) ความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) การโจมตีทางไซเบอร์ครั้งใหญ่ (2) การโจมตีของผู้ก่อการร้ายครั้งใหญ่ (3) การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์สหรัฐฯ-จีน (4) การแยกส่วนเทคโนโลยีระดับโลก (5) ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-นาโต (6) ความตึงเครียดในอ่าวเปอร์เซีย (7) วิกฤตการณ์ทางการเมืองในตลาดเกิดใหม่ (8) ความขัดแย้งของเกาหลีเหนือ (9) นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ (10) การแยกตัวของยุโรป

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลก รายประเทศสำคัญ ๆ โดยสรุป ดังนี้

1) สหรัฐอเมริกา ด้านความมั่นคง มียุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติเพื่อกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้นำโลก และพยายามลดการพึ่งพาจีนผ่านการ reshoring, nearshoring และ friendshoring ด้านเศรษฐกิจ มีการทบทวนห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมสำคัญ เพื่อลดการพึ่งพาจีน และจัดตั้งกรอบ IPEF เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเทคโนโลยีสำคัญ ด้านสิ่งแวดล้อม ออกกฎหมายสนับสนุนการใช้พลังงานสะอาด และส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพและนวัตกรรมการผลิตฐานชีวภาพ

2) จีน ด้านความมั่นคง มีการจัดตั้งองค์กรพหุภาคีเพื่อเพิ่มบทบาทในเวทีโลก พัฒนาโครงการ BRI เพื่อขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมือง เสนอแผน GSI เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงระดับโลก และยกระดับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงด้านกองทัพ ด้านเศรษฐกิจ เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และลดการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อกระจายความเสี่ยงทางการเงิน

3) รัสเซีย ด้านความมั่นคง สร้างโลกหลายขั้วอำนาจ ผนึกกำลังพันธมิตรในหลายภูมิภาคทั่วโลก แสวงหาพันธมิตรผ่านการซ้อมรบร่วมและจัดประชุมด้านเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อคานอำนาจชาติตะวันตก ด้านเศรษฐกิจ แสวงหาพันธมิตรหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเพิ่มเติม เน้นให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งการสร้างระบบเศรษฐกิจที่ไม่พึ่งพาโลกตะวันตก ด้วยการเพิ่มบทบาทของกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS เพื่อสร้างอำนาจต่อรองบนเวทีโลก ด้านสังคม/วัฒนธรรม/สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงโครงการ BRI และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่เน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้า การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ขณะที่ด้านพลังงานเร่งขยายโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งสู่แอฟริกา ลาตินอเมริกาและเอเชียแปซิฟิก

4) สหภาพยุโรป ด้านความมั่นคง เพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงกับ NATO เพื่อเผชิญกับภัยคุกคามและความท้าทาย และจัดการกับวิกฤตร่วมกันกับประเทศพันธมิตร เพิ่มศักยภาพทางการทหารในการป้องกันประเทศและปรับเปลี่ยนงบประมาณกลาโหม ด้านเศรษฐกิจ รักษาห่วงโซ่อุปทานให้มีความแข็งแกร่ง และหาพันธมิตรทางการค้า นอกภูมิภาคเพิ่มเติม และพยายามสานสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศซีกโลกใต้ (Global South) ซึ่งเป็นตลาดใหม่ที่กำลังเติบโตได้ดีในระยะยาว เช่น ละตินอเมริกา และแอฟริกา ด้านสิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน ลดการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซีย และหันไปใช้พลังงานหมุนเวียน เพื่อความมั่นคงด้านพลังงาน และหาแหล่งนำเข้าสำรองเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหาร

5) ไต้หวัน ด้านความมั่นคง พัฒนาความเข้มแข็งของกองทัพเรือ ด้วยการพัฒนาเรือดำน้ำและผลิตเองภายในประเทศได้สำเร็จเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากจีน และปกป้องท่าเรือชายฝั่ง ด้านเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากจีน โดยสร้างพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียให้แน่นแฟ้นผ่านนโยบาย New Southbound ด้านสังคม/วิชาการ การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยีของไต้หวันที่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจของมิตรประเทศ และให้ทุนการศึกษาสำหรับการเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่ไต้หวัน

6) ญี่ปุ่น ด้านความมั่นคง ผลักดันยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) ซึ่งใช้สร้างความสัมพันธ์กับภูมิภาคข้างเคียง ได้แก่ อาเซียน และสหรัฐฯ และเสริมความแข็งแกร่งทางการทหาร ด้านเศรษฐกิจ กำหนดให้ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และความอยู่รอดของห่วงโซ่อุปทาน เป็นนโยบายและวาระแห่งชาติ และส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศผ่านกลไกระดับทวิภาคีที่สำคัญ อาทิ EU - Japan Summit ด้านสังคม วัฒนธรรม ดำเนินนโยบาย Cool Japan เพื่อส่งเสริมการส่งออกสินค้าจากโครงสร้างสร้งค์ของญี่ปุ่น ตลอดจนขยายธุรกิจของผู้ประกอบการญี่ปุ่นไปยังต่างประเทศ ผ่านการกระตุ้นกระแสนิยมญี่ปุ่นในต่างประเทศ

7) เกาหลีใต้ ด้านความมั่นคง พัฒนาศักยภาพ และกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรในการป้องปรามและตอบโต้ภัยคุกคามนิวเคลียร์จากเกาหลีเหนือ พร้อมกับเดินหน้าสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ผ่านการเจรจาและการสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานของการตอบแทนซึ่งกันและกัน ด้านเศรษฐกิจ สร้างการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านห่วงโซ่อุปทานกับหลายประเทศ ทั้งความร่วมมือแบบทวิภาคีและพหุภาคี อันเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่สำคัญของเกาหลีใต้ อีกทั้งสร้างความร่วมมือกับประเทศผู้ผลิตแร่ธาตุสำคัญ เพื่อกระจายความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบ ด้านสังคม วัฒนธรรม เกาหลีใต้ขับเคลื่อน Soft Power โดยสอดแทรกค่านิยม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี ผ่านงานวรรณกรรม การศึกษา การท่องเที่ยว ศิลปะ ภาพยนตร์ และสื่อบันเทิงต่าง ๆ

8) **ลาตินอเมริกา** ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นสำคัญ และส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ด้านเศรษฐกิจ บูรณาการกลุ่มความร่วมมือ MERCOSUR โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับภูมิภาคลาตินอเมริกา สร้างโอกาสในการหาตลาด และการเจรจาการค้าระหว่างประเทศกับภายนอกภูมิภาค

9) **ตะวันออกกลาง** ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางการทูต เพื่อความเป็นเอกภาพของกลุ่ม GCC และใช้นโยบายประนีประนอมกับประเทศคู่ขัดแย้งในภูมิภาคมากขึ้น รวมถึงพยายามฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศคู่ขัดแย้ง พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนท่าทีโดยการดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจทั้งสองข้างท่ามกลางการแข่งขันด้านอิทธิพลของสหรัฐฯ และเงินที่รุนแรงขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพารายได้จากน้ำมัน ดึงดูดการลงทุน FDI จากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศ และพยายามกระจายช่องทางการหารายได้จากช่องทางที่หลากหลาย พร้อมกับลดความเสี่ยงจากการถือครองสกุลเงินดอลลาร์ ด้วยการกระจายการถือครองและทำธุรกรรมในสกุลเงินอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอน และมีการร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการค้นคว้านวัตกรรมในการชลประทานจากน้ำที่ผ่านการบำบัด การทำฝนเทียม และการเพาะปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความยั่งยืนทางด้านอาหารในอนาคตต่อไป

10) **อินเดีย** ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ/ความมั่นคง อินเดียมีนโยบายผูกสัมพันธ์กับโลกเสรี พยายามสร้างสมดุลทางด้านความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแกนกลาง และมุ่งรักษาสันติภาพในมหาสมุทรอินเดีย ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนการผลิตภายในประเทศ ดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศ แสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติที่มากขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากความขัดแย้งระดับโลก และผลักดันสกุลเงินรูปีในเวทีการค้าโลกเพื่อลดการพึ่งพาเงินตราต่างประเทศ ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดเพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพลังงานฟอสซิลจากต่างชาติ

11) **สหภาพแอฟริกา** ด้านความมั่นคง จัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพแอฟริกา (African Standby Force) เพื่อรับมือวิกฤตการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาค และจัดทำยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติและภูมิภาค เพื่อรับมือภัยคุกคาม ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้าและการลงทุนภายในภูมิภาคแอฟริกา โดยการลดภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิก จัดตั้งเขตการค้าเสรีภายในภูมิภาค เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน และผลักดันการรวมตัวทางเศรษฐกิจกับภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จีน และอินเดีย ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมพลังงานทดแทน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมและพลังงานสะอาด ผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

12) **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตกับมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา มุ่งเน้นความร่วมมือในอาเซียนและผลักดันบทบาทของอาเซียนในเวทีโลก ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้าและการลงทุนภายในภูมิภาคอาเซียน โดยลดกำแพงภาษีระหว่างประเทศสมาชิก จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ผลักดันให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม (Common Market and Production Base) ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน จัดทำข้อตกลงและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และผลักดันประเด็นสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ไทยควรวางนโยบายให้ได้รับประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจไทย เพื่อคว้าโอกาสจากบริบททางภูมิรัฐศาสตร์โลกได้อย่างทันท่วงที **มิติภูมิรัฐศาสตร์** แสดงจุดยืนที่ตั้งอยู่บนหลักการสากล กฎหมายระหว่างประเทศ และผลประโยชน์ของประเทศ และมีความชัดเจนในการวางจุดยืนของประเทศในการรักษาความเป็นมิตรและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกขั้วอย่างสมดุล พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้ง ร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อรักษาความสงบและปลอดภัยของภูมิภาคจากความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ ขับเคลื่อนการพัฒนาความเชื่อมโยงอย่างไร้รอยต่อในภูมิภาค ทั้งด้านกายภาพ กฎระเบียบ และดิจิทัล ผ่านกรอบอาเซียน และกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคต่าง ๆ เน้นนโยบายการต่างประเทศที่สอดคล้องและชัดเจนจากภายในประเทศ มีความคล่องตัว มีกลยุทธ์เชิงรุก และมองไปข้างหน้า **มิติเศรษฐกิจ** ใช้โอกาสของประเทศกลุ่มขั้วที่สามผลักดันให้กลายเป็นพื้นที่เติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของโลก เตรียมการเพื่อรับมือเหตุการณ์ต่าง ๆ และความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น เช่น เร่งการดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศ เพิ่มความหลากหลายของแหล่งวัตถุดิบและกระจายตลาด ปรับตัวให้ทันต่อระเบียบข้อบังคับโลกที่เปลี่ยนไป เป็นต้น เตรียมความพร้อมรับมือความท้าทายข้ามชาติ โดยเฉพาะประเด็นด้าน ESG และภาครัฐควรสนับสนุนการเพิ่มพันธมิตรทางการค้าและการลงทุนในตลาดใหม่

กองยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

กระทรวงพาณิชย์

กุมภาพันธ์ 2567

สารบัญ

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลก.....	1
ความมั่นคงของโลกภายใต้ขั้วอำนาจเดียว.....	1
ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากอำนาจทางเศรษฐกิจ.....	1
โลกาภิวัตน์และกระแสโลกที่เปลี่ยนไป นำไปสู่ความขัดแย้งรูปแบบใหม่.....	2
การแบ่งขั้ว (Decoupling) ทางเศรษฐกิจและการเมือง.....	3
ความเสี่ยงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน.....	4
การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้ง	
ทางภูมิรัฐศาสตร์โลกของประเทศสำคัญ.....	10
สหรัฐอเมริกา.....	10
จีน.....	14
รัสเซีย.....	17
สหภาพยุโรป.....	20
ไต้หวัน.....	25
ญี่ปุ่น.....	28
เกาหลีใต้.....	30
ลาตินอเมริกา.....	33
ตะวันออกกลาง.....	34
อินเดีย.....	38
สหภาพแอฟริกา.....	42
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	46
สรุปการเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลกของประเทศสำคัญ.....	54
ประเทศไทยในประเด็นภูมิรัฐศาสตร์โลก และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	65
แนวทางการดำเนินนโยบายของไทยต่อประเด็นความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์.....	65
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	67

ประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์มีความท้าทายมากขึ้นในปัจจุบัน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศ และการสั่งสมอำนาจในมิติต่าง ๆ ที่พร้อมปะทุออกมาท่ามกลางสถานการณ์โลกที่การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่ที่ความเข้มแข็งทางการทหารและการแผ่ขยายลัทธิทางการเมืองอย่างเช่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และสงครามเย็นอีกต่อไป ไม่ใช่ว่าการแข่งขันด้านการทหารอันเป็นขบวนการสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงขนาดใหญ่จะหมดไป อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ปัจจุบันที่การแข่งขันใหม่ ๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ หรือเทคโนโลยีก็สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งขนาดใหญ่ระดับโลกได้เช่นกัน และส่งผลกระทบต่อหลายประเทศในหลากหลายมิติ ดังที่พบเห็นได้จากสถานการณ์โลกปัจจุบันที่กำลังร้อนระอุ อันเกิดจากปัญหาต่าง ๆ ที่ซุกซ่อนไว้ และไม่ได้รับการแก้ไขอย่างที่ควรจะเป็นกำลังถูกเปิดเผยออกมาในหลายพื้นที่ของโลก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่สหรัฐฯ อาจจะไม่ใช้ชั่วคราวอำนาจเดียวในโลกอีกต่อไปที่จะสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ในโลก แต่ปัจจุบันกำลังมีตัวแสดงใหม่ ปรากฏขึ้นมาแสดงอำนาจในระบบโลก และส่งผลต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างที่สหรัฐฯ เคยทำมาตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามเย็น

ความมั่นคงของโลกภายใต้ชั่วคราวอำนาจเดียว

ตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลงและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สหรัฐฯ ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเดียวในโลกที่สามารถกำหนดระเบียบโลกให้เป็นไปตามความต้องการ และแสดงบทบาทของตนเองในฐานะตำรวจโลก คอยควบคุมความสงบเรียบร้อยภายใต้วาทกรรมเพื่อความสงบสุขและสันติภาพของโลก สหรัฐฯ เข้าไปแทรกแซงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในหลายประเทศ เช่น อัฟกานิสถาน ที่อ้างว่าเข้าไปเพื่อจัดการกับกลุ่มผู้ก่อการร้ายจากเหตุการณ์ 911 แต่ก็ยืดเยื้อออกไปจนส่งผลกระทบต่อความไม่สงบในภูมิภาค และยังรวมไปถึงซีเรีย เยเมน และโซมาเลียด้วย ที่ใช้ข้ออ้างในลักษณะเดียวกัน คือการต่อต้านการก่อการร้ายและสนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยภายในประเทศ เหตุการณ์ในประเทศเหล่านี้ สหรัฐฯ ออกตัวอย่างชัดเจนในการเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ในปัจจุบันสถานการณ์เช่นนี้กำลังเปลี่ยนแปลงไป เหตุการณ์ความขัดแย้งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น สหรัฐฯ ไม่อาจแสดงตนอย่างชัดเจนในการเข้าไปจัดการอีกต่อไป เช่น ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน และอิสราเอล-ปาเลสไตน์ เพราะชั่วคราวอำนาจไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวคือสหรัฐฯ อีกต่อไป แต่โลกกำลังมีชั่วคราวอำนาจหลายตัวเกิดขึ้น เช่น จีนหรือรัสเซีย ที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับความรุนแรงให้เกิดขึ้น หากมีการปะทะกันโดยตรงระหว่างชั่วคราวอำนาจเหล่านี้ อาจทำให้หลายประเทศต้องเตรียมการรับมือกับปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศ ผ่านการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการทหาร จัดเตรียมอาวุธ ยุทโธปกรณ์เพื่อการเฝ้าระวังภัย และสร้างความร่วมมือทางด้านความมั่นคงในภูมิภาค

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากอำนาจทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจคือตัวขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ เศรษฐกิจของจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็ว สร้างอิทธิพลส่งผลกระทบต่อสถานะของความเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวของสหรัฐฯ เนื่องจากเศรษฐกิจของจีนมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจโลก กระแสของโลกเริ่มเปลี่ยนไปจากการที่หลาย ๆ ประเทศเคยยึดโยงอยู่กับตลาดสหรัฐฯ เป็นแกนหลัก แต่เมื่อจีนเริ่มขึ้นมา มีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลก หลายประเทศเริ่มหันมาเชื่อมโยงกับตลาดจีนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับรูปแบบการดำเนินการทางเศรษฐกิจของจีนที่พยายามแผ่ขยายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจผ่านโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมและบูรณาการความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ บนโลก การเติบโตอย่างรวดเร็วของจีนนำมาซึ่งความกังวลและความไม่พอใจของสหรัฐฯ จึงพยายามหาวิธี

สกัดกั้นการเติบโตของจีน ผ่านการออกนโยบายการกีดกันทางการค้าต่าง ๆ จนเกิดเป็นสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน แม้ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ แต่กลายเป็นว่า สงครามการค้าระหว่างสองผู้เล่นหลักในโลก ส่งผลกระทบต่ออีกหลายประเทศทั่วโลก เนื่องด้วยห่วงโซ่อุปทานในปัจจุบันเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ถ้าผู้เล่นรายใหญ่ได้รับผลกระทบ ผู้เล่นรายย่อยก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ตามมาได้ ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสร้างความตระหนักถึงผลกระทบในหลายประเทศ เพราะผลกระทบทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลอย่างมากต่อภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจและต้องใช้เวลานานในการฟื้นตัว การเตรียมการรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้น จากความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งทีหลายประเทศให้ความสำคัญและปรับปรุงนโยบายของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้พร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อหาแหล่งวัตถุดิบและตลาดใหม่ ๆ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างบทบาทและอำนาจต่อรองในระบบการค้าโลก การลดความสำคัญของสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐลง และผลักดันการค้าด้วยสกุลเงินอื่นมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะไม่พึ่งพาสกุลเงินใดสกุลหนึ่งมากเกินไป และการป้องกันความผันผวนที่อาจจะเกิดขึ้น หากเกิดวิกฤติในสกุลเงินหลักดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 1: โครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง Belt and Road Initiative (BRI)

โลกาภิวัตน์และกระแสโลกที่เปลี่ยนไป นำไปสู่ความขัดแย้งรูปแบบใหม่

โลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นกับโลกสมัยใหม่ ประกอบกับการตระหนักในประเด็นที่ละเอียดอ่อนมากขึ้นในหลายประเทศ สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ได้เช่นกัน โลกาภิวัตน์ทำให้การเชื่อมต่อไร้พรมแดน และการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด เกิดเป็นภัยรูปแบบใหม่ เพราะสามารถกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และพลวัตของอำนาจจัดระเบียบระบบโลก การพัฒนาเทคโนโลยีก่อให้เกิดการแข่งขันกันหลากหลายมิติ อาทิ การทหาร ที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความทันสมัยและมีอำนาจรุนแรงมากยิ่งขึ้น **ไซเบอร์และสารสนเทศ** จากการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่สะดวกสบาย และเก็บข้อมูลบนไซเบอร์สเปซ นำมาซึ่งการโจรกรรมข้อมูล ที่อาจจะเป็นข้อมูลละเอียดอ่อน หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง แล้วนำไปใช้ในทางที่ผิดและก่อให้เกิดความขัดแย้ง ภัยคุกคามต่าง ๆ เหตุการณ์เหล่านี้ อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้การรับมือกับประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญ ไม่แพ้กับการรับมือทางด้านการทหารเพื่อความมั่นคง และทางด้านเศรษฐกิจ หลายประเทศเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ทางด้านความปลอดภัยทางเทคโนโลยี ปกป้องข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลสำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้มีการโจรกรรมไปใช้ประโยชน์ รวมไปถึงการพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัย เพื่อยกระดับความสามารถในการป้องกันการโจมตีทางเทคโนโลยี

ในขณะเดียวกัน การตระหนักในประเด็นที่ละเอียดอ่อนมากขึ้นทางด้านสังคมในหลายพื้นที่ทั่วโลก เช่น สิทธิมนุษยชน และปัญหาสิ่งแวดล้อม ก็ถูกนำมาเป็นประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์ได้ ปัญหาการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดน ทั้งถูกกฎหมายที่มีจำนวนมากเกินไปและที่ผิดกฎหมาย อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกันได้ หากประเทศปลายทางดำเนินการได้ไม่ดีพอ กล่าวคือ หากดำเนินการรุนแรงหรือเด็ดขาดมากเกินไป ก็จะมีกลุ่มที่เรียกร้องให้ตระหนักถึงประเด็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งในขณะเดียวกัน หากผ่อนปรนมากเกินไป ก็จะทำให้เกิดความไม่พอใจให้กับคนในประเทศ จากปัญหาอาชญากรรมและการว่างงาน จึงเป็นปัญหาให้กับหลาย ๆ ประเทศที่ต้องสร้างสมดุลการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้เกิดความพึงพอใจต่อคนในประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนประเด็นด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นหนึ่งในประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน ความพยายามในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งอาจจะไม่ได้ปรากฏในลักษณะที่เป็นการทำสงครามใช้กำลังต่อสู้กัน แต่เกิดขึ้นในลักษณะของการเรียกร้องให้เกิดความรับผิดชอบที่มากขึ้นในหลาย ๆ ประเทศผ่านองค์การระหว่างประเทศ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังสร้างรอยร้าวของความสัมพันธ์ในระบบระหว่างประเทศ หรือการเกิดขึ้นของนโยบายหรือมาตรการที่ใช้เพื่อการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่กลับกลายเป็นว่าอาจจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจด้วย เช่น มาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดนของสหภาพยุโรป (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) อาจนำไปสู่ข้อพิพาทด้านการค้าระหว่างประเทศ เกิดการย้ายฐานการผลิตและเทคโนโลยี และกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาที่มาตรการดังกล่าวจะขัดขวางความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก เพราะข้อจำกัดที่ต้องใช้เทคโนโลยีพลังงานสะอาด แต่ประเทศเหล่านั้นถูกจำกัดด้วยต้นทุนที่ไม่เพียงพอจากการเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีเดิมไปสู่เทคโนโลยีพลังงานสะอาด อย่างไรก็ตาม มีหลายประเทศที่ตระหนักได้ในข้อกังวลดังกล่าว จึงพยายามหาแนวทางรับมือ เพื่อให้สามารถก้าวทันไปกับกระแสโลกที่กำลังเกิดขึ้น มีความพยายามในการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติเพื่อการพัฒนาให้มากขึ้น และปรับปรุงกฎระเบียบที่จะสามารถมีส่วนช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

การแบ่งขั้ว (Decoupling) ทางเศรษฐกิจและการเมือง

แม้ปัญหาภูมิรัฐศาสตร์จะเกิดขึ้นมาก่อนหน้านานแล้วหลายคู่ประเทศขัดแย้งกันมานานยังไม่จบ เช่น ข้อพิพาททะเลจีนใต้ เกาหลีเหนือ-เกาหลีใต้ อิหร่าน-สหรัฐฯ สหรัฐฯ-จีนในสงครามการค้าและเทคโนโลยี แต่สงครามระหว่างยูเครนกับรัสเซียในปี 2565 ถือเป็นจุดเปลี่ยนเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์โลกอย่างชัดเจน โดยสงครามดังกล่าวเป็นตัวเร่งให้โลกแบ่งขั้ว (Decoupling) ชัดขึ้นกว่าเดิม และสร้างผลกระทบต่อระเบียบโลกทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงระหว่างประเทศ เนื่องจากประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) นำโดยสหรัฐฯ ร่วมกันแสดงจุดยืนว่าการปฏิบัติการพิเศษทางทหารของประเทศรัสเซียได้ส่งผลกระทบต่อระเบียบโลกอย่างรุนแรง และเรียกร้องให้รัสเซียถอนกองทัพออกจากพรมแดนของยูเครน นอกจากนี้ ยังได้ออกมาตรการคว่ำบาตร (Sanction) ต่อรัสเซียรวมถึงพันธมิตร ทั้งทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง เพื่อกดดันให้รัสเซียตัดสินใจยุติสงคราม ขณะที่อีกฝ่ายอย่างรัสเซียก็ตอบโต้และพยายามหาพันธมิตร โดยหันไปพึ่งพาจีน อินเดีย ตุรกี และชาติอื่น ๆ ที่ไม่เลือกข้าง

ช่วงที่ผ่านมาสหรัฐฯ ร่วมกับชาติพันธมิตรใช้มาตรการคว่ำบาตรมากขึ้นต่อประเทศต่าง ๆ เพื่อเป้าหมายทางนโยบายระหว่างประเทศในวงกว้าง ทั้งด้านส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย การต่อต้านการก่อการร้าย และการเปลี่ยนแปลงนโยบายในประเทศเป้าหมาย ซึ่งความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นทำให้หลายฝ่ายคาดว่าความขัดแย้งจะนำไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ (Multipolarity) โดยเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างขั้วอำนาจเดียว (Unipolarity) ที่นำโดยสหรัฐฯ สงครามนี้ทำให้รัสเซียและจีนร่วมมือกันผลักดันให้เกิดระบบหลายขั้วอำนาจทั่วโลก

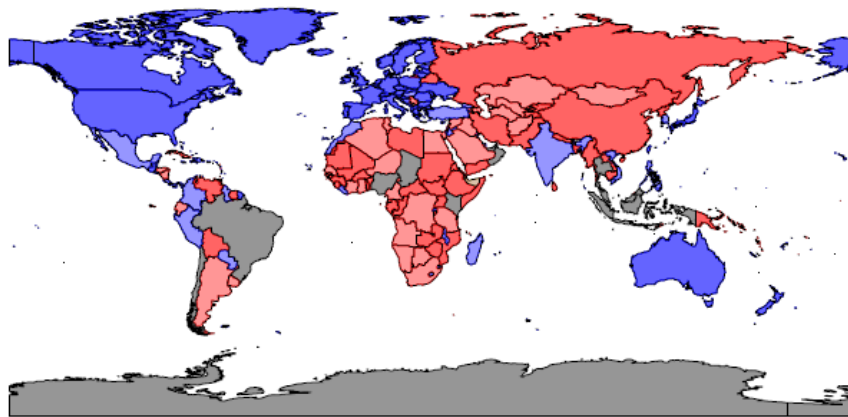
ในรูปแบบความร่วมมือระหว่างจีน-รัสเซียที่ไม่มีขอบเขต (China-Russia cooperation has no limits) และจะเปลี่ยนภูมิรัฐศาสตร์ระดับภูมิภาคและโลกในระยะข้างหน้าต่อไป

Capital Economics วิเคราะห์แนวโน้มการแบ่งขั้วแยกส่วนหลัก ๆ ออกเป็น ฝั่งตะวันตก นำโดยสหรัฐฯ และพันธมิตร และ ฝั่งตะวันออก ที่มีจีนเป็นผู้นำ โดยเมื่อพิจารณาจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ประเมินจาก 250 ประเทศและอาณาเขต จะแบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (นำเสนอเป็นแผนที่โลก ตามภาพที่ 2)

- กลุ่มสหรัฐฯ และพันธมิตร (US & strong allies)
- กลุ่มโน้มเอียงไปทางฝั่งสหรัฐฯ (Leans towards US)
- กลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (เป็นกลาง) (Unaligned)
- กลุ่มโน้มเอียงไปทางฝั่งจีน (Leans towards China)
- กลุ่มจีน และพันธมิตร (China & strong allies)

CE Classification of Geopolitical Alignment

● US & allies ● Leans US ● Unaligned ● Leans China ● China & allies

Sources: World Bank, Capital Economics

ภาพที่ 2: แนวโน้มการแบ่งขั้วของประเทศต่าง ๆ

หากพิจารณาจากระดับการเป็นกลุ่มพันธมิตรตามสถานการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ หรือพิจารณาจากกลุ่มประเทศพันธมิตร จะสะท้อนให้เห็นขนาดของผลกระทบที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

- **ด้านพื้นที่** กลุ่มของจีน (China bloc) มีพื้นที่ครอบคลุมครึ่งหนึ่งของโลก (ร้อยละ 54 ของโลก) เปรียบเทียบกับกลุ่มของสหรัฐฯ (US bloc) ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 35 ของโลก
- **ด้านประชากร** กลุ่มของจีน มีประชากรค่อนข้างมากกว่ากลุ่มของสหรัฐฯ ด้วยสัดส่วนร้อยละ 46 และร้อยละ 43 ของโลก ตามลำดับ
- **ด้านเศรษฐกิจ** กลุ่มของจีน มีสัดส่วนต่อเศรษฐกิจโลกเพียงร้อยละ 27 น้อยกว่ามากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มของสหรัฐฯ ที่มีสัดส่วนร้อยละ 67 ของเศรษฐกิจโลก

หากพิจารณาลงรายละเอียดตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจไม่ได้มองแค่ GDP จะเห็นรูปแบบมากขึ้น ดังนี้

- **การลงทุน** กลุ่มจีนลงทุนคิดเป็นร้อยละ 37 น้อยกว่าเมื่อเทียบกับสหรัฐฯ ที่คิดเป็นร้อยละ 58

- ผลผลิตภาคอุตสาหกรรม กลุ่มจีนสร้างมูลค่าเพิ่มอุตสาหกรรมในระดับโลก เพียงร้อยละ 38 เทียบกับสหรัฐฯ ที่คิดเป็นร้อยละ 55
- ผลผลิตภาคการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรของจีนคิดเป็นร้อยละ 49 มากกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มสหรัฐฯ ที่คิดเป็นร้อยละ 38
- ความแตกต่างด้านรายได้ในกลุ่ม ผังสหรัฐฯ มีสมาชิกที่มีรายได้หลากหลายตั้งแต่รายได้ต่ำ-รายได้สูง ส่วนฝั่งจีนส่วนใหญ่รายได้ปานกลาง-ต่ำมาก
- ความหลากหลายของการผลิต กลุ่มสหรัฐฯ ครอบคลุมทั้งผู้ผลิตและผู้ส่งออกทั้งภาคบริการ สินค้าโภคภัณฑ์ สินค้าราคาถูก และสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูง ส่วนกลุ่มของจีน ส่วนใหญ่การผลิตกระจุกตัวอยู่ในจีน และส่วนใหญ่ขายเพียงสินค้าโภคภัณฑ์ ด้วยความที่สหรัฐฯ ผลิตสินค้าที่หลากหลายมากกว่า จะทำให้การปรับเปลี่ยนรูปแบบการค้าและการไหลเวียนของเงินเป็นไปได้ง่ายกว่า

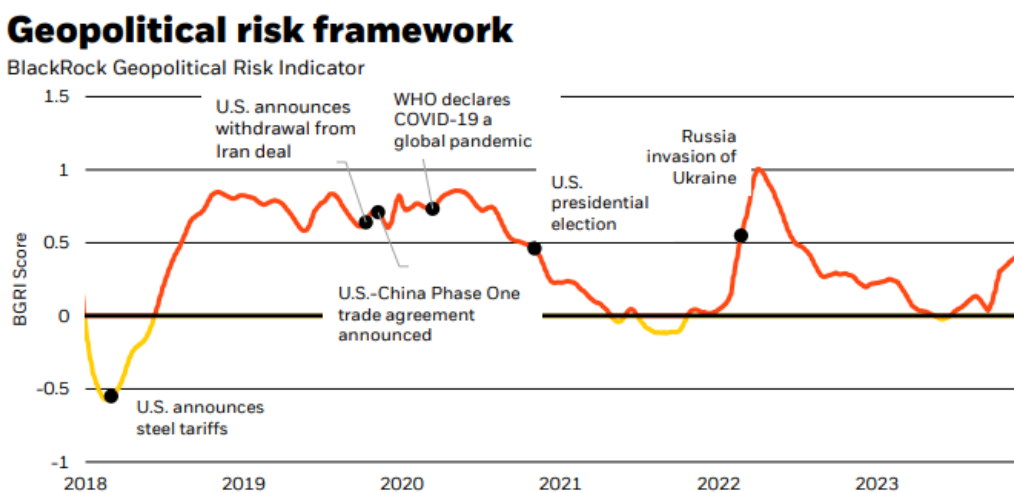
ท่ามกลางปัจจัยความเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้น แม้เหตุการณ์ข้างต้นจะเร่งให้กลุ่มการเมืองระหว่างประเทศแยกออกเป็นหลายขั้ว หรือ 2 ขั้ว อย่างชัดเจนมากขึ้น ด้านหนึ่งนำโดยสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรยุโรป ขณะที่อีกด้านหนึ่งนำโดยจีนและรัสเซีย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแล้ว ปรากฏการณ์แบ่งขั้วทางเศรษฐกิจของ 2 ขั้วอำนาจข้างต้นอาจยังเกิดขึ้นได้ไม่มากนัก เนื่องจากหลายประเทศยังคงต้องพึ่งพากัน แต่ความพยายามดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจโลกแตกย่อย (Goeconomic fragmentation) จากการกีดกันทางการค้า

ความเสี่ยงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

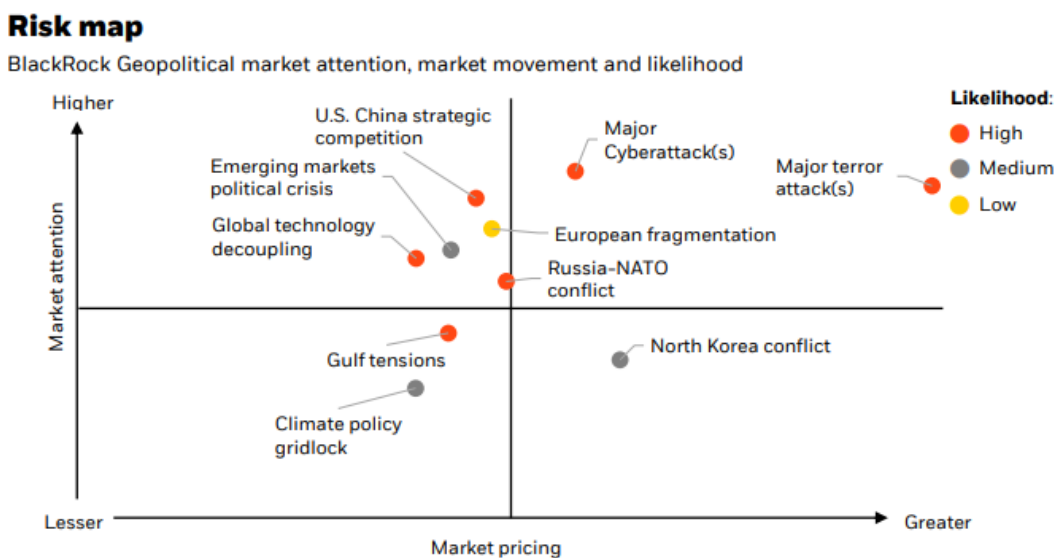
ประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทุก ๆ ด้าน เพราะความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะเป็นความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจ จึงตามมาด้วยผลกระทบมหาศาลต่อประเทศทั้งหมดทั่วโลก โดยเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวอาจเรียกว่า ความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical risk) ซึ่งหมายถึงความขัดแย้งในหลากหลายมิติ เช่น ปัญหาสงครามที่มีการสู้รบที่เกิดขึ้นจริง ภาวะโลกร้อน หรือกรณี Brexit โดยหากพิจารณาถึงความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ ก็พบว่าในปัจจุบันมีประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดขึ้นในหลายภูมิภาค ตัวอย่างเช่น (1) สงครามการค้า หรือ Trade War ระหว่างสหรัฐฯ และจีน ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความตึงเครียดในบรรยากาศการค้าโลก แต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของโลกด้วย โดยสงครามดังกล่าวได้ลุกลามขยายขอบเขตไปสู่ Tech War ที่ยังคงมีความยืดเยื้อ (2) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนและไต้หวัน ที่ประเทศจีนภายใต้การนำของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง มีความพยายามจะรวมชาติให้ไต้หวันกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของจีนอีกครั้ง ในขณะที่ไต้หวันเองต้องการจะเป็นประเทศเอกราชและมีผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวก็ได้ขยายผลไปสู่การกดดันทางการทหารที่เพิ่มมากขึ้น (3) ปัญหาความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลี ที่เกาหลีใต้มุ่งหน้าเจรจาสันติภาพร่วมกับเกาหลีเหนือ อย่างไรก็ตามเกาหลีเหนือเองยังคงเดินหน้าทดสอบขีปนาวุธล้ำสมัย สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลียังคงเป็นประเด็นที่น่ากังวล (4) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพันธมิตรชาติตะวันตก องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) และประเทศรัสเซีย ที่มียูเครนเป็นศูนย์กลางของความขัดแย้ง โดยรัสเซียได้เปิดปฏิบัติการทางทหารรุกรานยูเครนเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2565 เหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้ผลักดันให้ประเทศตะวันตกใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Blackrock Geopolitical risk indicator) มาใช้สะท้อนความไม่แน่นอนจากความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์โลกในปัจจุบัน ทั้งในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ หรือ ความมั่นคงของชาติ พบว่า เหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ 10 อันดับแรก (ประเมินในเดือนธันวาคม 2566) ได้แก่ (1) การโจมตีทางไซเบอร์ครั้งใหญ่ (2) การโจมตีของผู้ก่อการร้ายครั้งใหญ่ (3) การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์สหรัฐฯ-จีน

(4) การแยกส่วนเทคโนโลยีระดับโลก (5) ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย- NATO (6) ความตึงเครียดในอาหรับ (7) วิกฤตการณ์ทางการเมืองในตลาดเกิดใหม่ (8) ความขัดแย้งของเกาหลีเหนือ (9) นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ (10) การแยกตัวของยุโรป ซึ่งค่าเฉลี่ยของความเสี่ยทั้งหมดนี้จะสะท้อนถึงดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ในภาพรวม โดยดัชนีฯ ปรับสูงขึ้นมากอย่างชัดเจนตั้งแต่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ในช่วงต้นปี 2565 ก่อนที่จะทยอยผ่อนคลายลงในปี 2566 และล่าสุดสงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาส ในปาเลสไตน์ ที่เกิดขึ้นในฉนวนกาซาเมื่อเดือนตุลาคม 2566 ทำให้ความตึงเครียดในอ่าวอาหรับและประเด็นของการโจมตีของผู้ก่อการร้ายครั้งใหญ่กลับมาเป็นความเสี่ยงที่สำคัญอีกครั้ง (ภาพที่ 3) โดยยิ่งปฏิบัติการของอิสราเอล ยาวนานและอันตรายมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่จะลุกลาม ขยายตัว และแพร่กระจายก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ขณะที่ระดับความเสี่ยงด้านการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนยังคงอยู่ในระดับสูงต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเด็นของสงครามเทคโนโลยีซึ่งได้กลายเป็นความปกติใหม่ (New Normal) ของโลกไปแล้ว สำหรับความเสี่ยงเรื่องความขัดแย้งระหว่าง รัสเซีย-NATO แม้มีความเสี่ยงลดลงค่อนข้างมากแต่ก็ยังคงอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าจะยืดเยื้อและมีโอกาสบานปลาย โดยที่ยังไม่มีสัญญาณการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางการทูตในขณะนี้

ภาพที่ 3: แนวโน้มดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์

ภาพที่ 4: เหตุการณ์ความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์
ที่มา: BlackRock Investment Institute, December 2023

รายละเอียดความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ 10 อันดับแรก

ความเสี่ยง	คะแนน*	คำอธิบาย	โอกาสเกิด	มุมมอง
(1) การโจมตีทางไซเบอร์ครั้งใหญ่	1.22	การโจมตีทางไซเบอร์ทำให้เกิดการหยุดชะงักอย่างต่อเนื่องต่อโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและดิจิทัลที่สำคัญ	สูง	การโจมตีทางไซเบอร์มีขอบเขต ขนาดและความซับซ้อนเพิ่มขึ้นตามการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) อาจเพิ่มความเสี่ยงการโจมตีที่อันตราย
(2) การโจมตีของผู้ก่อการร้ายครั้งใหญ่	1.19	การโจมตีของผู้ก่อการร้ายครั้งใหญ่ที่นำไปสู่การสูญเสียทั้งด้านมนุษยธรรมและการหยุดชะงักของการค้า	สูง	ความเสี่ยงจากการก่อการร้ายทั่วโลกพุ่งสูงสุดในรอบกว่า 1 ปี หลังเกิดความขัดแย้งรุนแรงในตะวันออกกลาง ที่นำมาสู่การต่อต้านของกลุ่มหัวรุนแรงทั่วโลก
(3) การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์สหรัฐฯ-จีน	1.16	ความตึงเครียดที่บ้านปลายสู่ไต้หวันและเหนือทะเลจีนใต้	สูง	ทั้ง 2 ฝ่ายมีแนวโน้มแข่งขันกันในระยะยาว แต่การพบกันของประธานาธิบดีจีนและสหรัฐฯ ในเดือน พ.ย. 66 ทำให้ความเสี่ยงนี้ลดลง อย่างไรก็ตาม ท่าทีที่แข็งกร้าวของจีนต่อการที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนทางการทหารแก่ไต้หวัน ยังคงเป็นแรงกดดันที่สำคัญ
(4) การแยกส่วนเทคโนโลยีระดับโลก	0.58	การแยกส่วนทางเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯและจีน มีความรุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งขนาดและขอบเขต	สูง	สหรัฐฯ และจีนกำลังดำเนินการแบ่งขั้วที่มุ่งเน้นเทคโนโลยีขั้นสูงและเทคโนโลยีทางการทหาร ซึ่งมาตรการกีดกันการเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ทั้งในยุโรปและเอเชีย ขณะที่จีนตอบโต้ด้วยการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีเอง
(5) ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-NATO	0.26	สงครามในยูเครนที่ยืดเยื้อเพิ่มความเสี่ยงลุกลามออกนอกพื้นที่ยูเครน	สูง	การรุกรานยูเครนของรัสเซียถือเป็นความขัดแย้งทางทหารครั้งใหญ่และอันตรายที่สุดในยุโรปนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยยังคงไม่มีความคืบหน้าในการหยุดยิงหรือการแก้ปัญหาทางการทูต ท่ามกลางความกังวลเกี่ยวกับการลดการสนับสนุนยูเครนของชาติตะวันตก ขณะที่ประเด็นนี้กลายเป็นเรื่องทางการเมืองมากขึ้นในสหรัฐฯ และยุโรป
(6) ความตึงเครียดในอ่าวอาหรับ	-0.24	ความขัดแย้งในระดับภูมิภาคที่รุนแรงขึ้น เป็นภัยคุกคามต่อโครงสร้างพื้นฐานและความไม่แน่นอนทางพลังงาน	สูง	การโจมตีของกลุ่มฮามาสในเดือน ต.ค. 66 นับเป็นการโจมตีอิสราเอลครั้งร้ายแรงที่สุดนับตั้งแต่สงครามยมคิปปูร์ในปี ค.ศ. 1973 ได้นำไปสู่วิกฤตมนุษยธรรมในฉนวนกาซา ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่สำคัญใน

ความเสี่ยง	คะแนน*	คำอธิบาย	โอกาสเกิด	มุมมอง
				ภูมิภาคที่มีโอกาสสูงที่จะบานปลายกลายเป็นสงครามตัวแทนของกลุ่มติดอาวุธที่ได้รับการสนับสนุนจากอิหร่านในเลบานอน ซีเรีย อิรัก และเยเมน ขณะที่ความพยายามของสหรัฐฯ ในการขัดขวางผู้มีบทบาทอื่น ๆ รวมถึงความพยายามในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างอิสราเอลกับชาติอาหรับต่าง ๆ ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก
(7) วิกฤตการณ์ทางการเมืองในตลาดเกิดใหม่	0.61	ผลกระทบสืบเนื่องจากสงครามรัสเซีย-ยูเครน ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (EM)	ปานกลาง	กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ซบเซาของจีนและต้นทุนระยะยาวจากการแยกส่วนทำให้เกิดความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจของประเทศตลาดเกิดใหม่ ขณะที่หลายประเทศเผชิญปัญหาหนี้สาธารณะในระดับสูงท่ามกลางภาวะการเงินโลกตึงตัว แต่บางประเทศ เช่น อินเดีย เม็กซิโก และเวียดนาม มีแนวโน้มที่จะได้รับประโยชน์จากการกระจายความหลากหลายของห่วงโซ่อุปทาน
(8) ความขัดแย้งของเกาหลีเหนือ	-0.51	เกาหลีเหนือเดินหน้าสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และช่วยด้วยการยิงขีปนาวุธ	ปานกลาง	การที่เกาหลีเหนือใกล้ชิดกับจีนและรัสเซีย ประกอบกับการประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมทหารดวงแรก ทำให้สร้างความตึงเครียดกับชาติตะวันตกมากขึ้น รวมทั้งต้องเผชิญกับการตอบโต้จากเกาหลีใต้และญี่ปุ่น
(9) นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	-0.87	ประเทศพัฒนาแล้วล้มเหลวในการเพิ่มการลงทุนสาธารณะหรือดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์	ปานกลาง	สงครามในยูเครนทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางพลังงาน ซึ่งหนุนแผนการส่งเสริมแผนการลดคาร์บอนในยุโรป เช่นเดียวกับสหรัฐฯ ที่ ประกาศใช้กฎหมาย U.S Inflation Reduction Act (IRA) ซึ่งเป็นการลงทุนด้านพลังงานสะอาดครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม ความตึงเครียดทางการเมือง ทำให้หลายประเทศให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวลดลง
(10) การแยกตัวของยุโรป	0.81	วิกฤติพลังงานและเงินเพื่อเป็นแรงกดดันที่นำไปสู่การกลับมาของนโยบายประชานิยมและความผันผวนทางเศรษฐกิจ	ต่ำ	ประเด็นนี้กลับมามีความเสี่ยงมากขึ้นอีกครั้งหลังเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยมีประเด็นสำคัญคือ การสร้างความเป็นอิสระเชิงกลยุทธ์ ลดความเสี่ยงจาก

ความเสี่ยง	คะแนน*	คำอธิบาย	โอกาสเกิด	มุมมอง
				ประเทศจีน สนับสนุนยูเครน และการปฏิรูปการย้ายถิ่นฐาน ซึ่งล้วนก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศในยุโรปมากขึ้น

หมายเหตุ: *คะแนน (Attention score) สะท้อนดัชนีความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยดัชนีที่เป็นบวก หมายความว่าตลาดเคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกับความเสี่ยงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ในขณะนั้น (ความเสี่ยงมาก ตลาดหุ้นลง) ขณะที่ดัชนีที่เป็นลบ ชี้ว่า ตลาดเคลื่อนไหวตรงข้ามกับความเสี่ยงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ (ความเสี่ยงมากขึ้น ตลาดหุ้นพุ่งขึ้น)

ที่มา: BlackRock Investment Institute, December 2023

สถานการณ์และทิศทางของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ได้รับผลกระทบจากประเด็นภูมิรัฐศาสตร์ หรืออาจไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงแต่ปัจจัยดังกล่าวก็มีส่วนทำให้หลายประเทศต้องพิจารณามาตรการหรือแนวทางรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนที่มีโอกาสเกิดขึ้นในอนาคต โดยรายงานฉบับนี้จะพิจารณาใน 3 มิติ ได้แก่ (1) การเมือง ความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (2) เศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน (3) ประเด็นอื่น ๆ เช่น สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเน้นประโยชน์ต่อไทยในการปรับตัว การกำหนดจุดยืน แนวทางในการรับมือ และวางกลยุทธ์ เพื่อให้ไทยได้รับประโยชน์มากที่สุดและเกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุด อันจะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระเบียบโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

สหรัฐอเมริกา

○ สหรัฐฯ ยังคงต้องการรักษาความเป็นผู้นำระเบียบโลกหรือมหาอำนาจขั้วเดียวของโลก (Unipolar World) ให้เป็นเช่นเดียวกับโลกในช่วงหลังช่วงสงครามเย็น ขณะที่การผงาดขึ้นมาของจีน รวมไปถึงมหาอำนาจอื่น ๆ อย่างอินเดีย ซาอุดีอาระเบีย บราซิล ฯลฯ กำลังนำไปสู่โลกที่มีมหาอำนาจหลายขั้ว (Multipolar World) ดังนั้น สหรัฐฯ จะต้องจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ทั่วโลกที่กำลังเกิดขึ้นทั้งในกรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน และสงครามอิสราเอล-ฮามาส รวมถึงประเด็นที่มีความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติและการเป็นผู้นำเดี่ยวของสหรัฐฯ อย่างการเติบโตของจีน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการขยายบทบาทในเวทีโลกของจีน

○ สหรัฐฯ มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของสหรัฐฯ จึงต้องการสกัดกั้นและปิดล้อมจีน และได้เริ่มต้นทำสงครามการค้ากับจีน โดยมีการดำเนินมาตรการทางภาษีตอบโต้ระหว่างกันมาตั้งแต่ปี 2561 และความขัดแย้งได้ขยายวงกว้างไปยังด้านอื่น ได้แก่ สิทธิมนุษยชน (ซินเจียงอุยกูร์) ค่าเงิน การเมือง การปกครอง (ฮ่องกงและไต้หวัน) โดยเฉพาะการแย่งชิงความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเป็นมหาอำนาจของโลก ทั้งนี้ สหรัฐฯ และจีนต่างพยายามบรรลุเป้าหมายในการเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย หรือกฎหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ เช่น เซมิคอนดักเตอร์ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เทคโนโลยีควอนตัม และพลังงาน ซึ่งอาจนำไปสู่การแยกห่วงโซ่การผลิต (Decoupling) ของอุตสาหกรรมดังกล่าวระหว่างสหรัฐฯ และจีน

○ สหรัฐฯ ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่เริ่มขึ้นในช่วงต้นปี 2565 โดยสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรตะวันตกได้ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ กับยูเครน และตัดสินใจประกาศคว่ำบาตรรัสเซีย ตั้งแต่ที่รัสเซียเริ่มปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครน ขณะที่รัสเซียเองก็ตอบโต้และพยายามหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจและการค้านอกกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 7 ประเทศ (G7) มากขึ้น โดยหันไปพึ่งพาจีน อินเดีย ตุรกี และชาติอื่น ๆ ที่ไม่เลือกข้าง ทำให้เริ่มเห็นการแบ่งขั้วของประเทศต่าง ๆ ของโลกมากขึ้น ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ปัญหาภูมิรัฐศาสตร์ในโลกรุนแรงขึ้นอย่างมาก และกลายเป็นตัวเร่งให้โลกเกิดการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าปัญหาภูมิรัฐศาสตร์จะเคยเกิดขึ้นกับหลายประเทศคู่กรณีมาก่อนแล้วและยังคงยืดเยื้อ อาทิ ข้อพิพาททะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับบางประเทศในอาเซียน ความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่าน หรือแม้กระทั่งความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และจีนก็ตาม

○ ล่าสุด ในกรณีสงครามอิสราเอล-ฮามาส ที่เริ่มขึ้นในเดือนตุลาคม 2566 สหรัฐฯ ได้แสดงท่าทีสนับสนุนอิสราเอล โดยส่งกองเรือบรรทุกเครื่องบินโจมตีไปยังทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออกเพื่อสนับสนุนอิสราเอลด้านการทหาร รวมถึงการที่สหรัฐฯ ได้ออกแถลงการณ์ร่วม 5 ประเทศ กับสหราชอาณาจักร เยอรมนี อิตาลี และฝรั่งเศส ประณามการโจมตีอิสราเอลโดยกลุ่มฮามาส และย้ำการผนึกกำลังสนับสนุนอิสราเอลในความพยายามปกป้องตนเองและประชาชน อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาสหรัฐฯ ผ่อนทันทีกการสนับสนุนอิสราเอล และให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ปาเลสไตน์มากขึ้น รวมถึงสนับสนุนความยุติธรรมและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันสำหรับชาวอิสราเอลและชาวปาเลสไตน์ นอกจากนี้สหรัฐฯ ได้มีการหารือร่วมกับจีน โดยเห็นพ้องกันในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องลดระดับความรุนแรงของสงคราม โดยสหรัฐฯ เน้นย้ำว่าทุกฝ่ายจำเป็นต้องหาทางป้องกันความขัดแย้งไม่ให้ลุกลามบานปลายไปมากกว่านี้ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศอาหรับเพื่อคงบทบาทนำด้านการสร้างสันติภาพในเวทีโลก และปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวกลับทำให้ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่านตึงเครียดมากขึ้นหลังเกิดการปะทะกันระหว่างสหรัฐฯ และกลุ่มติดอาวุธที่อิหร่านสนับสนุนในจอร์แดน และซีเรีย

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ เดือนตุลาคม 2565 สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy: NSS) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาผลประโยชน์ของชาติ วางตำแหน่งของประเทศให้เหนือกว่าประเทศคู่แข่งทางภูมิรัฐศาสตร์ ร่วมกับพันธมิตรในการรับมือกับความท้าทายร่วมกัน และกำหนดอนาคตของโลกที่มีความมั่นคงท่ามกลางการเผชิญกับความท้าทายในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ผลกระทบที่ยืดเยื้อของโรคระบาด ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก ภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ของรัสเซีย และสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนที่ได้ทำลายสันติภาพในยุโรปและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของโลก รวมถึงการที่จีนมีความตั้งใจและมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนระเบียบระหว่างประเทศให้เป็นประโยชน์กับประเทศของตนมากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่สหรัฐฯ มุ่งมั่นที่จะจัดการการแข่งขันระหว่างประเทศอย่างมีความรับผิดชอบ โดยใน NSS ระบุว่า สหรัฐฯ จะเป็นผู้นำที่ยั่งยืนในการจัดการกับความท้าทายในปัจจุบันและอนาคตด้วยวิสัยทัศน์ที่มีความชัดเจน มุ่งเน้นการปกป้องประชาธิปไตยทั่วโลก และทำงานร่วมกับพันธมิตรหุ้นส่วนของสหรัฐฯ และทุกคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการกระชับพันธมิตรหลักในยุโรปและอินโด-แปซิฟิกให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) หุ้นส่วนไตรภาคีด้านความมั่นคงระหว่างออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ (Trilateral Security Partnership Between Australia, the United Kingdom, and the United States: AUKUS) กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework: IPEF) และกลุ่มจตุภาคีด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ (Quadrilateral Security Dialogue: Quad)

■ เดือนตุลาคม 2565 สหรัฐฯ ประกาศมาตรการควบคุมการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีสำคัญไปยังจีน ซึ่งสหรัฐฯ ให้เหตุผลว่าจีนสามารถใช้ชิปขั้นสูงในการเพิ่มศักยภาพทางการทหารได้ โดยสหรัฐฯ กำหนดให้บริษัทต่าง ๆ ต้องมีใบอนุญาตในการส่งออกชิปขั้นสูงที่ออกแบบสำหรับแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ และซูเปอร์คอมพิวเตอร์ไปยังจีน ซึ่งครอบคลุมถึงชิปที่ผลิตโดยบริษัทต่างชาดที่ใช้เครื่องมือและซอฟต์แวร์อเมริกันในการออกแบบและผลิต และบริษัทสัญชาติอเมริกันจะต้องคุมเข้มการส่งออกเครื่องจักรไปยังบริษัทจีนที่ผลิตชิปขั้นสูงโดยเฉพาะ

■ เดือนตุลาคม 2566 ประธานาธิบดีไบเดน ลงนามในคำสั่งบริหาร “Executive Order on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence” เพื่อกำกับดูแลการพัฒนาและการใช้งานเทคโนโลยี AI ให้เป็นไปอย่างปลอดภัย มั่นคง และเชื่อถือได้ รวมถึงลดความเสี่ยงและผลกระทบของเทคโนโลยี AI ต่อผู้บริโภค ตลาดแรงงาน และความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) การกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการใช้งานและการรักษาความมั่นคงของระบบ AI รวมถึงการประเมินภัยคุกคามต่อ

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ตลอดจนความเสี่ยงทางเคมี ชีวภาพ รังสีวิทยา นิวเคลียร์ และความปลอดภัยทางไซเบอร์ (2) การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของชาวอเมริกัน โดยส่งเสริมการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีสำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับหน่วยงานภาครัฐในการจัดเก็บ ใช้งาน และรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงข้อมูลที่สามารถใช้ในการยืนยันตัวตน (3) การจัดทำรายงานเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี AI ต่อตลาดแรงงาน รวมถึงแนวทางที่รัฐบาลจะสามารถให้ความช่วยเหลือแก่แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียงานที่เป็นผลจากการใช้เทคโนโลยี AI (4) การส่งเสริมนวัตกรรมและการแข่งขัน โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี AI ในด้านต่าง ๆ และ (5) การส่งเสริมความเป็นผู้นำของสหรัฐฯ ในด้าน AI โดยขยายความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำหนดมาตรฐานและธรรมาภิบาลด้าน AI

o ด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ

ท่ามกลางภาวะความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก รวมถึงความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศที่สหรัฐฯ มองว่ามีความน่ากังวล อย่างจีน ทำให้ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สหรัฐฯ ได้ออกกฎหมาย มาตรการ และดำเนินการต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ และพยายามทำให้งานในภาคการผลิตกลับมาที่สหรัฐฯ อีกครั้ง รวมไปถึงจนถึงการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศและการลงทุนด้านนวัตกรรมเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันในอนาคต ดังนี้

- เดือนกุมภาพันธ์ 2564 ประธานาธิบดีไบเดน ลงนามในคำสั่งบริหาร “ห่วงโซ่อุปทานอเมริกา” (America’s Supply Chain) ในการทบทวนห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ เซมิคอนดักเตอร์ แบตเตอรี่ความจุลพลังงานสูง (รวมถึงแบตเตอรี่สำหรับรถยนต์ไฟฟ้า) แร่สำคัญ (เช่น ธาตุหายากที่จำเป็นต้องใช้ในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และอุตสาหกรรมพลังงานสะอาด) และยาและสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม เพื่อประเมินศักยภาพและความเสี่ยง และพัฒนานโยบาย/ยุทธศาสตร์เพื่อเร่งสร้างความมั่นคงและความยืดหยุ่นให้กับห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ **ลดการพึ่งพาจีน และหันมาร่วมมือกับพันธมิตร**

- เดือนพฤษภาคม 2565 สหรัฐฯ ได้เปิดตัวกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework: IPEF) ผ่านการประกาศถ้อยแถลงว่าด้วยกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิกเพื่อความเจริญรุ่งเรือง (Statement on Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity) ร่วมกับ 12 ชาติพันธมิตร ได้แก่ ออสเตรเลีย บรูไน อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และหารือเกี่ยวกับกรอบ IPEF เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและครอบคลุม และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกรอบความร่วมมือ IPEF ประกอบด้วย 4 เสาความร่วมมือ ได้แก่ (1) การค้า (2) ห่วงโซ่อุปทาน (3) พลังงานสะอาด การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน และโครงสร้างพื้นฐาน และ (4) ภาษีและการต่อต้านการทุจริต ทั้งนี้ สำหรับความร่วมมือด้านห่วงโซ่อุปทาน จะมุ่งเน้นให้เกิดความยืดหยุ่นและการบูรณาการร่วมกัน เพื่อเข้าถึงวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางที่สำคัญ เซมิคอนดักเตอร์ แร่สำคัญ และเทคโนโลยีพลังงานสะอาด

- เดือนกรกฎาคม 2565 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม 2022 Supply Chain Ministerial Forum ผ่านระบบประชุมทางไกลกับสหภาพยุโรปและ 16 ประเทศ (ออสเตรเลีย บราซิล แคนาดา คองโก ฝรั่งเศส เยอรมนี อินเดีย อินโดนีเซีย อิตาลี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์ สเปน และสหราชอาณาจักร) เพื่อหารือเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานระยะสั้น และขยายความร่วมมือในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความยืดหยุ่นด้านห่วงโซ่อุปทานให้สามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วในระยะยาว โดยระบุความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) ความโปร่งใส (2) ความหลากหลาย (3) ความมั่นคง และ (4) ความยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมประเด็นถึงการต่อต้านการบังคับใช้แรงงาน

■ เดือนกรกฎาคม 2565 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ได้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษานโยบายเศรษฐกิจ (Economic Policy Consultative Committee: EPCC) ครั้งที่ 1 หรือที่เรียกว่าการประชุม “Economic 2+2” โดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์ของระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่อิงตามกฎและเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการทำให้เศรษฐกิจของทั้งสองประเทศมีความสามารถในการแข่งขันและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมเทคโนโลยีเกิดใหม่และโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โดยเฉพาะเซมิคอนดักเตอร์ แบตเตอรี่ และแร่สำคัญ

■ เดือนสิงหาคม 2565 สหรัฐฯ ได้ออกพระราชบัญญัติชิปและวิทยาศาสตร์ (CHIPS and Science Act of 2022) มีวงเงินงบประมาณ มูลค่าราว 2.8 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมการลงทุน การวิจัยและพัฒนา และการเพิ่มการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ภายในสหรัฐฯ โดยมีประเด็นสำคัญ อาทิ

- การส่งเสริมการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ โดยจัดสรรงบประมาณ 54.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (สำหรับช่วงระยะเวลา 5 ปี) เพื่อสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การส่งเสริมการผลิต โดยสนับสนุนการก่อสร้าง การขยาย หรือปรับปรุงโรงงานผลิตเซมิคอนดักเตอร์ในประเทศ การวิจัยและพัฒนา เพื่อเสริมสร้างระบบนิเวศด้านการวิจัย การคิดค้นนวัตกรรม และการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ในเทคโนโลยีที่มีความสำคัญของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ การพัฒนาแรงงานที่มีทักษะสูงในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ การขยายความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรในการเสริมสร้างความมั่นคงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และห่วงโซ่อุปทานของเซมิคอนดักเตอร์ และการส่งเสริมการลงทุนโดยการให้สิทธิพิเศษทางภาษี โดยให้สิทธิลดหย่อนภาษีในอัตราร้อยละ 25 สำหรับการลงทุนในการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ภายในสหรัฐฯ

- การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา โดยจัดสรรงบประมาณ 169.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (สำหรับช่วงระยะเวลา 5 ปี) ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ อาทิ มูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (National Science Foundation-NSF) สถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีแห่งชาติ (National Institute of Standards and Technology) และกระทรวงพลังงานสหรัฐฯ เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ การประมวลผลควอนตัม การผลิตด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง การสื่อสารระบบ 6G พลังงานสะอาด และวัสดุศาสตร์ ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษาและการสร้างบุคลากรที่มีทักษะสูงในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ รวมถึงการพัฒนามาตรฐานสำหรับอุตสาหกรรมแห่งอนาคต

■ ฝ่ายบริหารสหรัฐฯ ยังมีความพยายามที่จะแยกห่วงโซ่อุปทาน (De-risk) อุตสาหกรรมสำคัญจากจีน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการย้ายฐานการผลิตกลับสู่ประเทศตนเอง (re-shoring) การย้ายฐานการผลิตเข้าใกล้ตลาด (near-shoring) และการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศพันธมิตร (friend-shoring) ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางที่ดีต่อการยกระดับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกันสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

○ ด้านสิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน

■ เดือนสิงหาคม 2565 สหรัฐฯ ได้ออกพระราชบัญญัติการลดเงินเฟ้อ (Inflation Reduction Act: IRA) มีวงเงินงบประมาณราว 370 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยเป็นกฎหมายที่ช่วยประชาชนในการจัดการกับความท้าทายที่กำลังเกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาเงินเฟ้อ ต้นทุนค่ารักษาพยาบาลและยา และปัญหาภาวะโลกร้อน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาทิ สิทธิลดหย่อนภาษี (tax provisions) ที่จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงาน และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่พลังงานสะอาด การให้เงินสนับสนุนและเงินกู้โครงการใช้พลังงานสะอาดและต่อสู้กับปัญหาภาวะโลกร้อน การให้เงินอุดหนุนในการซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (Battery EV Plug-in hybrid EV และ Hydrogen fuel cell) ตั้งแต่ปี 2566 – 2575 ด้วยการให้เครดิตภาษีเงินคืนมูลค่าสูงสุด 7,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ

ทั้งนี้ ข้อกำหนดสัดส่วนการใช้ชิ้นส่วนแบตเตอรี่และแร่ธาตุที่สำคัญจะเข้มงวดขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต ซึ่งภายในปี 2572 รถยนต์ไฟฟ้าที่จะได้สิทธิประโยชน์ในเงินอุดหนุนนี้จะต้องมีการใช้ชิ้นส่วนแบตเตอรี่ที่ผลิตและประกอบในภูมิภาคอเมริกาเหนือเท่านั้น ขณะเดียวกัน ข้อกำหนดในสัดส่วนการใช้แร่ธาตุสำคัญที่ได้มาจากสหรัฐฯ

และประเทศพันธมิตรที่มี FTA ร่วมกัน ก็สูงถึงร้อยละ 80 ซึ่งหลังระยะเปลี่ยนผ่าน หากแบตเตอรี่ไฟฟ้าที่มีแร่ธาตุหรือ ส่วนประกอบสำคัญที่มาจากประเทศที่สหรัฐฯ มีความกังวลเรื่องความมั่นคง อาทิ จีน รัสเซีย อิหร่าน เกาหลีเหนือ จะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ดังกล่าว ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการออกกฎหมาย IRA มีแนวโน้มกระตุ้นให้เกิดการใช้ชิ้นส่วน แบตเตอรี่ ผลิต และประกอบรถยนต์ไฟฟ้า ภายในสหรัฐฯ มากขึ้น และพึ่งพิงห่วงโซ่การผลิตในต่างประเทศน้อยลง

- เดือนกันยายน 2565 ประธานาธิบดีไบเดน ลงนามในคำสั่งบริหาร “Advancing Biotechnology and Biomanufacturing Innovation for a Sustainable, Safe, and Secure American Bioeconomy” เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ และนวัตกรรมการผลิตฐานชีวภาพ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของ เศรษฐกิจฐานชีวภาพของสหรัฐฯ อย่างยั่งยืน ปลอดภัย และมั่นคง

- เดือนธันวาคม 2566 สหรัฐฯ ได้ประกาศระเบียบใหม่ในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งกำหนดให้ รถยนต์ไฟฟ้าที่ผู้ซื้อสามารถขอรับเครดิตภาษีเงินคืน 7,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ ภายใต้กฎหมาย IRA จะต้องมีการใช้แบตเตอรี่ ที่ประกอบหรือมีส่วนประกอบที่มาจากบริษัทต่างชาติที่เป็น “นิติบุคคลต่างประเทศที่नावิตก” (Foreign Entity of Concern: FEOC) ไม่เกินร้อยละ 25 และเริ่มมีผลบังคับใช้ในปี 2567 โดย FEOC หมายถึง นิติบุคคลต่างประเทศ ที่รัฐบาลเป็นเจ้าของหรือนิติบุคคลอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลของประเทศจีน รัสเซีย เกาหลีเหนือ และอิหร่าน

จีน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จีนเติบโตอย่างก้าวกระโดดและพัฒนาประเทศให้กลายเป็นหนึ่งในประเทศ มหาอำนาจ โดยมีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก ส่งผลต่อสถานะความเป็นมหาอำนาจขั้วเดียว (unipolar world) ของสหรัฐฯ จนมีการพัฒนาเป็นสงครามการค้า (trade war) ระหว่างสองประเทศในปี 2561 โดยสหรัฐฯ อ้างเหตุผลกีดกันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมในการขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากจีน และจีนก็ได้ออกมาตอบโต้สำหรับ สินค้าในแต่ละกลุ่ม ซึ่งมาตรการข้างต้นยังคงดำเนินเรื่อยมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังได้ขยายวงกว้างไปยัง ด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี (tech war) ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยัง เชื่อมโยงกับประเด็นด้านความมั่นคง สิ่งแวดล้อม และการเป็นมหาอำนาจของโลก จึงเป็นเหตุให้จีนออกแผนพัฒนา ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ ควบคู่ไปกับความมั่นคง ทางทหารและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเตรียมพร้อมรับมือกับความขัดแย้งที่มีโอกาสขยายความรุนแรงในอนาคต

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

- จัดตั้งองค์กรพหุภาคีของตนเอง อาทิ องค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization: SCO)¹ ที่เป็นกรอบความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงที่ใหญ่ที่สุดกรอบหนึ่งของโลก โดยวัตถุประสงค์ของกรอบความร่วมมือได้พัฒนาจากความต้องการสร้างแนวร่วมเพื่อป้องกันดินแดนเขตปกครองตนเอง ซินเจียง-อุยกูร์ รวมถึงการเพิ่มบทบาทในองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อสร้างกลุ่มพันธมิตร ถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐฯ ในภาวะที่สหรัฐฯ สร้างพันธมิตรในการปิดล้อมการขยายอิทธิพลของจีน ซึ่งทำที่ดังกล่าวสะท้อนถึงความทะเยอทะยาน ในการปฏิรูประบบธรรมาภิบาลในเวทีการเมืองโลก ไปพร้อม ๆ กับการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารของจีน

- พัฒนาโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) โดยมีวิสัยทัศน์ในการ เพิ่มโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ พัฒนาความสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคง ซึ่งครอบคลุมภูมิภาคแอฟริกา เอเชีย

¹ SCO ประกอบด้วยชาติสมาชิก 9 ประเทศ ได้แก่ จีน รัสเซีย อินเดีย ปากีสถาน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน และอิหร่าน ครอบคลุมประชากรมากกว่าร้อยละ 40 ของประชากรโลก มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าร้อยละ 20 ของมูลค่าผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ ของโลก (World GDP) และมีแนวโน้มขยายประเทศสมาชิกอย่างต่อเนื่อง

ยุโรป และตะวันออกกลาง เป็นการขยายอิทธิพลของจีนไปทั่วโลก ทำให้จีนอยู่ในฐานะที่จะกำหนดกฎและบรรทัดฐานระดับสากลได้ จากการสนับสนุนทางการเงิน สาธารณูปโภค และการขนส่งต่าง ๆ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศจีนได้เปิดเผยในการประชุม Belt and Road Forum (BRF) ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 17-18 ตุลาคม 2566 ที่ผ่านมามาว่าในช่วงระยะเวลา 10 ปีของโครงการ BRI จีนได้ลงนามความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ไปแล้วกว่า 150 ประเทศ และกับองค์กรระหว่างประเทศกว่า 30 องค์กร สะท้อนถึงความต้องการในการขยายความร่วมมือและการริเริ่มกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคีที่จะมีกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะกับประเทศกำลังพัฒนา เป็นการกระจายความเสี่ยงและเสริมสร้างความมั่นคงในอนาคต

■ **เสนอแผนริเริ่มความมั่นคงระดับโลก (Global Security Initiative : GSI)** ในปี 2565 จีนได้เสนอแผน GSI เพื่อมุ่งขจัดต้นตอของความขัดแย้งระหว่างประเทศ ปรับปรุงการบริหารด้านความมั่นคงของโลก สร้างเสถียรภาพและความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับท่าทีทางการเมืองของจีน ที่แม้ว่าจีนจะมีความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ อย่างหลากหลาย แต่จีนมักจะหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองในภูมิภาคโดยตรง และพยายามรักษาความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย โดยการวางตัวเป็นกลางหรือ “**การไม่เลือกข้าง ไม่สร้างศัตรู**” ซึ่งเมื่อมีเหตุการณ์ความขัดแย้งหรือความรุนแรงเกิดขึ้น จีนมักจะแสดงท่าทีด้วยการแถลงประณามทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเรียกร้องให้ยุติความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พลเรือน รวมถึงการ**แสดงบทบาทการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในสถานการณ์ความขัดแย้งต่าง ๆ** อาทิ การเป็นตัวกลางฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างซาอุดีอาระเบียและอิหร่าน เมื่อเดือนมีนาคม 2566 และการเสนอแผนสันติภาพ 12 ข้อในสถานการณ์รัสเซีย-ยูเครน เพื่อแสดงความเป็นผู้นำในระดับโลกที่รักษาสันติภาพไม่ใช่สงคราม (Peaceful Rise of China)

■ **ยกระดับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ** จีนมีนโยบายทางการทหารที่มุ่งเน้นการป้องกันประเทศเชิงรุกควบคู่กับการพัฒนากองทัพอย่างสันติ โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Communist Party of China: CPC) มีแผนที่จะปรับปรุงกองทัพจีน (People’s Liberation Army: PLA)² ให้ทันสมัยภายในปี 2570 ผ่านการเร่งพัฒนาเครื่องจักรกล (อาวุธและยานพาหนะ) ระบบสารสนเทศ (รองรับสงครามข้อมูล) และระบบอัจฉริยะปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการตอบโต้กองทัพสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และเตรียมพร้อมรับมือกับความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์หากมีการรวมชาติกับไต้หวัน นอกจากนี้ CPC ยังมีแผนในการยกระดับความทันสมัยของภาคการทหารให้แล้วเสร็จภายในปี 2578 และเปลี่ยน PLA ให้เป็นกองทัพระดับโลกภายในปี 2592 ตามเป้าหมายการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี ฉบับที่ 14 ที่ต้องการให้**จีนมีระบบการป้องกันประเทศและการทหารที่ทันสมัยภายในปี ค.ศ. 2035 (พ.ศ. 2578)** ผ่านการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีในตลาดโลก ซึ่งจำเป็นต่อปฏิบัติการทางทหารสมัยใหม่ที่ซับซ้อน ทั้งนี้ รัฐบาลจีนขยายงบประมาณทางการทหารอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 งบประมาณทางการทหารของจีนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 7.2 คิดเป็นมูลค่า 2.24 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 7.7 ล้านล้านบาท ขยายตัวต่อเนื่องเป็นปีที่ 8 ซึ่งรัฐบาลจีนให้เหตุผลถึงสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่นั่นคงและไม่แน่นอน ประกอบกับประเทศต่าง ๆ รวมถึงสหรัฐฯ มีการเพิ่มงบประมาณทางการทหารอย่างมาก ขณะที่รัฐบาลจีนปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาการป้องกันประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยกำหนดงบประมาณด้านกลาโหมอย่างสมเหตุสมผล ทำให้ปัจจุบันจีนเป็นประเทศที่มีงบประมาณทางทหารมากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม จีนมีกำลังพลทางทหารมากเป็นอันดับ 1 ของโลก ด้วยจำนวนกำลังพลประมาณ 2 ล้านราย

² กองทัพของจีนหรือกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People’s Liberation Army: PLA) อยู่ภายใต้ความควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Communist Party of China: CPC) ผ่านคณะกรรมการทหารกลาง (Central Military Commission: CMC) ประกอบด้วย 7 เหล่า ได้แก่ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ กองกำลังขีปนาวุธ กองกำลังสนับสนุนยุทธศาสตร์ กองกำลังตำรวจติดอาวุธ และกองกำลังสำรอง

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

■ ยุทธศาสตร์สร้างเศรษฐกิจเงินแบบวงจรคู่ขนาน (Dual Circulation) เป็นยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี ฉบับที่ 14 ครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี 2564-2568 มุ่งเน้นการสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ด้านความไม่แน่นอนจากปัจจัยภายนอก รวมถึงฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดวิกฤตปัญหาต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการหมุนเวียนเศรษฐกิจภายในประเทศ (Internal Circulation) ผ่านการเพิ่มอุปสงค์ภายในประเทศ และลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ควบคู่ไปกับการหมุนเวียนเศรษฐกิจต่างประเทศ (External Circulation) ผ่านการรักษาส่วนแบ่งการส่งออกในตลาดโลก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้พึ่งพาตนเองได้อย่างแข็งแกร่งในระยะยาว และลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาการเติบโตจากการส่งออกเป็นหลัก (Export-oriented growth) อย่างเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

■ ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายในการเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ผ่านการเพิ่มงบการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาโดยเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี ส่งผลให้จีนเป็นประเทศที่มีงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาสูงที่สุดในโลกเมื่อเทียบกับขนาดของ GDP ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันกับต่างชาติ โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสงครามการค้า (Trade War) ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ที่ทำให้การส่งออกได้รับผลกระทบ จนทำให้เกิดความพยายามในการแยกห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ

■ ลดการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯในการค้าระหว่างประเทศ เพื่อกระจายความเสี่ยงในมิติด้านการเงิน ส่งเสริมเสถียรภาพและลดผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ เช่น เงินเฟ้อสูง อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนและสนับสนุนการค้าทวิภาคี และช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการลงทุน โดยได้มีความตกลงร่วมกันกับหลายประเทศในการใช้เงินสกุลอื่น อาทิ เสนอให้การค้าระหว่างประเทศสมาชิก SCO เปลี่ยนมาใช้เงินสกุลท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะ 3 สกุลเงินหลัก RRR ได้แก่ Renminbi หรือเงินหยวนของจีน Ruble ของรัสเซีย และ Rupee ของอินเดีย ซึ่งประเทศสมาชิกส่วนใหญ่เห็นพ้องด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศคู่เจรจาสำคัญ เช่น อิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ กัมพูชา อัฟกานิสถาน และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ นอกจากนี้ จีนยังได้ทำข้อตกลงการค้าในลักษณะเดียวกันนี้กับรัสเซีย บราซิล ปากีสถาน และอีกหลายประเทศ โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกีดกันทางการค้าที่สหรัฐฯ มีต่อรัสเซีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้ถือสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และทำให้มีการใช้สกุลเงินอื่น ๆ ในการค้าระดับโลกเพิ่มมากขึ้น

○ ด้านสังคม-วัฒนธรรม

■ ขยายอำนาจทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Geoculture) ผ่าน BRI ด้วยการสร้าง Friend of China เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมและประเพณีสืบทอดและถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และจากการอพยพไปตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่อดีต ทำให้ประเทศต่าง ๆ ซึมซับวัฒนธรรมของจีน สะท้อนออกมาในรูปแบบของอาหาร สถาปัตยกรรม และขนบประเพณี อย่างไรก็ตาม เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเติบโตและแผ่อิทธิพลไปทั่วโลก ย่อมทำให้อิทธิพลของจีนในเชิงสังคมและวัฒนธรรมมีแนวโน้มถดถอยลง จีนจึงต้องการที่จะฟื้นฟูและขยายความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ ด้วยการสร้าง Friend of China โดยขยายอำนาจทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Geoculture) ผ่านยุทธศาสตร์ BRI โดยจีนพยายามใช้เรื่องเล่าและการบรรยายประวัติศาสตร์เส้นทางสายไหมเป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกับ BRI และใช้การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันเพื่อผูกสัมพันธ์กับประเทศใน BRI ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เป็นหนึ่งในการใช้ soft power เพื่อโน้มน้าวชักจูงให้ได้รับการยอมรับ และการปฏิบัติตามความต้องการ ทั้งนี้ วัฒนธรรมถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ สามารถนำมาใช้เป็น Soft Power ได้ และจากการจัดอันดับ Global Soft Power Index โดย Brand Finance ล่าสุดในปี 2566 จีนได้คะแนน Soft Power เป็นอันดับที่ 5 ของโลก ลดลง 1 อันดับจากปี 2565 เนื่องจากการปิดประเทศภายใต้มาตรการโควิดเป็นศูนย์ อย่างไรก็ตาม จีนยังคงรักษาอันดับที่ 2 ในด้านอำนาจชักจูง (influence) รองจากสหรัฐฯ อันดับที่ 3 ในด้านการศึกษาและวิทยาศาสตร์ และอันดับที่ 1 ในด้านความง่ายในการดำเนินธุรกิจด้วยและด้านศักยภาพในการเติบโตในอนาคต

รัสเซียเป็นหนึ่งในสามขั้วอำนาจโลก (Tripolarity) โดยนอกเหนือจากแสนยานุภาพด้านนิวเคลียร์และการทหารแล้ว ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการอวกาศก็มีความก้าวหน้าไม่ยิ่งหย่อนกว่า สหรัฐฯ จีน รวมถึงชาติมหาอำนาจตะวันตกอื่น ๆ แต่มีจุดอ่อนคือเศรษฐกิจที่ไม่แข็งแกร่งเท่า ซึ่งนับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตกว่า 30 ปีที่ผ่านมา รัสเซียใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ) ที่สมบูรณ์มาเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง

เดิมรัสเซียเน้นดำเนินนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศฝั่งตะวันตก แต่หลังเกิดสงครามจอร์เจียในปี 2551 รัสเซียต้องเผชิญกับมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจและการเมืองจากตะวันตก ทำให้ความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกเสื่อมถอยลง จึงเป็นเหตุให้รัสเซียเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศมุ่งสู่การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและวัฒนธรรม ในขณะที่รัสเซียยังไม่แข็งแรงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังต้องพัฒนาประเทศด้านโครงสร้างพื้นฐานและยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ทั่วถึง รัสเซียจึงต้องการการลงทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศ รวมถึงการแสวงหาพันธมิตรหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยการกระชับสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านฝั่งตะวันออก โดยเฉพาะกับจีนที่กำลังผงาดขึ้นมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจของโลก รวมทั้งรักษามหาพันธมิตรดั้งเดิม อย่างกลุ่มประเทศอาเซียน เอเชียใต้และอินเดีย ตลอดจนกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก เพื่อก้าวสู่การเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับโลกกับกลุ่ม BRICS

สำหรับความขัดแย้งที่กลายเป็นสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนในปี 2565 ส่วนสำคัญมาจากปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์ โดยยูเครนนับเป็นประเทศเอกราชที่มีความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อรัสเซีย เป็นพื้นที่จุดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงที่สำคัญของรัสเซีย แต่ยูเครนกลับกำหนดและดำเนินนโยบายที่ออกห่างจากรัสเซีย และโอนเอียงไปกับมหาอำนาจตะวันตกผ่านองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization : NATO) และสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งรัสเซียเห็นว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัสเซีย ทำให้รัสเซียต้องปฏิบัติการบางอย่างหนึ่งเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ นำไปสู่สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนในปี 2565 และยังมียืดเยื้อจนถึงทุกวันนี้

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

- การดำเนินนโยบายหลายทิศทาง (multi-vector foreign policy) ซึ่งหมายถึงการที่รัสเซียจะต้องดำเนินนโยบายหลายทิศทางและหลายบทบาท ทั้งกับทางกลุ่มประเทศตะวันตก และกับเอเชีย รวมถึงภูมิภาคอื่นที่สำคัญลำดับถัดมา เช่น ตะวันออกกลางและแอฟริกา เพื่อให้สมฐานะที่รัสเซียมองตนเองว่ายังเป็นประเทศมหาอำนาจ และสามารถมีบทบาทและอิทธิพลทั่วทั้งในภูมิภาคยุโรปและเอเชีย โดยเฉพาะในพื้นที่หลังบ้านตัวเอง (Post-Soviet states) หรือที่รัสเซียเรียกว่า Near Abroad เช่น กลุ่มประเทศเอเชียกลางและคอเคซัส (Caucasus)

- สร้างโลกหลายขั้วอำนาจ (multipolar world) พยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งเน้นให้รัสเซียมีฐานะเป็นหนึ่งในมหาอำนาจในโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ โดยรัสเซียยอมรับในระดับหนึ่งว่าตนเองไม่ใช่มหาอำนาจดังเช่นสมัยสงครามเย็น โดยรัสเซียในปัจจุบันมองตนเองเป็นเพียงหนึ่งในหลายประเทศมหาอำนาจ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถยอมรับได้ที่สหรัฐฯ หรือประเทศอื่นใดรวมถึงจีน จะเป็นหรือกลายเป็นประเทศที่มีอำนาจเหนือประเทศอื่นในโลก จนโลกเป็นระบบขั้วอำนาจเดียว (unipolar world) รัสเซียจึงต้องการที่จะสร้างโลกหลายขั้วอำนาจ ด้วยการแสวงหาพันธมิตรผ่านการซื้อบร้อม และการจัดประชุมด้านเศรษฐกิจ เพื่อที่รัสเซียและประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ที่อยู่ใภูมิภาคต่าง ๆ จะได้ช่วยกันคานอำนาจหรือถ่วงดุลอำนาจสหรัฐฯ รวมทั้งชาติตะวันตก เพื่อที่จะได้เป็นมหาอำนาจที่ทัดเทียมสหรัฐฯ หรือเอาชนะและเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ หรือจำกัดและถ่วงดุลอำนาจสหรัฐฯ

รัสเซียอนุมัตินโยบายต่างประเทศฉบับใหม่บนพื้นฐานแนวคิด “Russia World” เมื่อเดือนกันยายน 2565 ที่มุ่งสร้างพันธมิตรต่อต้านกลุ่มประเทศตะวันตก โดยเพิ่มความร่วมมือกับกลุ่มประเทศของชาวสลาฟ (กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในหลายประเทศในยุโรป อาทิ เบลารุส โครเอเชีย มาซิโดเนียและบัลแกเรีย) จีน และอินเดีย ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์ในพื้นที่ตะวันออกกลาง ละตินอเมริกา และแอฟริกา ซึ่งเป็นหนึ่งในความพยายามของรัสเซีย เพื่อผลักดันการจัดตั้งระเบียบโลกขึ้นมาใหม่ที่เป็นแบบหลายขั้ว

▪ **ยึดมั่นการปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยม (Authoritarianism)** กล่าวคือเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีรูปแบบของตนเอง ที่กำหนดเองและไม่เหมือนใคร ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบตามระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มประเทศตะวันตก นอกจากนี้ ยังปฏิเสธและไม่ยอมรับค่านิยมตะวันตก ทั้งค่านิยมเสรีประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนต่าง ๆ รวมทั้งสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ โดยในแง่ของนโยบายต่างประเทศนั้น รัสเซียจะผูกสัมพันธ์และใกล้ชิดกับประเทศที่ปกครองโดยระบอบอำนาจนิยมประเทศอื่น ๆ เช่น จีน และอิหร่าน เนื่องจากค่านิยมที่ตรงกันประกอบกับมีเป้าหมายที่เหมือนกันคือ การต้านทานและถ่วงดุลอำนาจของสหรัฐฯ

▪ **กระชับความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียเพื่อเพิ่มอำนาจในภูมิภาค** โดยเน้นเป้าหมายผลประโยชน์แห่งชาติ รัสเซียตามนโยบายปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia) ที่เน้นกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งรัสเซียต้องการรักษาความร่วมมือกับภูมิภาคนี้และดำรงไว้ซึ่งความร่วมมือกับนานาประเทศ โดยเฉพาะจีนอีกยาวนานในอนาคต トラบที่ยังมีการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย รวมทั้งเน้นให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปทางเอเชียใต้ สู่ตะวันออกกลาง เปรียบเสมือนการปิดล้อมเพื่อป้องกันการปิดล้อมของฝ่ายตรงข้าม แต่มุ่งหวังสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยในภูมิภาค ด้วยการกระชับมิตรเพื่อดำรงไว้ซึ่งบรรยากาศแห่งสันติและสภาพแวดล้อมของมิตรภาพระหว่างประเทศและร่วมแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยเน้นการแก้ไขทางการทูตโดยสันติและมีจุดยืน ตลอดจนสนับสนุนจีนมากกว่า

▪ **ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีน-รัสเซีย** ร่วมลงนามความเป็นหุ้นส่วนแบบ “ไร้ขีดจำกัด” ระหว่างจีน-รัสเซีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2565 โดยเสริมสร้างความไว้วางใจทางการเมืองซึ่งกันและกัน บนหลักการของการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

▪ **กระชับความร่วมมือทางทหารกับพันธมิตรในเอเชียมากขึ้น** เช่น จีน อินเดีย มองโกเลีย ลาว และเมียนมา และหาแนวร่วมในการตอบโต้การคว่ำบาตรจากชาติตะวันตก เช่น เกาหลีเหนือ เวเนซุเอลา คิวบา และนิการากัว

▪ **ขยายความร่วมมือและขยายสมาชิกขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation: SCO)** ให้เป็นองค์การที่มีความร่วมมือทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของ 9 ประเทศสมาชิก นำโดยรัสเซียและจีน ร่วมกับคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อินเดีย อิหร่านและปากีสถาน นอกจากนี้ ยังมีชาติผู้สังเกตการณ์คือ อัฟกานิสถาน เบลารุส และมองโกเลีย และมีชาติคู่เจรจา คือ อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย กัมพูชา เนปาล ตุรกี ศรีลังกา ซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ กาตาร์ บาห์เรน มัลดีฟส์ คูเวต สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเมียนมา เพื่อต้านทานอิทธิพลของสหรัฐฯ และพันธมิตร NATO

▪ **ปฏิรูปกองทัพและเร่งยกระดับด้านแสนยานุภาพ** เพื่อให้อำนาจทางทหารของรัสเซียทัดเทียมกับสหรัฐฯ และ NATO โดยสร้างความสมดุลทางยุทธศาสตร์ให้เกิดขึ้นในเวทีโลก และตั้งเป้าหมายยกระดับแสนยานุภาพของกองทัพรัสเซียให้ก้าวขึ้นไปสู่ระดับใหม่ในระยะเวลา 3-5 ปี

▪ **เพิ่มงบประมาณด้านกลาโหมอย่างต่อเนื่อง** โดยลำดับความสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากการป้องกันภาวะวิกฤตเป็นการส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่รวมถึงการเพิ่มศักยภาพการป้องกันประเทศและก่อสร้างสาธารณูปโภคในพื้นที่ 4 ดินแดนที่รัสเซียผนวกมาจากยูเครน

○ ด้านเศรษฐกิจ

■ แสวงหาพันธมิตรหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเพิ่มเติมจากพันธมิตรดั้งเดิม โดยเฉพาะประเทศทางฝั่งตะวันออกของรัสเซีย เนื่องจากกลุ่มประเทศตะวันออกมีความสำคัญต่อรัสเซียเพิ่มมากขึ้น หลังต้องเผชิญกับมาตรการคว่ำบาตรของชาติตะวันตกต่อกรณีการรุกรานยูเครน ซึ่งจำกัดเส้นทางการค้ากับต่างประเทศของรัสเซีย และบีบบังคับให้รัสเซียต้องมองหาตลาดนอกยุโรป โดยรัสเซียเร่งผลักดันการยกระดับข้อตกลงการค้าระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) ที่มีสมาชิก 5 ประเทศ ได้แก่ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน กับอิหร่านและจีน ซึ่งจะครอบคลุมพื้นที่จำนวนมากในภูมิภาคยูเรเชียนับตั้งแต่ชายแดนฝั่งตะวันออกของยุโรปจนถึงทางตะวันตกของจีน โดยรัสเซียเสนอแนวคิด Greater Eurasian Partnership ที่พยายามเชื่อมโยง EAEU กับ BRI ของจีน ตลอดจนเสนอการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสังคมและเมืองท่าเสรี Vladivostok สำหรับพัฒนาการค้าร่วมกัน ตั้งแต่ก๊าซธรรมชาติ พลังงาน ทรัพยากร วัตถุดิบ ตลอดจนสินค้าเกษตรกรรมและอาหาร อีกทั้งยังลงนามในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจจีน-รัสเซีย ที่จะใช้ไปจนถึงปี 2573 (China-Russia economic cooperation up to 2030)

■ พยายามสร้างระบบเศรษฐกิจที่ไม่พึ่งพาโลกตะวันตก

■ เพิ่มบทบาทของกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS (บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้) เตรียมรับสมาชิกเพิ่มหลายประเทศ ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน อียิปต์ เติโอบีเย อาร์เจนตินา และสหรัฐอเมริกาบราซิล ท่ามกลางความพยายามที่จะสร้างอำนาจต่อรองบนเวทีโลก และคานอำนาจชาติตะวันตก

■ ร่วมกับ BRICS และ SCO สร้างระบบชำระเงินระหว่างประเทศที่ส่งเสริมการใช้สกุลเงินท้องถิ่น ในการทำธุรกรรมทางการค้าและการเงินระหว่างกันมากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ และหลีกเลี่ยงผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรของตะวันตก

■ การรับมือและตอบโต้กับมาตรการคว่ำบาตรจากประเทศที่ไม่เป็นมิตร

รัสเซียเผชิญกับมาตรการคว่ำบาตรจากชาติตะวันตกมาอย่างยาวนานตั้งแต่ผนวกแหลมไครเมีย และกลับมาเผชิญมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่ถือว่ารุนแรงที่สุดหลังการรุกรานยูเครน เช่น การแช่แข็งสินทรัพย์ เงินทุนสำรองเงินตราต่างประเทศของธนาคารกลางรัสเซีย ตัดรัสเซียออกจากระบบชำระเงิน SWIFT ห้ามการลงทุนใหม่ในรัสเซีย และการคว่ำบาตรขั้นสูงสุดต่อสถาบันการเงินของรัสเซีย รวมทั้งการนำเข้าน้ำมันและก๊าซจากรัสเซียด้วย ดังนั้น แนวทางการรับมือในประเด็นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการลดการพึ่งพาหรือตัดความสัมพันธ์กับชาติตะวันตก และยกระดับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับประเทศพันธมิตรที่ไม่ได้ร่วมคว่ำบาตรรัสเซีย

รัสเซียประกาศรายชื่อประเทศและดินแดนที่ไม่เป็นมิตรต่อรัสเซีย จากกรณีที่ออกมาตรการคว่ำบาตรหรือร่วมคว่ำบาตรรัสเซียเพื่อกดดันรัสเซียที่รุกรานยูเครนเมื่อกุมภาพันธ์ 2565 โดยห้ามการทำธุรกรรมใด ๆ กับทางการ รัสเซีย องค์กร บริษัท และนักธุรกิจรัสเซียมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีใด ๆ ซึ่งรวมถึงสัญญาทางการค้า ที่มีต่อประเทศที่ไม่เป็นมิตรต่อรัสเซีย โดยประเทศในรายชื่อดังกล่าว ประกอบด้วย 48 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร ไชล์แลนด์ แคนาดา สหรัฐฯ ลิกเตนสไตน์ โมนาโก นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ เกาหลีใต้ ซานมารีโน สิงคโปร์ ใต้หวัน ยูเครน มอนเตเนโกร สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น แอลเบเนีย อันดอร์รา นิวซีแลนด์ มาซิโดเนีย และสหภาพยุโรป 27 ประเทศ ซึ่งที่ผ่านมารัสเซียได้ดำเนินการตอบโต้ในหลายรูปแบบต่อการคว่ำบาตรกับกลุ่มประเทศที่ไม่เป็นมิตร เช่น นโยบายรักษาเสถียรภาพฉุกเฉินเพื่อปกป้องเงินสำรองระหว่างประเทศ และมาตรการรักษาค่าเงินรูเบิล ด้วยการอายัดเงินทุนของต่างประเทศและการบังคับจ่ายค่าสินค้าด้วยสกุลเงินรูเบิล จำกัดการส่งออกสินค้าหลายประเภท และยุติการขายก๊าซและน้ำมัน เป็นต้น

○ ด้านอื่น ๆ

■ เข้าร่วมโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ของจีน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายมุ่งสู่ตะวันออกของรัสเซีย โดยเชื่อมโยงโครงการ BRI และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่เน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

การค้า การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีการแลกเปลี่ยนเช่นเดียวกับสหรัฐฯ และโลกตะวันตก โดยการสนับสนุนความร่วมมือทั้งแบบทวิภาคีและแบบพหุภาคีกับประเทศต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศให้มากขึ้น

▪ เปลี่ยนทิศทางการส่งออกพลังงานใหม่ไปยังฝั่งตะวันออก หรือฝั่งเอเชียทดแทนตลาดยุโรปที่พยายามลดการพึ่งพาลังงานจากรัสเซีย โดยเริ่มเปิดดำเนินการโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติจีน-รัสเซีย และมีแผนการขยายโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งสู่แอฟริกา ลาตินอเมริกาและเอเชียแปซิฟิก

สหภาพยุโรป (EU)

○ สหภาพยุโรป (EU) ตกอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนตั้งแต่ต้นปี 2565 จากการมีจุดยืนสนับสนุนยูเครน และต่อต้านการกระทำของรัสเซีย ส่งผลให้รัสเซียตอบโต้ด้วยการลดปริมาณการส่งออกพลังงานยุโรปต้องเผชิญกับปัญหาเงินเพื่อขึ้นรุนแรง ตามด้วยปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเศรษฐกิจเยอรมนีที่เข้าสู่ภาวะถดถอย อีกทั้งเศรษฐกิจทวีปยุโรปกำลังเข้าสู่ภาวะชะลอตัวทั่วทั้งภูมิภาค ตรงข้ามกับเศรษฐกิจฝั่งเอเชียที่ไม่ได้รับผลกระทบมากนัก อีกทั้งยังฟื้นตัวได้รวดเร็ว จึงมีแนวคิดที่จะขยายความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียมากขึ้นเพื่อขยายการค้าและการลงทุน

○ การเมืองภายในของ EU มีแนวโน้มขาดเสถียรภาพ เนื่องจากมีเสียงสนับสนุนจากผ่านค่านและฝ่ายรัฐบาลที่ใกล้เคียงกันมาก อาจส่งผลให้การทำข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ มีความล่าช้า อีกทั้ง การที่พรรคการเมืองฝ่ายขวาจัดที่มีความเป็นชาตินิยม มุ่งขยายการค้าเฉพาะภายใน EU มีจำนวนที่นิ่งในสหภาพยุโรปมากขึ้น ทำให้การเจรจาผลประโยชน์มีความซับซ้อนขึ้น เนื่องจากต้องประสานประโยชน์และข้อขัดแย้งกับกลุ่มต่าง ๆ ภายใน EU ให้ลงตัวก่อนที่จะมีการทำความตกลงแต่ละฉบับ การทำ FTA จึงต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณายาวนานขึ้น

○ EU คำว่าบาตรด้านพลังงานต่อรัสเซียเพื่อหวังที่จะจำกัดรายได้ในอนาคตของรัสเซีย โดยมุ่งหวังให้รัสเซียลดงบประมาณด้านกลาโหมลง โดยกำหนดเพดานราคาพลังงานรัสเซีย และกีดกันรัสเซียจากการใช้ระบบการชำระเงินระหว่างประเทศตามแนวทางของสหรัฐฯ ขณะที่รัสเซียตอบโต้ด้วยการกำหนดให้มีการชำระหนี้ด้านพลังงานด้วยเงินสกุลรูเบิลเท่านั้น พร้อมประกาศไม่ยอมรับมาตรการเพดานราคาพลังงานดังกล่าว ทำให้ยุโรปต้องหาแหล่งพลังงานทดแทนรัสเซีย โดยการเชื่อมต่อระบบก๊าซจากสหรัฐฯ และตะวันออกกลาง ซึ่งแม้จะมีต้นทุนสูงขึ้นไปกว่า 4 เท่า เมื่อเทียบกับการนำเข้าจากรัสเซีย แต่ก็เพียงพอที่จะใช้ในการรักษาสภาพเศรษฐกิจไว้ได้ อย่างไรก็ตาม EU ยังไม่สามารถจัดหาพลังงานได้อย่างเพียงพอ จึงมีการการนำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่ดำเนินการโดยอ้อมผ่านซาอุดีอาระเบีย ซึ่งรับซื้อน้ำมันจากรัสเซียมาอีกทอด ในด้านหนึ่งเพื่อรักษาความมั่นคงด้านพลังงาน และอีกด้านหนึ่งคือการที่ยังสามารถรักษาคำมั่นที่ให้ไว้กับสหรัฐฯ ในการคว่ำบาตรพลังงานรัสเซียไปพร้อม ๆ กัน

○ ศักยภาพด้านเทคโนโลยีของ EU ยังตามหลังสหรัฐฯ และจีน ในฐานะมหาอำนาจทางเศรษฐกิจระดับโลก EU จึงสนใจจะพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีในหลาย ๆ สาขา อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านดิจิทัล แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลยังตามหลังสหรัฐฯ และจีน เช่น นาโนเทคโนโลยี AI Big Data เป็นต้น โดยเฉพาะจีนได้ยกระดับการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับโลกเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาสอดคล้องกับทิศทางของโลกในอนาคต ซึ่งการขาดความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่สำคัญที่จะช่วยให้บรรลุผลเชิงนโยบายได้นั้นส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกเสรีและความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ EU จึงมุ่งเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่จะพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยี ไม่ว่าจะด้วยองค์ความรู้ภายในภูมิภาคของตนเองหรือร่วมมือกับพันธมิตรภายนอกก็ตาม

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ **เพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงกับ NATO** EU และ NATO เป็นพันธมิตรที่เกื้อกูลต่อกันอย่างยาวนาน ร่วมมือกันเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเผชิญกับภัยคุกคามและความท้าทาย และจัดการกับวิกฤตร่วมกันกับประเทศพันธมิตร เพิ่มศักยภาพทางการทหารในการป้องกันประเทศ ทำให้พื้นที่ Euro-Atlantic มีความปลอดภัยมากขึ้น หลังเกิดการโจมตียูเครนโดยรัสเซีย ตั้งแต่ต้นปี 2565 ทำให้ระบียบความมั่นคงของยุโรปสั่นคลอนและกระตุ้นให้ EU-NATO ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นเพื่อการป้องกันระดับภูมิภาค ร่วมกันสนับสนุนอียิปต์บูรณาการแห่งดินแดน และสิทธิในการป้องกันตนเองของยูเครน ขณะที่ฟินแลนด์และสวีเดนที่วางตัวเป็นกลางทางทหารมาโดยตลอดสมัครเข้าร่วม NATO เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง ในเดือนมกราคม 2566 เลขาธิการ Jens Stoltenberg ประธานสภายุโรป Charles Michel และประธานคณะกรรมาธิการยุโรป Ursula von der Leyen ได้ลงนามในปฏิญญาร่วมฉบับที่สามว่าด้วยความร่วมมือระหว่าง EU - NATO เพื่อเสริมสร้างและขยายความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่าง NATO และ EU ปฏิญญาร่วมฉบับที่ 3 สร้างขึ้นจากความก้าวหน้าที่ไม่เคยมีมาก่อนในความร่วมมือระหว่างทั้งสององค์กรในการกระชับความร่วมมือให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นับตั้งแต่มีการลงนามปฏิญญาดังกล่าวในปี 2559 และ 2561 โดยเจรจาทางการเมืองครอบคลุมในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทั้งสององค์กร รวมถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์และไฮบริด ความท้าทายเชิงกลยุทธ์ที่เกิดจากรัสเซียและจีน และสถานการณ์ด้านความปลอดภัยในคาบสมุทรบอลข่านตะวันตก ตะวันออกกลาง และอัฟกานิสถาน นับตั้งแต่รัสเซียผนวกแหลมไครเมียในปี 2557 และรุกรานยูเครนอย่างเต็มรูปแบบ สำหรับปี 2565 เป็นความร่วมมือเพื่อต่อสู้กับการก่อการร้ายและการแพร่กระจายของอาวุธทำลายล้างสูง (WMD) โดยพัฒนาขีดความสามารถทางการป้องกันทางทหาร แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการคุ้มครองประชากรพลเรือนจากการโจมตีทางเคมี ชีวภาพ รังสี และนิวเคลียร์ จัดการกับช่องโหว่ของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญตลอดจนปรับปรุงด้านการขนส่งและกฎระเบียบของการเคลื่อนย้ายทางทหารและพลเรือน โดยมุ่งเน้นไปที่กฎหมาย กฎระเบียบ และกระบวนการข้ามพรมแดน รวมถึงการขนส่งสินค้าอันตราย และวิจัยด้านความปลอดภัยร่วมกัน

ทั้งนี้ NATO มีประเทศสมาชิก 31 ประเทศ ได้แก่ แอลเบเนีย เบลเยียม บัลแกเรีย แคนาดา ไครเอเซีย เช็กเกีย เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอซ์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอนเตเนโกร เนเธอร์แลนด์ มาซิโดเนียเหนือ นอร์เวย์ โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย สเปน ตุรกี สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ

■ **ให้การสนับสนุนทางทหารแก่ยูเครนในระยะยาว** EU มุ่งมั่นสนับสนุนยูเครนอย่างไม่เคยมีมาก่อน โดยให้ความช่วยเหลือทางทหารมากกว่า 29,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนตั้งแต่กระสุนไปจนถึงระบบป้องกันทางอากาศ รถถัง Leopard และเครื่องบินรบ ซึ่งรวมถึงเงินสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ผ่านกลไกร่วมในโครงการ European Peace Facility มูลค่า 6,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการทหาร เช่น กระสุนปืน กระสุนปืนใหญ่ ฯลฯ ปัจจุบัน EU เป็นผู้ให้บริการฝึกทหารที่ใหญ่ที่สุดสำหรับกองทัพยูเครน ภายในปี 2566 ได้ฝึกอบรบให้เจ้าหน้าที่ทหารยูเครน 40,000 คน ภายใต้โครงการ Military Assistance Mission งบประมาณ 390 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ นับตั้งแต่เกิดสงครามความไม่สงบในยูเครน EU ได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินทางการทหาร มนุษยธรรม และผู้ลี้ภัยชาวยูเครน มากกว่า 91,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 ให้ความช่วยเหลือทางการเงินสูงสุดถึง 19,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากข้อมูลของสถาบัน ifw KIEL³ EU และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ใช้งบประมาณของรัฐให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ยูเครนมากที่สุด ส่วนการช่วยเหลือทางการทหารแก่ยูเครน EU ใช้งบประมาณสนับสนุน รองจากสหรัฐฯ ที่เป็นประเทศให้การสนับสนุนแก่ยูเครนมากที่สุด และหลายประเทศมีแผนจัดส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ยูเครนปฏิบัติการโต้กลับรัสเซียอย่างต่อเนื่องจนกว่ายูเครนจะสามารถเข้าร่วม NATO นอกจากนี้ EU ยังยอมรับให้ยูเครนเข้าสู่กระบวนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วย

³ <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

■ **ปรับเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหม** นับตั้งแต่เกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน ทุกประเทศในยุโรปมีแนวโน้มที่จะปรับเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหมขึ้นทุกปี ตามข้อมูลจากสถาบันวิจัยสันติภาพนานาชาติสตอกโฮล์ม (SIPRI)⁴ ระบุว่า ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เร่งเพิ่มงบประมาณใช้จ่ายทางการทหารอย่างรวดเร็วที่สุดนับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต เพื่อตอบสนองต่อการรุกรานยูเครนของรัสเซีย ใช้จ่ายทางการทหารทั่วโลกสูงเป็นประวัติการณ์ที่ 2,240 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (2,035 พันล้านยูโร) ในปี 2549 รัฐมนตรีกลาโหมของ NATO กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องจัดสรรงบประมาณด้านกลาโหมไว้อย่างน้อยร้อยละ 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพื่อใช้จ่ายด้านการป้องกันและเตรียมความพร้อมทางทหารของพันธมิตร ซึ่งบ่งชี้เจตจำนงทางการเมืองที่จะสนับสนุนความพยายามป้องกันร่วมกันของ NATO

■ **ร่วมกับพันธมิตรกดดันจีนในประเด็นการเมือง** ความสัมพันธ์ระหว่าง EU และจีนในด้านการเมืองระหว่างประเทศค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง หลังจากเกิดสงครามระหว่างฝ่ายตรงข้ามกับสหรัฐฯ และพันธมิตรที่เพิ่มขึ้น โดย EU ซึ่งเป็นพันธมิตรที่แข็งแกร่งของสหรัฐฯ ได้เข้าร่วมกดดันและใช้มาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อจีนในหลาย ๆ ด้าน ด้วยมองว่าเป็นมหาอำนาจที่สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม เช่น เรียกร้องให้จีนกดดันรัสเซียให้ยุติสงครามในยูเครน กดดันจีนผ่านความมั่นคงทางทหารเรื่องสิทธิเสรีภาพเหนือ่านน้ำทะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวัน แฉกซ์ชั่นเงินจากกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนในซินเจียง ฯลฯ นอกจากนี้การเข้ามาแผ่ขยายอิทธิพลของจีนใน EU ผ่านโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ทั้งด้านการค้า การลงทุน และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สร้างความกังวลต่อการที่ถูจีนเอาเปรียบทำให้เกิดการต่อต้านจาก EU โดยมองว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่สมมาตร (Asymmetric Relationship) ในขณะที่จีนมองว่า EU เป็นพันธมิตรหลักในการร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้า เป็นพันธมิตรที่ดีในการร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเป็นพันธมิตรที่น่าเชื่อถือสำหรับความร่วมมือทางอุตสาหกรรมและห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะเป็นประตูการค้าผ่านยุทธศาสตร์ BRI ช่วยด้านทานและรักษาความสมดุลทางอำนาจกับสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมเสรีภาพและความเจริญรุ่งเรืองของโลก อย่างไรก็ตาม การทำสงครามที่ยาวนานและเศรษฐกิจที่อ่อนแอของ EU ทำให้ในระยะหลังเริ่มที่จะกระชับความสัมพันธ์กับจีนอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ในหลายเวทีได้แสดงจุดยืนว่าการแยก EU กับจีนเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และยอมรับความจริงของยุคที่มีหลายขั้วอำนาจมากขึ้น เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมั่นคงในระยะยาวของจีนเป็นผลดีต่อ EU เนื่องจากเป็นคู่ค้าและผู้ลงทุนอันดับต้น ๆ ของกันและกัน พร้อมกับส่งเสริมการค้าหรือและความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจและการค้า ดิจิทัล และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่อุตสาหกรรมให้ปลอดภัยและมีเสถียรภาพ ที่สำคัญเป็นการกระจายความเสี่ยงและคานอำนาจสหรัฐฯ หากสหรัฐฯ กลับไปใช้นโยบายที่โจมตีฝั่งพันธมิตรประชาธิปไตยและ NATO อย่างในสมัยโดนัลด์ ทรัมป์ EU จะยังมีเงินที่จะช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจากผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ก็อยู่บนพื้นฐานของความแข็งแกร่งและปกป้องตัวเองมากขึ้น จีนจึงเป็นทั้งพันธมิตรและคู่แข่งในเวลาเดียวกัน โดยสานประโยชน์ที่มีร่วมกัน แต่ในส่วนที่ขัดแย้งกันจะแก้ปัญหาด้วยการเจรจา และจะไม่ใช้วิธีปฏิบัติที่แข็งกร้าวตามแบบสหรัฐฯ

■ **รวมตัวกันในภูมิภาคอย่างเป็นทางการและเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น เพื่อลดผลกระทบจากความไม่สงบของประเทศใกล้เคียงที่สร้างความไม่มั่นคงให้กับภูมิภาค** ก่อนหน้านั้นสมาชิก EU มีประเด็นด้านการแยกตัวค่อนข้างมาก จากความคิดเห็นต่อวิกฤตที่ผ่านมาไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกรีซในช่วงวิกฤตหนี้สาธารณะยุโรป ปี 2558 ตามมาด้วยการรับผู้ลี้ภัยจากวิกฤตตะวันออกกลาง และการแยกตัวของสหราชอาณาจักร แต่หลังจากที่เกิดสงครามรุกรานของรัสเซียต่อยูเครน และยังคงมีความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและกลุ่มฮามาสที่เริ่มขึ้นอีกครั้ง เป็นความเสี่ยงต่อเสถียรภาพของภูมิภาค ยิ่งทำให้ EU ต้องจับมือกันอย่างแน่นหนา เห็นได้จากการออกมาประณามการรุกรานของรัสเซีย สมาชิก EU ร่วมกันออกมาตรการคว่ำบาตรรัสเซีย สนับสนุนงบประมาณทางการทหารให้กับยูเครน และช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวยูเครนที่อพยพไปยังหลายประเทศในยุโรปอย่างไม่เคยมีมาก่อน ในกรณีของความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและกลุ่มฮามาส EU ซึ่งเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นของสหรัฐฯ ได้เคลื่อนไหวทางการทูตเพื่อ

⁴ <https://www.euronews.com/2023/04/24/europes-military-spending-soars-fuelled-by-ukraine-war>

ไม่ให้สถานการณ์บานปลายไปทั่วภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งจะยากเกินการควบคุมและยากจะหาข้อยุติ สร้างความเสี่ยงที่จะเกิดการก่อการร้ายทั่วโลก อย่างที่เกิดขึ้นกรณีกบฏสุดีที่โจมตีเรือขนส่งสินค้าที่ทะเลแดง ทำให้ขนส่งสินค้าไปทางยุโรปเป็นได้ยากลำบากมากขึ้น ในช่วงสองปีที่เกิดวิกฤตด้านสงคราม EU กำลังพิจารณาปรับประเทศสมาชิกเข้าใหม่เพิ่มขึ้น อาทิ จอร์เจีย ยูเครน และมอลโดวา

■ **สร้างยุทธศาสตร์ EU เพื่อความร่วมมืออินโด-แปซิฟิกมากขึ้น เพื่อเข้าไปรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค** อินโด-แปซิฟิกเปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ของโลก เป็นพื้นที่ปะทะทางการเมืองโลก ตั้งแต่ทะเลจีนใต้ ช่องแคบไต้หวัน จนถึงคาบสมุทรเกาหลี ที่เผชิญกับความท้าทายทางภูมิรัฐศาสตร์ที่รุนแรงขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มแรงกดดันต่อการค้าและห่วงโซ่อุปทาน เนื่องจากอาณาบริเวณของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกครอบคลุมจุดยุทธศาสตร์ทางการค้าโลก โดย 1 ใน 3 ของการขนส่งสินค้าทางเรือต้องขนส่งผ่านเส้นทางในทะเลจีนใต้นอกจากนี้ ร้อยละ 40 ของการส่งออกสินค้าของ EU ต้องขนส่งผ่านช่องแคบไต้หวัน อีกทั้งมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ของ EU อยู่ในอันดับต้น ๆ ที่ไปลงทุนในหลายประเทศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ตลอดจนสร้างความตึงเครียดทั้งในด้านเทคโนโลยี การเมือง และความมั่นคง นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนในภูมิภาคก็กำลังสั่นคลอน สถานการณ์ดังกล่าวมีส่วนบั่นทอนเสถียรภาพและความมั่นคงทั้งในและนอกภูมิภาคอย่างมาก รวมทั้งมีผลกระทบโดยตรงต่อประเด็นและเป้าหมายที่ EU ให้ความสำคัญ โครงการประตูสู่โลก (Global Gateway) ของ EU และแผนปฏิบัติการเข็มทิศยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ (A Strategic Compass for Security and Defence for the European Union) โดย EU ได้มีมติรับรองยุทธศาสตร์สหภาพยุโรปเพื่อความร่วมมืออินโด-แปซิฟิกอย่างเป็นทางการ ในปี 2564 มีเจตนารมณ์อันมุ่งมั่นในการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคจำเป็นต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมระเบียบหรือกลไกระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎกติกาซึ่งทุกฝ่ายยอมรับได้ การแข่งขันที่ไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างโจ่งแจ้ง การค้าและการลงทุนที่เสรีและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตลอดจนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การเสริมสร้างความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ท้าทาย การต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเชื่อมโยงกับ EU นอกจากนี้ การทำให้ทุกฝ่ายสามารถใช้ประโยชน์จากเส้นทางขนส่งสินค้าทางทะเลได้อย่างเสรีและโดยที่ไม่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศก็นับเป็นประเด็นที่สำคัญ EU จึงมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับพันธมิตรในอินโด-แปซิฟิกเพื่อรับมือกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่สนใจร่วมกัน ตลอดจนมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความร่วมมือใหม่ ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงและการป้องกันประเทศ รวมถึงเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเล ป้องกันการจู่โจมทางไซเบอร์ การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จ การใช้เทคโนโลยีอุบัติใหม่ในทางที่ผิด การก่อการร้ายและอาชญากรรมองค์กร

○ **ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ**

■ **เดินทางกว่าบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย** EU บังคับใช้มาตรการคว่ำบาตรครั้งใหญ่ต่อรัสเซียอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพื่อตอบสนองต่อสงครามรุกรานของรัสเซียต่อยูเครน ที่เริ่มขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ 2565 ซึ่งเป็นมาตรการที่เพิ่มเติมจากที่บังคับใช้ตั้งแต่ปี 2557 ที่รัสเซียผนวกไครเมียอย่างไม่ถูกต้อง เป้าหมายของมาตรการคว่ำบาตรเป็นไปเพื่อให้เศรษฐกิจของรัสเซียเสียหายอย่างร้ายแรงและขัดขวางความสามารถของรัสเซียในการรุกรานต่อยูเครน เช่นอายัดทรัพย์สินบุคคลสำคัญของรัสเซียที่อยู่ใน EU และห้ามเดินทางเข้าประเทศ จำกัดการนำเข้า-ส่งออกสินค้ากับรัสเซียมากขึ้น (อาทิ สินค้าที่ใช้ได้สองทางทั้งทางพาณิชย์และทางทหาร อุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูงทางการทหารหรือที่จะเอาไปพัฒนาต่อเป็นอาวุธ สารเคมีและแร่ธาตุสำคัญ อาวุธ ยุทโธปกรณ์และการบิน เป็นต้น) ห้ามไม่ให้เรือที่จดทะเบียนของรัสเซียเข้าท่าเรือของ EU ห้ามไม่ให้มีการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบางอย่างแก่รัฐบาลรัสเซียหรือนิติบุคคลใด ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นในรัสเซีย (เช่น บริการด้านการตรวจบัญชี ที่ปรึกษาบริการด้านไอที กฎหมาย สถาปัตยกรรม วิศวกรรม การตลาด เป็นต้น) และกดดันเงินอย่างหนักให้ตัดช่องทางช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของรัสเซีย เป็นต้น

■ **รักษาห่วงโซ่อุปทานให้มีความแข็งแกร่ง และหาพันธมิตรทางการค้านอกภูมิภาคเพิ่มเติม** EU ต้องการผลักดันให้มีความเป็นอิสระทางยุทธศาสตร์ (Strategic Autonomy) โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งข้อตกลง FTA จะเป็นรากฐานการเจริญเติบโตของยุโรป การค้าและการลงทุนกับพันธมิตรที่หลากหลาย และการกระจายความเสี่ยงเพื่อลดการพึ่งพาชาติใดชาติหนึ่งมากเกินไป เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ทำให้เห็นความเปราะบางเกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน ซึ่ง EU ที่ต้องการลดความเสี่ยงดังกล่าว จึงใช้ความพยายามในการขยายการค้าและการลงทุนในทวีปเอเชียมากขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงทั้งด้านอาหารและพลังงาน โดยความตกลง FTA ที่ EU กำลังเดินหน้าเจรจา ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น อินเดีย นิวซีแลนด์ และอาเซียน เป็นต้น

■ **สร้างกลไกป้องกันการรุกคืบของทุนต่างชาติ** โดยเฉพาะการลงทุนจากจีน ด้วยการใช้เครื่องมือสำคัญคือ กลไกการคัดกรองการลงทุน หรือ “Foreign Investment Screening” เน้นตรวจสอบการลงทุนจากต่างชาติในสาขาที่มีนัยยะทางยุทธศาสตร์ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ขนส่ง พลังงาน และวัตถุดิบสำคัญ รวมถึงตรวจสอบว่าการเข้าซื้อกิจการจะทำให้นักลงทุนต่างชาติเข้าถึงข้อมูลที่ละเอียดอ่อน หรือมีอำนาจควบคุมข้อมูลและสื่อมวลชนหรือไม่ และตรวจสอบว่าบริษัทที่เข้าลงทุนมีรัฐบาลต่างชาติถือครองหรือเป็นหุ้นส่วนหรือไม่ เป็นต้น

■ **เร่งกระบวนการแยกห่วงโซ่อุปทาน** เพื่อปกป้องตลาดในประเทศ และเพื่อคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย โดยปกติ EU ทั้ง 27 ประเทศ มีนโยบายเชื่อมต่อการผลิตร่วมกันอยู่แล้ว ขณะที่ความขัดแย้งกับรัสเซียเป็นตัวเร่งให้นโยบายทางการค้าที่เลือกทำธุรกิจตลอดห่วงโซ่อุปทานเฉพาะกับประเทศที่เป็นมิตรทางการเมืองเท่านั้น หรือ Friendshoring ให้มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากคาดการณ์ว่าเหตุการณ์ด้านภูมิรัฐศาสตร์จะมีความยืดเยื้อยาวนาน

■ **ร่วมกับกลุ่ม G7 พยายามลดทอนบทบาทของจีนในเวทีโลก** ประเด็นด้านภูมิรัฐศาสตร์เป็นสิ่งที่กลุ่ม G7 ให้ความสำคัญอย่างมาก โดยกลุ่ม G7 สนับสนุนยูเครนในด้านต่าง ๆ และเพิ่มมาตรการคว่ำบาตรต่อรัสเซีย และแสดงจุดยืนที่จะลดทอนบทบาทจีนรอบด้าน จากการที่จีนค่อนข้างโน้มเอียงไปทางฝั่งตรงข้ามตะวันตก และยังมี ความขัดแย้งด้านการค้ากับสหรัฐฯ ซึ่งการค้าของจีนกับฝั่ง G7 ค่อย ๆ ลดลงอย่างต่อเนื่อง⁵ กลุ่ม G7 ออกมาตรการทางการค้ากีดกันเศรษฐกิจและไม่ให้จีนเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น มีแผนควบคุมการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีไปจีน ตลอดจนวางแนวทางเพิ่มความแข็งแกร่งและขยายห่วงโซ่อุปทานใหม่ทดแทนจีนเพื่อลดความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในระยะข้างหน้าอุปทานการผลิตโลกจะค่อย ๆ แยกแยกออกจากจีน ไปยังประเทศอื่น ๆ มากขึ้น แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่กลุ่ม G7 และจีน จะยังคงร่วมมือกัน

■ **พยายามสานสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศซีกโลกใต้ (Global South)** กลุ่มเศรษฐกิจกำลังพัฒนาในซีกโลกใต้เป็นตลาดใหม่ที่กำลังเติบโตได้ดีในระยะยาว เช่น ลาตินอเมริกา และแอฟริกา ที่ EU ต้องการเข้าไป กระชับความสัมพันธ์เพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจในพื้นที่ที่จีนเข้าไปสานสัมพันธ์อยู่แล้ว ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และขยายความร่วมมือผ่านการขยายการลงทุน ซึ่งในประเทศเหล่านั้น จีนได้เข้าไป กระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจผ่านโครงการ BRI มาก่อนหน้าเป็นระยะเวลายาวนาน

○ **ด้านอื่น ๆ**

■ **สังคมและวัฒนธรรม** การประชุมสภายุโรปเมื่อเดือนมิถุนายน 2566 มีการหยิบยกประเด็นการแก้ไข ปัญหาผู้อพยพที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมายใน EU ตามข้อตกลงเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพที่ถูกยื่นเสนอต่อการประชุมสุดยอด ที่กำหนดให้แต่ละประเทศสมาชิกมีหน้าที่ต้องรับผู้อพยพเข้าเมือง มิฉะนั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่าย 20,000 ยูโรต่อผู้อพยพ หนึ่งคน แต่ไปแลนด์และยังการเรียกร้องคัดค้านเนื่องจากมองว่าปัญหาผู้อพยพยังเป็นความท้าทายสำคัญ ขณะที่การบังคับให้ ประเทศสมาชิกต้องจ่ายเงินหากไม่ต้องการรับผู้อพยพ เป็นการละเมิดอำนาจอธิปไตยของประเทศ

⁵ <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/economy/Pages/G7-Hiroshima-Summit-CIS3413-29-05-2023.aspx>

■ สิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน

- **ลดการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซีย และหันไปใช้พลังงานหมุนเวียน เพื่อความมั่นคงด้านพลังงาน**
เดิม EU พึ่งพิงพลังงานจำนวนมากจากรัสเซีย หลังจากคว่ำบาตรการนำเข้าพลังงานจากรัสเซียจึงต้องพยายามหาแหล่งพลังงานภายนอกที่ไม่ใช่รัสเซียหรือลดการใช้พลังงาน โดยคณะกรรมการการยุโรปมีแผนการเพิ่มขีดความสามารถด้านพลังงานหมุนเวียนของ EU ในโครงการที่ชื่อว่า REPowerEU เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่พลังงานสะอาด พร้อมตั้งเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนใน EU โดยในขั้นต้นจะเพิ่มกำลังการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลมนอกชายฝั่งเพื่อมาทดแทนการนำเข้าน้ำมันที่นำเข้าจากรัสเซีย สำหรับมาตรการระยะยาวคือการเปลี่ยนผ่านไปใช้พลังงานทดแทนที่ยั่งยืน โดยตั้งเป้าเป็นอิสระจากเชื้อเพลิงฟอสซิล (ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน ถ่านหิน) ของรัสเซียและเพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนใน EU ให้ได้ร้อยละ 82 ภายในปี 2573 การลดใช้พลังงานฟอสซิลของ EU เริ่มเป็นรูปธรรมในปี 2564 ตามแผนการปฏิรูปสีเขียว (European Green Deal) และมาตรการทางภาษี อาทิ ภาษีคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ซึ่งเปรียบเสมือนการเก็บภาษีสินค้านำเข้าตามปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก กฎหมายห้ามนำเข้าหรือส่งออกสินค้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำลายป่าไม้เข้าสู่ตลาดของ EU (EU Deforestation Regulation : EUDR) โดยสินค้านำเข้าต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบและประเมินก่อนว่าขั้นตอนการผลิตไม่มีส่วนร่วมกับการตัดไม้ทำลายป่า จึงจะนำเข้าหรือส่งออกจาก EU ได้ กฎหมายยุติการขายรถยนต์ใหม่ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) ในปี ค.ศ. 2035 ซึ่งสะท้อนว่า EU มีการเตรียมการลดการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซียมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน เป็นตัวเร่งให้อุตสาหกรรมใน EU จำเป็นต้องปรับตัวเร็วขึ้น ตลอดจนการส่งออกของไทยไปยุโรปต้องปรับตัวเช่นกัน

■ ด้านความมั่นคงทางอาหาร

- **หาแหล่งนำเข้าสำรองเพื่อรับประกันความมั่นคงทางด้านอาหาร** หลังจากที่ EU พยายามอาศัยยูเครนเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ในการบั่นทอนศักยภาพของรัสเซีย แต่เหตุการณ์ดังกล่าวกลับทำให้ยูเครนไม่สามารถส่งออกธัญพืชได้ ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรและอาหารสูงอย่างรวดเร็วขึ้นจนเกิดเงินเฟ้อรุนแรงในโปแลนด์ ฮังการี บัลแกเรีย สโลวาเกีย และโรมาเนีย โดยประเทศเหล่านี้ต้องใช้เงินจำนวนมากไปกับการแก้ปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ส่งผลให้เศรษฐกิจทั่วยุโรปเกิดภาวะชะงักงัน ยูโรจึงต้องหาแหล่งนำเข้าสำรองเพื่อรับประกันความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยยุโรปมองว่าจีนเป็นหนึ่งในทางเลือกที่ดีที่สุดในปัจจุบัน เนื่องจากมีการนำเข้าสินค้าเกษตรจากจีนเป็นจำนวนมากผ่านเส้นทางรถไฟจีน-ยุโรป ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายสินค้าเกษตรไปได้ทั้งภูมิภาค

ไต้หวัน

ไต้หวันเผชิญปัญหาภูมิรัฐศาสตร์กับจีนมาตั้งแต่ปี 2535 ในประเด็นหลักฉันทามติ 1992 (1992 Consensus) เกี่ยวกับหลักการจีนเดียว (One China) ที่มีความเห็นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง โดยจีนตีความหลักการจีนเดียวว่า จีนเป็นจีนที่ชอบธรรมและไต้หวันเป็นเพียงหนึ่งในมณฑลของจีนที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ ขณะที่ไต้หวันตีความหลักการจีนเดียวที่แตกต่างกันโดยถือว่าไต้หวันเป็นจีนที่ชอบธรรมเช่นกันและเป็นอธิปไตยจากจีน ยิ่งไปกว่านั้นไต้หวันไม่ยอมรับแนวคิด “1 ประเทศ 2 ระบบ” ของจีนอย่างสิ้นเชิง ด้วยท่าทีที่ไม่ยอมรับของไต้หวัน ทำให้จีนสร้างแรงกดดันต่อไต้หวันบนเวทีโลก ทั้งการโน้มน้าวให้องค์กรระหว่างประเทศลดสถานะของไต้หวันบนเวทีโลก หลังจากองค์การสหประชาชาติให้การยอมรับรัฐบาลจีนแทนรัฐบาลไต้หวันบนเวทีโลก (ก่อนหน้านี้ไต้หวันได้รับการรับรองความเป็นรัฐอธิปไตยและได้รับการยอมรับจากเวทีนานาชาติ) และให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เปลี่ยนมาดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนภายใต้หลักการจีนเดียวของจีน และลดสถานะความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นแบบไม่เป็นทางการกับไต้หวัน แม้กระทั่งสหรัฐฯ ก็ยอมรับหลักการจีนเดียวของจีนเช่นกัน แต่เพื่อรักษาความสัมพันธ์กับไต้หวันจึงออกกฎหมายที่ชื่อว่า Taiwan Relations Act ในปี 2522 ส่งผลให้สหรัฐฯ มีบทบาทในการปกป้องความมั่นคงของไต้หวันจากกองกำลังของจีน รวมถึงการปกป้อง

สิทธิมนุษยชนของประชาชนไต้หวันจากการถูกจีนรุกราน ดังนั้น สหรัฐฯ จึงเป็นมิตรประเทศที่สำคัญในการสร้างความร่วมมือด้านการทหาร เป็นคู่ค้าสำคัญ ตลอดจนสนับสนุนให้ไต้หวันมีส่วนร่วมในเวทีระหว่างประเทศ เช่น เอเปก (APEC) อย่างไรก็ดี ไต้หวันได้รับแรงกดดันจากความพยายามของจีนในการโดดเดี่ยวไต้หวันจากนานาประเทศทั้งด้านการเมือง การทูต และความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ นับตั้งแต่พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า หรือ DDP ได้รับเสียงข้างมากให้เป็นพรรครัฐบาล ภายใต้การนำของประธานาธิบดีไช่ อิงเหวิน ในปี 2559 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีนโยบายการต่างประเทศและท่าทีที่แข็งกร้าวต่อรัฐบาลจีน ทำให้รัฐบาลจีนใช้แนวคิดด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economics) มาเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงกดดันทางอ้อมให้นานาประเทศลดหรือถอยห่างความสัมพันธ์กับไต้หวัน โดยจีนใช้ขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก การเข้าไปลงทุน FDI ในหลายภูมิภาคตามเส้นทางสายไหมใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้ Belt and Road Initiative การสร้างความร่วมมือกับกลุ่ม BRICS กลุ่ม SCO ตลอดจนการก่อตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) เพื่อสร้างอิทธิพลและใช้ประโยชน์จากขนาดเศรษฐกิจในการสร้างพันธมิตรกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โน้มน้าวให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับอิทธิพลและบทบาทของจีนในด้านการเมือง รวมทั้งหันเหจากการเป็นพันธมิตรกับไต้หวัน มาเพิ่มสถานะความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้นแทน เพื่อให้การโน้มน้าวและคล้อยตามหลักการจีนเดียวของจีนเป็นไปได้ง่ายขึ้น

ไต้หวันเผชิญกับภัยความมั่นคงที่มากขึ้น นับตั้งแต่รัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีไช่ อิงเหวิน มีท่าทีแข็งกร้าวต่อจีน และไม่ยอมรับการรวมชาติของรัฐบาลจีนอย่างชัดเจน ทำให้ไต้หวันต้องเผชิญกับการใช้กำลังทางการทหารของรัฐบาลจีน เพื่อส่งสัญญาณและคำเตือนหากไต้หวันแสดงท่าทีที่จะเป็นเอกราชจากจีน อีกทั้งยังมีการส่งเครื่องบินขับไล่เข้าน่านฟ้าไต้หวันมากขึ้น รวมถึงกองทัพเรือที่ล้ำเข้าน่านน้ำของไต้หวันบริเวณช่องแคบไต้หวัน เพื่อป้องปรามความพยายามของรัฐบาลไต้หวันไม่ให้มีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อจีน

นอกจากนี้ ไต้หวันยังอยู่ท่ามกลางการแข่งขันด้านเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ กับจีน โดยมีอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจ ซึ่งเซมิคอนดักเตอร์เป็นเทคโนโลยีที่อยู่เบื้องหลังของอุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูงหลายประเภท และมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลของทั่วโลก อีกทั้งเป็นแต้มต่อสำคัญของการเป็นมหาอำนาจทั้งในด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ซึ่งไต้หวันมีส่วนการผลิตเกือบร้อยละ 70 ของการผลิตทั่วโลก และสหรัฐฯ ต้องพึ่งพาการนำเข้าเซมิคอนดักเตอร์จากไต้หวันเกือบทั้งสิ้น นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้ออกมาตรการห้ามส่งออกเทคโนโลยีด้านเซมิคอนดักเตอร์ไปยังจีน ซึ่งครอบคลุมถึงธุรกิจของชาติพันธมิตรที่ใช้เทคโนโลยีของสหรัฐฯ ในการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ด้วย ดังนั้นไต้หวันจึงถือเป็นประเทศเชิงยุทธศาสตร์สำคัญของสหรัฐฯ และได้เข้าไปมีบทบาทต่อไต้หวัน เพื่อปกป้องความมั่นคงของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ซึ่งเหตุการณ์การเดินทางเยือนไต้หวันของประธานสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ (นางแนนซี เพโลซี) ได้สร้างความตึงเครียดบริเวณช่องแคบไต้หวัน โดยจีนได้ประกาศซ้อมรบทางทหารโดยทันที เพิ่มจำนวนเรือรบในการลาดตระเวนประจำวันบริเวณน่านน้ำใกล้กับไต้หวัน เพื่อตอบโต้เหตุการณ์การเดินทางเยือนไต้หวันของนางแนนซี เพโลซี นอกจากนี้ จีนยังได้ขยายขอบเขตการลาดตระเวนไปยังหลายพื้นที่ทางตะวันตกเฉียงใต้และทางเหนือของไต้หวัน

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ **พัฒนาความเข้มแข็งของกองทัพเรือ** กระทรวงกลาโหมไต้หวันมีโครงการพัฒนาเรือดำน้ำเป็นหนึ่งในแผนยกระดับการพัฒนากองทัพไต้หวันมาตั้งแต่ปี 2559 เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากจีนโดยเฉพาะ และเพื่อปกป้องท่าเรือชายฝั่งของไต้หวันโดยรอบ ซึ่งเป็นการพัฒนาเรือดำน้ำที่ผลิตขึ้นภายในประเทศได้สำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ อินเดีย สเปน และแคนาดา เป็นต้น ทั้งนี้ ปัจจุบันไต้หวันสามารถผลิตเรือดำน้ำภายในประเทศได้แล้วจำนวน 8 ลำ และมีแผนที่จะเพิ่มการผลิตเรือดำน้ำให้แล้วเสร็จภายในปี 2570 พร้อมทั้งจะพัฒนาให้มีการติดตั้งระบบซีปนาวุธบนเรือดำน้ำในรุ่นต่อ ๆ ไป

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

■ **ลดการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากจีน โดยสร้างพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียให้แน่นแฟ้น ผ่านนโยบาย New Southbound** รัฐบาลไซ่ อิงเหวิน ดำเนินนโยบาย New Southbound มาตั้งแต่ปี 2559 ซึ่งเป็นการสานต่อจากนโยบาย Go South⁶ ของประธานาธิบดีหลี่ เต็งฮุย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่วงดุลอำนาจจีนแบบละมุนละม่อม (Soft balancing) ลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากจีน รักษาสถานะของไต้หวันในเวทีโลก และสร้างการมีบทบาทของไต้หวันในภูมิภาคต่าง ๆ ผ่านความร่วมมือกับประเทศเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ 18 ประเทศ ครอบคลุมทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ลาว เมียนมา บรูไน และกัมพูชา) เอเชียใต้ 6 ประเทศ (อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ เนปาล ศรีลังกา และภูฏาน) ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ โดยนโยบาย New Southbound ประกอบด้วย 4 เสาหลัก ได้แก่ (1) การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนในประเด็นห่วงโซ่อุปทาน การตลาด และโครงสร้างพื้นฐาน (2) การแลกเปลี่ยนบุคลากร โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในแวดวงอุตสาหกรรม นักเรียนแลกเปลี่ยน (3) การส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน ผ่านความร่วมมือด้านเทคโนโลยี การท่องเที่ยว วัฒนธรรม และ (4) การเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค ผ่านการผลักดันกรอบความร่วมมือต่าง ๆ

■ **สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับมิตรประเทศ** ผ่านการลงนามความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับทวิภาคี เช่น ข้อตกลงทางการค้าไต้หวัน-สหรัฐฯ (US-Taiwan Initiative on 21st Century Trade) ความตกลงการค้าเสรี (ปัจจุบันไต้หวันมี FTA กับสิงคโปร์ นิวซีแลนด์ เอสวาตินี ปารากวัย กัวเตมาลา ปานามา เบลีซ หมู่เกาะมาร์แชลล์ จีน) ความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุน (Bilateral investment treaty) กับอินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ เป็นต้น

■ **พยายามเข้าร่วม CPTPP** เพื่อเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเป็นความตกลงการค้าเสรีที่ไต้หวันสามารถใช้ประโยชน์ในการเชื่อมโยงการผลิต ลดการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากจีน และเป็นโอกาสให้นักลงทุนชาวไต้หวันสามารถขยายฐานการผลิตไปยังประเทศสมาชิกอาเซียน

○ **ด้านสังคม วัฒนธรรม วิชาการ** เป็นความพยายามผลักดันการมีอยู่ของไต้หวันบนเวทีโลก ผ่านความร่วมมือในมิติต่าง ๆ

■ นโยบาย New Southbound ไม่เพียงแต่สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับมิตรประเทศ แต่ยังเป็นนโยบายที่โน้มน้าวความเป็นฉันท์มิตรกับประเทศเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ผ่านความร่วมมือด้านสังคม การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการถ่ายทอดวิชาการและเทคโนโลยีของไต้หวันที่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจของมิตรประเทศ และให้ทุนการศึกษาสำหรับการเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่ไต้หวัน ทั้งนี้ การสนับสนุนนโยบายทางการศึกษาให้แก่ประเทศต่าง ๆ ประสบความสำเร็จค่อนข้างดี เป็นการให้และการได้รับในระดับที่เท่าเทียมกัน และส่งผลให้เกิดความเข้าใจต่อไต้หวันในด้านค่านิยม วัฒนธรรม การเมือง และประชากร ทำให้ไต้หวันมีพื้นที่ทางการเมืองและเป็นที่ยึดจํามากขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้เป็นแรงหนุนต่อการมีอยู่ของไต้หวันบนเวทีโลก สำหรับความร่วมมือกับไทย มูลนิธิโครงการหลวงได้มีความร่วมมือด้านเทคนิคการเกษตรกับไต้หวัน เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาทางภาคเหนือมายาวนานกว่า 40 ปี และเป็นรูปแบบที่ประสบผลสำเร็จ สามารถนำไปให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศลาว เวียดนาม และภูฏาน ในการทำเกษตรที่สูง

⁶ นโยบาย Go South เป็นการดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงจากการปรับสภาพแวดล้อมการลงทุนในประเทศ เพื่อดึงดูดการลงทุนกลับมาจากจีนและขยายตลาดและโอกาสการลงทุนไปยังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น

ญี่ปุ่นมีท่าทีตระหนกต่อเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นโดยรอบ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียอย่างสถานการณ์ความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีและช่องแคบไต้หวัน ทำให้เกิดความกังวลต่อความเสี่ยงด้านห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงของญี่ปุ่น และการค้ากับประเทศคู่ค้าสำคัญ ตลอดจน ความไม่มีเสถียรภาพบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้ และการเพิ่มขึ้นของอิทธิพลจีนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ถือเป็นภัยต่อความมั่นคงด้านพลังงานและเศรษฐกิจ เนื่องจากกว่าร้อยละ 80 ของมูลค่าการนำเข้าพลังงานทั้งหมด ตลอดจนการค้ากับอาเซียนและสหภาพยุโรป (มีสัดส่วนรวมกันประมาณร้อยละ 25 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ) ต่างใช้ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทั้งสิ้น ทั้งนี้ แม้ว่าญี่ปุ่นไม่ได้เป็นประเทศคู่กรณีพิพาท แต่ความตึงเครียดบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากจีนพยายามเข้ามามีอิทธิพลและใช้กำลังทางการทหาร เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้นญี่ปุ่นจึงพยายามแสดงท่าทีต่อข้อกังวลนี้ในเวทีระหว่างประเทศ

สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกภูมิภาคเอเชีย ดังเช่นเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน ญี่ปุ่นมีท่าทีที่ไม่เห็นด้วยต่อการดำเนินการของรัสเซีย และมีมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย เนื่องจากเป็นภัยเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายและกฎระเบียบระหว่างประเทศ ขณะที่เหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์สหรัฐฯ-จีน ทำให้ญี่ปุ่นต้องดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตและความสัมพันธ์ทางการค้าแบบรักษาสอดคล้องไว้ทั้งสองประเทศ เนื่องจากทั้งสองประเทศต่างเป็นคู่ค้าและตลาดส่งออกสำคัญของญี่ปุ่น ขณะเดียวกันภาคเอกชนญี่ปุ่นเข้าไปดำเนินธุรกิจในจีนค่อนข้างมาก ขณะที่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง และการรักษาขีดความสามารถทางด้านเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากสหรัฐฯ เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น ญี่ปุ่นยังกังวลต่อภูมิรัฐศาสตร์ในรูปแบบใหม่ ๆ อาทิ การโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber-attack) ทำให้เสี่ยงต่อการรั่วไหลของข้อมูลและความลับทางความมั่นคงและการค้าที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจญี่ปุ่น

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นเน้นกระชับความสัมพันธ์กับประเทศประชาธิปไตยทั่วโลก ผ่านการส่งเสริมความเข้าใจร่วมกัน เพื่อสนับสนุนเสถียรภาพและสันติภาพโลก

▪ **ผลักดันยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) อย่างต่อเนื่อง** ซึ่งนโยบาย FOIP เป็นนโยบายด้านการต่างประเทศของญี่ปุ่นที่ใช้สร้างความสัมพันธ์กับภูมิภาคข้างเคียง ได้แก่ อาเซียน และสหรัฐฯ โดยญี่ปุ่นใช้ FOIP สร้างความร่วมมือในประเด็นเศรษฐกิจ การค้าเสรี และการลงทุน อีกทั้งผลักดันให้เป็นกรอบความร่วมมือในการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อสร้างธรรมาภิบาลร่วมกันในการใช้พื้นที่บริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย อีกทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการป้องปรามอิทธิพลของจีนที่อาจเป็นภัยคุกคามบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้ ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากกองทัพเรือหรืออิทธิพลในรูปแบบของโครงการ Belt and Road Initiative โดยยุทธศาสตร์ FOIP อยู่บนหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ (1) การสนับสนุนและการสร้างหลักนิติธรรม การเปิดเสรีทางการเดินทาง และการค้าเสรี (2) การเน้นความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจผ่านการเชื่อมโยงทางโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบ และการเชื่อมโยงระหว่างผู้คน และ (3) การยึดมั่นในสันติภาพและเสถียรภาพ

▪ **เสริมความแข็งแกร่งทางการทหาร** ญี่ปุ่นมีนโยบายความมั่นคงทางการทหารที่เน้นการป้องกันตนเอง โดยมีกองกำลังป้องกันตนเอง (Japan Self Defense Force) ที่มีหน้าที่ในการเตรียมกำลังและใช้กำลังในกรอบของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ ประกอบด้วย กองกำลังป้องกันตนเองทางบก (Ground Self Defense Force) กองกำลังป้องกันตนเองทางทะเล (Maritime Self Defense Force) และกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศ (Air Self Defense Force) โดยมีนายกรัฐมนตรีนับเป็นผู้บัญชาการสูงสุด รวมทั้งมีหน่วยลาดตระเวนชายฝั่ง (Japan Coast Guard) ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยตามแนวชายฝั่งที่อยู่ในอาณาเขตของญี่ปุ่น

■ เสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ผ่านการสร้างเครือข่ายเพื่อความมั่นคงทางการทหารระหว่างพันธมิตร ขยายเครือข่ายในหลายกรอบความร่วมมือ เช่น ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ-เกาหลีใต้ และ ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ-ออสเตรเลีย การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับออสเตรเลีย อินเดีย เกาหลีใต้ อาเซียน สหภาพยุโรป และประเทศอื่น ๆ ผ่านการเจรจาทวิภาคีและพหุภาคี การฝึกอบรมและการฝึกซ้อมกำลังทหารระดับ ทวิภาคี การพัฒนาอุปกรณ์ป้องกันร่วมกัน การถ่ายโอนอุปกรณ์และเทคโนโลยีการป้องกันในรูปแบบต่าง ๆ และข้อมูล ด้านกลาโหม เพื่อเพิ่มความมั่นคงของกลุ่มพันธมิตร

■ กระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ๆ กับชาติพันธมิตรสำคัญ เช่น ความร่วมมือกับ สหรัฐฯ ด้านความมั่นคงและการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber defense) เพื่อปกป้องข้อมูลสำคัญ ทางด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ ญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ยังมีความร่วมมือที่แน่นแฟ้นในด้านพลังงานเชิงยุทธศาสตร์ (JUSEP) เศรษฐกิจดิจิทัลเชิงยุทธศาสตร์ (JUSDEP) และหุ้นส่วนความร่วมมือพลังงานแม่น้ำโขงระหว่างญี่ปุ่น - สหรัฐฯ (JUMPP) เป็นต้น

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

■ ญี่ปุ่นกำหนดให้ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และความอยู่รอดของห่วงโซ่อุปทาน เป็นนโยบายและ วาระแห่งชาติ รัฐบาลญี่ปุ่นมีกฎหมายความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security Law) เพื่อกำหนดเป็นแนวทาง และนโยบายพื้นฐานในการป้องกันเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในด้านเศรษฐกิจ รวมถึงสนับสนุน มาตรการที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายใต้บริบท ภูมิรัฐศาสตร์โลกในปัจจุบัน ในปี 2565 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศ Economic Security Promotion Act ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ (1) การสร้างความเข้มแข็งและเสถียรภาพให้แก่ห่วงโซ่อุปทานภายในประเทศ (2) การสร้างความมั่นคง ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ (3) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการพัฒนาและวิจัยเทคโนโลยี และ (4) การปกป้องและรักษาสิทธิบัตรและความลับทางด้านเทคโนโลยีที่อ่อนไหวต่อความมั่นคงของประเทศ

- สร้างความเข้มแข็งและเสถียรภาพให้แก่ห่วงโซ่อุปทานภายในประเทศ รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งสร้างห่วงโซ่อุปทาน ของอุตสาหกรรมสำคัญให้เกิดขึ้นภายในประเทศ เพื่อพึ่งพาตนเองและลดความเสี่ยงที่อาจได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภูมิ รัฐศาสตร์โลก ซึ่งเริ่มจากจัดลำดับความสำคัญของอุตสาหกรรมที่มีโอกาสได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ที่ญี่ปุ่นอาจ ต้องเผชิญ กำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนแก่ภาคธุรกิจให้เหมาะสม พัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ส่งเสริมให้ห่วงโซ่อุปทาน เป็นไปอย่างคล่องตัว ส่งเสริมการจัดหาวัตถุดิบที่จะนำไปใช้ในการผลิตเพื่อไม่ให้เกิดการขาดแคลน ตลอดจนการบริหารห่วงโซ่ อุปทานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมี 14 อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ เซมิคอนดักเตอร์ เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ แร่หายาก ปุ๋ย ส่วนประกอบของเรือ ก๊าซ LNG ชิ้นส่วนอากาศยาน แอปพลิเคชันคลาวด์ antimicrobials แบตเตอรี่ หุ่นยนต์ ที่ใช้ในอุตสาหกรรมและเครื่องจักรกล การประปา ไฟฟ้า และเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ซึ่งรัฐบาลจะสนับสนุนงบประมาณ ให้แก่ภาคธุรกิจในการจัดซื้อวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมข้างต้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังใช้นโยบายด้านการ ต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ห่วงโซ่อุปทานของญี่ปุ่น อาทิ Japan-U.S. Economic Policy Consultative Committee (the Economic “2+2”) กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity: IPEF)

- สร้างความมั่นคงด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ทั้งด้านพลังงาน ทรัพยากร การขนส่ง และเทคโนโลยี เพื่อรองรับความต้องการทางเศรษฐกิจและความจำเป็นที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโลก

- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการพัฒนาและวิจัยเทคโนโลยี โดยรัฐบาลญี่ปุ่น จัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงของภาคธุรกิจ (Advanced critical technologies: ACTs) อาทิ AI ควอนตัม รวมถึงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลด้านการวิจัยซึ่งกันและกัน

- ปกป้องและรักษาสิทธิบัตรและความลับทางด้านเทคโนโลยีที่อ่อนไหวต่อความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องด้านการทหาร โดยส่งเสริมให้ยื่นขอรับสิทธิบัตร (ซึ่งรวมถึงสิ่งประดิษฐ์) เพื่อป้องกันการ ละเมิดและการเปิดเผยเทคโนโลยีสำคัญที่ละเอียดอ่อน และมีนัยสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ

■ **ส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ** ญี่ปุ่นมีความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับสหภาพยุโรปผ่านกลไกระดับทวิภาคีที่สำคัญ อาทิ การประชุมสุดยอดระหว่างสหภาพยุโรป-ญี่ปุ่น (EU-Japan Summit) ซึ่งเน้นเรื่องการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และความมั่นคงทางภูมิรัฐศาสตร์ รวมทั้งความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ อาทิ ความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการเชื่อมต่อสายเคเบิลใต้น้ำที่ปลอดภัย ยืดหยุ่น และยั่งยืน (Memorandum of Cooperation to support secure, resilient and sustainable submarine connectivity) ความร่วมมือด้านเซมิคอนดักเตอร์ (Memorandum of Cooperation on semiconductors) การเข้าถึงซูเปอร์คอมพิวเตอร์ของกันและกัน และการเพิ่มความมั่นคงในห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบที่สำคัญ

■ **มาตรการส่งเสริมเศรษฐกิจอื่น ๆ** เช่น การสนับสนุนให้ภาคเอกชนขยายธุรกิจไปยังประเทศเป้าหมาย โดยภาครัฐเป็นตัวกลางในการอำนวยความสะดวก และช่วยประสานงานให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นกับผู้ประกอบการในประเทศเป้าหมาย รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับผู้จัดจำหน่ายในต่างประเทศทั้งภาคค้าส่งและค้าปลีก ตลอดจนสนับสนุนเงินทุนให้แก่ผู้ประกอบการ อาทิ การจัดตั้ง Cool Japan Fund เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสินค้าและบริการที่ชาวต่างชาติมองว่ามีความพิเศษ ซึ่งจะช่วยให้สินค้าและบริการของญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์และแข่งขันได้ในต่างประเทศ

○ **ด้านสังคม วัฒนธรรม**

■ **ดำเนินนโยบาย Cool Japan** เพื่อส่งเสริมการส่งออกสินค้าจากความคิดสร้างสรรค์ของญี่ปุ่น ตลอดจนการขยายธุรกิจของผู้ประกอบการญี่ปุ่นไปยังต่างประเทศ ผ่านการกระตุ้นกระแสนิยมญี่ปุ่นในต่างประเทศ เผยแพร่และนำเสนอเนื้อหาความเป็นญี่ปุ่นผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสอดแทรกวัฒนธรรมญี่ปุ่น เพื่อลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและภาษากับประเทศพันธมิตร ตลอดจนใช้วัฒนธรรมของญี่ปุ่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายในญี่ปุ่น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

เกาหลีใต้

1. การเผชิญความเสี่ยงต่อการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างสูงของเกาหลีเหนือ

เกาหลีใต้เผชิญความเสี่ยงมาตั้งแต่ปี 2536 เมื่อเกาหลีเหนือปฏิเสธไม่ให้สำนักงานปรมาณูสากล เข้าตรวจสอบโรงงานที่ต้องสงสัยว่ามีนิวเคลียร์ และประกาศถอนตัวออกจากสนธิสัญญาห้ามเผยแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ พร้อมทั้งเดินหน้าพัฒนาและทดลองขีปนาวุธมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้บริเวณคาบสมุทรเกาหลีเกิดความตึงเครียดมาโดยตลอดกว่า 30 ปี โดยเกาหลีเหนือได้พัฒนาขีปนาวุธที่ล้ำสมัย และมีการทดสอบบ่อยครั้ง จึงทำให้เกาหลีใต้เผชิญกับภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือมากขึ้นกว่าเดิม และส่งผลให้รัฐบาลปัจจุบันภายใต้การนำของประธานาธิบดียุน ซอก ยอล (Yoon Suk Yeol) ได้ถือเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของเกาหลีใต้เป็นลำดับแรกตามรายงานยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy) ของเกาหลีใต้

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ **ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**

■ **พัฒนาศักยภาพในการป้องปรามและตอบโต้ภัยคุกคามนิวเคลียร์จากเกาหลีเหนือ** แบ่งเป็น 3 ระบบ ได้แก่ (1) Kill Chain เพื่อทำลายขีปนาวุธและอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือก่อนที่จะตกลงในเขตแดนประเทศ (2) Korea Air and Missile Defense (KAMD) เป็นระบบตรวจจับและสกัดกั้นขีปนาวุธประเภทต่าง ๆ และ (3) Korea Massive Punishment and Retaliation (KMPR) ซึ่งเป็นการตอบโต้ต่อเกาหลีเหนือด้วยกองกำลังโจมตี เมื่อถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์

▪ พัฒนาระบบป้องกันภัยและตอบสนองเชิงรุกต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและใช้งานระบบป้องกันวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความปลอดภัยจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่ พร้อมทั้งจัดทำระบบการเตือนภัยล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศในการต่อต้านภัยคุกคามด้านความปลอดภัยใหม่ ๆ เช่น ภัยคุกคามทางไซเบอร์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโรคติดเชื้อ เป็นต้น

▪ กระชับความสัมพันธ์ และเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ เพื่อเพิ่มแผนป้องกันภัยคุกคามจากนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างสูงของเกาหลีเหนือ รัฐบาลของประธานาธิบดียุน ซอก ยอล มีท่าทีให้ความสำคัญต่อการยกระดับความร่วมมือทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมกับสหรัฐฯ มากขึ้น โดยจากผลการประชุมผู้นำเกาหลีใต้-สหรัฐฯ (ROK-U.S. Summit) เมื่อคราวการเดินทางเยือนสหรัฐฯ ในโอกาสครบรอบ 70 ปีความเป็นพันธมิตรเกาหลีใต้-สหรัฐฯ (70th anniversary of the ROK-U.S. alliance) เมื่อเดือนเมษายน 2566 ทั้งสองประเทศเห็นพ้องที่จะเพิ่มระบบป้องกันและระบบต่อต้านนิวเคลียร์จากเกาหลีเหนือ โดยรัฐบาลเกาหลีใต้สนับสนุนให้สหรัฐฯ เข้ามาติดตั้งระบบต่อต้านขีปนาวุธ THAAD ในเกาหลีใต้ อย่างไรก็ตาม มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการว่า การบรรลุข้อตกลงกับสหรัฐฯ ที่อนุญาตให้นำขีปนาวุธของสหรัฐฯ ที่ติดตั้งขีปนาวุธ เข้ามาในเกาหลีใต้จะยิ่งเร่งเร้าให้เกาหลีเหนือเดินหน้าพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น และเพิ่มความตึงเครียดบริเวณคาบสมุทรเกาหลี

▪ สร้างความร่วมมือไตรภาคีระหว่างเกาหลีใต้-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ เพื่อรับมือกับภัยคุกคามด้านนิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ ดังนั้นเกาหลีใต้จึงมีเป้าหมายที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้กลายเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือ และพัฒนาศักยภาพทางการทหารผ่านวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า

▪ เดินหน้าสานความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ (Inter-Korean Relations) แม้ว่าจะมีความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลี แต่เกาหลีใต้ยังเดินหน้าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือผ่านการเจรจา การสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานของการตอบแทนซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกาหลีเหนือดำเนินการปลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมของชาวเกาหลีเหนือ

2. การเผชิญกับการแข่งขันด้านเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

ท่ามกลางการแข่งขันทางด้านเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ กับจีน สองมหาอำนาจ สหรัฐฯ ได้พยายามสร้างกลุ่มพันธมิตรทางด้านเทคโนโลยีกับญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และได้หวัน เพื่อควบคุมห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ โดยสหรัฐฯ พยายามกดดันประเทศพันธมิตรให้ร่วมต่อต้านจีนไม่ให้เข้าถึงเทคโนโลยี และต้องการตัดจีนออกจากห่วงโซ่อุปทานโลกในอุตสาหกรรมดังกล่าว ขณะเดียวกันจีนได้ออกมาตรการตอบโต้สหรัฐฯ เช่นกัน อาทิ ห้ามจำหน่ายเซมิคอนดักเตอร์ของบริษัท Micron technology งดการส่งออกแร่หายาก อาทิ Germanium และ Gallium ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ที่สหรัฐฯ นำเข้าจากจีน ทั้งนี้ สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเกาหลีใต้ตกอยู่ในสถานะลำบากในการรักษาสมดุลด้านความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

▪ สร้างการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านห่วงโซ่อุปทานกับหลายประเทศ ทั้งความร่วมมือแบบทวิภาคีและพหุภาคี อันเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่สำคัญของเกาหลีใต้ อีกทั้งพยายามรักษาความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ และจีน

▪ เข้าร่วมกลุ่ม "Chip 4 alliance" ประกอบด้วย สหรัฐฯ ไต้หวัน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตเซมิคอนดักเตอร์ของโลก เนื่องจากภาคเอกชนของเกาหลีใต้ให้ความสำคัญกับการสร้างพันธมิตรที่สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ห่วงโซ่การผลิตของอุตสาหกรรมภายในประเทศได้ ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้เลือกที่จะมีความร่วมมือ

อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐฯ และได้หวั่น ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ขั้นสูง และเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน การวิจัยและการพัฒนาภายในกลุ่มพันธมิตร ซึ่งการเข้าร่วมนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐฯ มากขึ้น

- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนของเกาหลีใต้กับสหรัฐฯ ในอุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ เซมิคอนดักเตอร์ แบตเตอรี่ AI เทคโนโลยีควอนตัม เทคโนโลยีชีวภาพ อวกาศยาน พลังงานนิวเคลียร์ พลังงานหมุนเวียน และสุขภาพ

- รักษาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับจีนในฐานะคู่ค้ารายใหญ่ที่สุด ตลาดส่งออกสำคัญ และแหล่งวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และแบตเตอรี่ โดยเกาหลีใต้และจีนได้จัดตั้งสภาเพื่อความร่วมมือด้านห่วงโซ่อุปทาน (Collaborative Supply Chain Council) เพื่อสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และการปฏิรูปห่วงโซ่อุปทานระหว่างจีนกับเกาหลีใต้ เนื่องจากมีบริษัทเกาหลีใต้หลายบริษัทได้เข้าไปลงทุนและเปิดโรงงานในจีน แม้ว่าสหรัฐฯ พยายามกดดันให้ประเทศพันธมิตรลดการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูงไปจีน และโน้มน้าวให้ปฏิบัติตามกฎหมาย Chips and Science Act ซึ่งมุ่งเน้นเสริมสร้างการผลิต การออกแบบ และการวิจัย อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ภายในสหรัฐฯ และสนับสนุนเงินทุนแก่ผู้ผลิตในสหรัฐฯ อย่างมีเงื่อนไข (รวมถึงบริษัทสัญชาติเกาหลีใต้) อย่างไรก็ตาม เกาหลีใต้ได้แสดงออกว่ายังต้องการที่จะเข้าถึงตลาดจีน เพื่อส่งออกสินค้าด้านเทคโนโลยีของประเทศ โดยเกาหลีใต้แสดงความกังวลต่อเงื่อนไขของกฎหมายฉบับดังกล่าวในเรื่องข้อจำกัดของการขยายกำลังการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ในจีน ซึ่งรัฐบาลเกาหลีใต้ได้ให้เหตุผลว่า กฎหมาย Chips and Science Act อาจส่งผลกระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ของเกาหลีใต้ และขอให้รัฐบาลสหรัฐฯ ทบทวนรายละเอียดของบทบัญญัติ และปรับเพดานเกณฑ์ที่จำกัดกำลังการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ในจีนของผู้ผลิตเกาหลีใต้ที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสหรัฐฯ ซึ่งการห้ามขยายกำลังการผลิตในจีนเกินร้อยละ 5 สำหรับเซมิคอนดักเตอร์ที่ผลิตโดยเทคโนโลยีรุ่นใหม่ และร้อยละ 10 สำหรับเซมิคอนดักเตอร์ที่ผลิตโดยเทคโนโลยีรุ่นเก่า อาจสร้างภาระมากเกินไป และเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐฯ ขยายเพดานเพิ่มขึ้น

- สร้างความร่วมมือกับประเทศผู้ผลิตแร่ธาตุสำคัญ เพื่อกระจายความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบ อาทิ ออสเตรเลีย และอินโดนีเซีย เพื่อกระจายโครงสร้างแหล่งนำเข้าวัตถุดิบ และสินค้าที่สำคัญต่อโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงป้องกันการพึ่งพาแหล่งนำเข้าแร่ธาตุสำคัญในการผลิตสินค้าเทคโนโลยีจากบางประเทศมากเกินไป

- **ด้านสังคม วัฒนธรรม**

- เกาหลีใต้ขับเคลื่อน Soft Power เรียกว่า Hallyu หรือ Korean Wave โดยสอดแทรกค่านิยม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี ผ่านงานวรรณกรรม การศึกษา การท่องเที่ยว ศิลปะ ภาพยนตร์ และสื่อบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายหลักของรัฐบาลเกาหลีใต้ในการใช้กระแสนิยมวัฒนธรรมเกาหลีเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดด ซึ่งนโยบายนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในด้านการส่งออกวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2567 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้อนุมัติงบประมาณ ประมาณร้อยละ 8.7 ของงบประมาณรวม คิดเป็นมูลค่ากว่า 6.97 ล้านล้านวอน เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ประมาณร้อยละ 3.5 เพื่อต่อยอดและพัฒนาอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง การท่องเที่ยว และกีฬา โดยมีโครงการสำคัญ เช่น การปรับปรุงคุณภาพการบริการเพื่อการท่องเที่ยว การปกป้องสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาและป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์การส่งออกสื่อภาพยนตร์ และการสนับสนุนศิลปินหน้าใหม่ เป็นต้น

หลังการประกาศอิสรภาพของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกาจากเจ้าอาณานิคมอย่างสเปนและโปรตุเกส ลาตินอเมริกาเปรียบเสมือนสวนหลังบ้านของสหรัฐฯ (America's Backyard) โดยสหรัฐฯ กลายเป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อลาตินอเมริกาในฐานะที่มีพรมแดนประชิดกัน รวมถึงเป็นพื้นที่สำคัญในการลงทุนและดำเนินกิจการข้ามชาติ เนื่องจากอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอย่างน้ำมันและแร่โลหะ อีกทั้งในช่วงสงครามเย็นที่โลกแบ่งออกเป็น 2 ขั้วอำนาจ สหรัฐฯ ยังเพิ่มบทบาทตนเองในลาตินอเมริกาทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อป้องกันการขยายอิทธิพลของรัสเซียในภูมิภาคลาตินอเมริกา แม้จะทำได้ไม่ประสบผลสำเร็จโดยสมบูรณ์ก็ตาม จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็น โลกเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบหลายขั้วอำนาจและโลกาภิวัตน์ จีนและยุโรปจึงเริ่มเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอิทธิพลของจีนที่แสดงให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วง 2551–2552 (ค.ศ. 2008–2009) ที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนา (South-South Collaboration) และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จีนได้มีส่วนสำคัญในการเข้าไปลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจในลาตินอเมริกาอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ประเด็นความตึงเครียดทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงในโลกยุคใหม่ อาทิ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหาร ส่งผลให้การดำเนินความสัมพันธ์และนโยบายเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกามีความหลากหลายมากขึ้น

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ท่ามกลางความตึงเครียดและความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างขั้วอำนาจต่าง ๆ ในโลก ในภาพรวมแล้วลาตินอเมริกาเลือกดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นสำคัญ และส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ทั้งนี้ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศกลุ่มลาตินอเมริกาในปัจจุบันมีปัจจัยขับเคลื่อนหลักมาจากด้านเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ลาตินอเมริกาเป็นสมาชิกขององค์การนาารัฐอเมริกา (Organization of American States: OAS) ซึ่งเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่เก่าแก่ ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2491 ประกอบด้วยประเทศในภูมิภาคอเมริกา 35 ประเทศ รวมถึงสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความมั่นคง และการพัฒนา ซึ่งล่าสุด สหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้สัญญาว่าจะให้ความสำคัญกับลาตินอเมริกามากขึ้น โดยแสดงการสนับสนุนความพยายามในการฟื้นฟูเสถียรภาพทางการเมืองและขยายสถานะการคุ้มครองชั่วคราวให้กับผู้อพยพ อีกทั้งประกาศว่าจะมอบเงินช่วยเหลือด้านการศึกษาและความช่วยเหลือทางกฎหมายเพิ่มเติม 240 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับผู้อพยพและผู้ลี้ภัยในซีกโลกตะวันตก (Western Hemisphere)

■ การบูรณาการระดับภูมิภาค

ประชาคมลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (The Community of Latin American and Caribbean States: CELAC) นับเป็นก้าวสำคัญของการบูรณาการระดับภูมิภาค ก่อตั้งขึ้นในปี 2554 ประกอบด้วยสมาชิก 32 ประเทศในลาตินอเมริกา มีจุดประสงค์เพื่อทำให้เกิดความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นและลดอิทธิพลของสหรัฐฯ ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจในลาตินอเมริกา ซึ่งจีนให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับ CELAC โดยในปี 2564 ภายใต้การประชุม China-CELAC (China-CELAC Forum 2021) ได้มีการประกาศแผนปฏิบัติการร่วมระยะเวลา 2 ปี (two-year Joint Action Plan) เพื่อกระชับความร่วมมือพหุภาคีที่ครอบคลุมในหลายประเด็น รวมถึงด้านอวกาศและเทคโนโลยีดิจิทัล การลดความยากจน ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค นอกจากนี้ สมาชิกประเทศภายใต้ประชาคมเองยังได้เสนอโครงการริเริ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความมั่นคงทางอาหาร และความร่วมมือด้านสุขภาพในระดับภูมิภาค เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายใต้บริบทโลกปัจจุบัน

○ **ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ**

■ **การบูรณาการกลุ่มความร่วมมือ MERCOSUR** กลุ่มความร่วมมือ MERCOSUR มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับภูมิภาคลาตินอเมริกา การรวมกลุ่มกันเพื่อการบูรณาการร่วมกันให้เศรษฐกิจในภูมิภาคเติบโตอย่างแข็งแกร่ง สร้างโอกาสในการตลาด และการเจรจาการค้าในระหว่างประเทศกับภายนอกภูมิภาค นอกจากนี้ MERCOSUR ยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในภูมิภาค เพื่อลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก มีการพัฒนาที่สมดุลทั่วทั้งภูมิภาค เพื่อให้ประเทศที่มีขนาดเล็กและมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจน้อยกว่าได้รับประโยชน์จากกระบวนการบูรณาการร่วมกันของกลุ่ม และสามารถต่อยอดในการดึงดูดนักลงทุนจากภายนอกเพื่อการพัฒนาต่อไปได้

■ **บราซิลในกลุ่ม BRICS เพื่อโอกาสการพัฒนาในภูมิภาค** บราซิลเป็นประเทศที่โดดเด่นอย่างมากของภูมิภาคลาตินอเมริกา นอกจากจะเป็นแกนหลักสำคัญของกลุ่ม MERCOSUR แล้ว บราซิลยังเป็นหนึ่งในสมาชิกของ BRICS กลุ่มความร่วมมือขนาดใหญ่ที่มีขนาดเศรษฐกิจเกือบร้อยละ 30 ของเศรษฐกิจโลก ความเชื่อมโยงของบราซิลกับกลุ่มความร่วมมือข้ามภูมิภาคนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์กับบราซิลแล้ว ยังสามารถสร้างโอกาสให้กับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคด้วยที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม BRICS แต่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกันในภูมิภาค นอกจากนี้ การที่บราซิลเป็นสมาชิกของกลุ่ม BRICS ยังแสดงถึงการเป็นตัวแทนของประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกาในการสร้างบทบาทในเวทีโลก และแสดงศักยภาพของประเทศในภูมิภาคนี้ ว่าสามารถเจริญเติบโตและมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่สามารถพัฒนาต่อไปได้

■ **เงินกับการลงทุนในภูมิภาค** การเข้ามาลงทุนของจีนในภูมิภาคลาตินอเมริกาในหลายภาคส่วน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมการผลิต เกิดผลดีอย่างมากต่อการพัฒนาของหลายประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา ที่ต้องการเงินทุนและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการพัฒนาในประเทศ จีนกลายเป็นคู่ค้าสำคัญของหลายประเทศในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นถึงการไหลทะลักเข้ามาของการเข้ามาในภูมิภาคนี้ของจีนว่าอาจจะสร้างปัญหาให้มากขึ้นกว่าเดิมในภูมิภาค ทั้งเรื่องของการเข้ามาใช้ทรัพยากรในภูมิภาคอย่างหนักจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาเรื่องแรงงานและสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงการรบกวนเสถียรภาพทางการเมืองของหลายประเทศ ทำให้ในปัจจุบันหลายประเทศในภูมิภาคพยายามหาวิธีรักษาสมดุลระหว่างการรับความช่วยเหลือจากจีน และการรักษาสภาพอำนาจของสหรัฐฯ เหนือภูมิภาคนี้ รวมทั้งยังเป็นตลาดสำคัญสำหรับการส่งออกสินค้าหลายชนิดของหลายประเทศในภูมิภาค และสิ่งสำคัญคือลักษณะและขอบเขตการมีส่วนร่วมของจีนอาจแตกต่างกันไปในประเทศต่าง ๆ ในลาตินอเมริกา สะท้อนถึงความหลากหลายของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และลำดับความสำคัญทางการทูตในภูมิภาค

ตะวันออกกลาง

หลังเหตุการณ์ปฏิวัติโลกอาหรับ (Arab Spring) ที่เกิดขึ้นในปี 2554 ชาวดูอิอาระเบียและอิหร่านต่างพยายามใช้โอกาสที่เกิดการลุกฮือของประชาชนและสงครามการเมืองเข้าไปสนับสนุนฝ่ายของตัวเองในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ความแตกต่างของนิกายทางศาสนาเป็นเครื่องมือ อิหร่านเข้าไปสนับสนุนกลุ่มนิกายชีอะห์ ส่วนซาอุดีฯ เข้าไปสนับสนุนกลุ่มนิกายซุนนี นอกจากนั้นยังเกิดกระแส Political Islam ที่ต้องการปฏิรูปตะวันออกกลางให้เป็นตะวันออกกลางสมัยใหม่โดยผสมระหว่างระบอบการเมืองการปกครองสมัยใหม่กับแนวคิดทางศาสนาอิสลามในเวลาเดียวกัน กลุ่มแนวคิดหัวรุนแรง (extremist group) ได้ขยายตัวและมีบทบาทในสงครามกลางเมืองของหลายประเทศ

ปัจจุบัน สามารถแบ่งกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

(1) **กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี** เช่น ซาอุดีฯ UAE กาตาร์ โอมาน กลุ่มประเทศเหล่านี้จะมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หลีกเลี่ยงการก่อสงครามแต่เน้นการใช้นโยบายทางการทูต มีการร่วมมือทางการทหารเพื่อแผ่ระวางกลุ่มก่อการร้ายและกลุ่มการเมืองที่อิงศาสนา เช่น กาตาร์มีการทำข้อตกลงทางทหารร่วมกับตุรกี

หน่วยความมั่นคงของ UAE ทำงานร่วมกันกับซาอูฯ ในการเฝ้าระวังสมาชิกเครือข่ายก่อการร้ายที่วางแผนจะดำเนินกิจกรรมที่เป็นภัยต่อเสถียรภาพของ UAE และประเทศอื่น ๆ รอบอ่าวอาหรับ

(2) กลุ่มประเทศที่อยู่ในภาวะสงคราม เช่น เยเมน ซีเรีย ปาเลสไตน์ สงครามทำให้เกิดสภาพเศรษฐกิจตกต่ำตามมาด้วยปัญหาเรื่องผู้ก่อการร้าย ผู้ลี้ภัยไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม ส่วนประเทศจอร์แดนแม้จะไม่ได้มีปัญหาการสู้รบแต่ก็ได้รับผลกระทบจากสงครามเป็นอย่างมาก เนื่องจากประสบกับปัญหาการรับผู้อพยพและผู้ลี้ภัยจากประเทศเพื่อนบ้านที่ลี้ภัยเข้ามาจากเหตุความไม่สงบภายในของประเทศใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นปาเลสไตน์ ซีเรีย อิรัก และเยเมน จนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทต่อตะวันออกกลาง

- **สหรัฐฯ** ที่ผ่านมาสหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญที่ผลักดันวาระทางการเมืองของประเทศตนในประเทศอื่น ๆ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย ต่อต้านอิหร่านเนื่องจากไม่ต้องการให้อิหร่านครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ผ่านกลุ่มประเทศพันธมิตรหลักในภูมิภาค เช่น ซาอูฯ

- **รัสเซีย** เป็นหนึ่งในมหาอำนาจที่มีบทบาทในตะวันออกกลาง โดยรัสเซียได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมสงครามซีเรีย ในปี 2558 โดยการเข้ามามีบทบาทในตะวันออกกลางของรัสเซียขึ้น เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายที่อาจลุกลามไปยังแถบประเทศในเอเชียกลางและการเมืองในรัสเซียเอง

- **จีน** ขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจเข้าไปในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลจำนวนมาก อีกทั้งตะวันออกกลางยังเป็นตลาดใหญ่สำหรับสินค้าและการลงทุนของจีนผ่านโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) แต่สิ่งที่จีนมีความแตกต่างคือ จีนไม่มีนโยบายช่วยเหลือด้านสงครามแก่ประเทศพันธมิตร

ปัญหาของภูมิภาคตะวันออกกลาง ส่วนใหญ่เป็นปัญหาความไม่สงบและการสู้รบภายในภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาที่ต้องเฝ้าระวังของคู่ขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น

- อิสราเอล-กลุ่มฮามาสในปาเลสไตน์ กลุ่มฮิซบอลเลาะห์ในเลบานอน ที่สนับสนุนโดยอิหร่าน

- สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรกับกลุ่มกบฏฮูตีในเยเมน

- ซีเรีย-อิสราเอล โดยอิสราเอลโจมตีเป้าหมายทางทหารของอิหร่านในซีเรียอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสงสัยว่าเป็นคลังอาวุธและช่องทางลี้ภัยของอิหร่านไปยังกลุ่มฮิซบอลเลาะห์ในเลบานอน

- บารเรน-อิหร่าน บารเรนมีปัญหาความขัดแย้งกับอิหร่าน เนื่องจากอิหร่านมีความหวาดระแวงจากการที่บารเรนสร้างและยกระดับความเป็นพันธมิตรกับอิสราเอลซึ่งเป็นประเทศคู่ขัดแย้งกับอิหร่าน ในขณะที่บารเรนก็ระแวงว่าอิหร่านจะพยายามขยายอิทธิพลเข้าไปในบารเรนด้วยการแทรกแซงผ่านชุมชนชาวชีอะห์ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ เนื่องจากในปี 2554 เกิดเหตุชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลของชาวอาหรับชีอะห์ในบารเรน ผลจากการจับกุมผู้ก่อเหตุและสืบสวนพบว่า ผู้ก่อเหตุได้รับการสนับสนุนทางการเงินและการฝึกอาวุธจากกองกำลังพิทักษ์การปฏิวัติอิสลาม (Islamic Revolutionary Guards Corps: IRGC) ของอิหร่าน และกลุ่มฮิซบอลเลาะห์ในเลบานอน

- จอร์แดน-อิสราเอล มีปัญหาพิพาทการแบ่งเขตแดนในหลายพื้นที่ เช่นในทะเลเพื่อจัดสรรแหล่งก๊าซธรรมชาติ และพื้นที่บริเวณแม่น้ำจอร์แดน

- กลุ่มก่อการร้ายที่อยู่ในตะวันออกกลาง เช่น กลุ่ม Islamic State (IS) กลุ่ม Muslim Brotherhood, กลุ่มกบฏฮูตี กลุ่มฮิซบอลเลาะห์ และกลุ่มอัลกออิดะห์ในคาบสมุทรอาระเบีย (Al-Qaeda in the Arabian Peninsula: AQAP)

ในขณะที่มีประเทศตะวันออกกลางที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ที่เน้นใช้วิธีการทางการทูตแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน ยกตัวอย่างกรณีของซาอูฯ และประเทศคู่ขัดแย้ง ดังนี้

- **ซาอูฯ-อิหร่าน** อิหร่านถือได้ว่าเป็นประเทศคู่ขัดแย้งที่สำคัญของซาอูฯ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งประเทศมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยทั้งสองประเทศต่างเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคตะวันออกกลาง

โดยอิหร่านเป็นประเทศผู้นำของมุสลิมนิกายชีอะห์ ขณะที่ซาอุดีอาระเบีย เป็นประเทศผู้นำของมุสลิมนิกายสุหนี่ อิหร่านมีกองกำลังทหารที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคตะวันออกกลาง แม้ศักยภาพจำกัดหากเปรียบเทียบกับสหรัฐฯ แต่สิ่งที่สำคัญคืออิหร่านมีเครือข่ายกลุ่มกองกำลังติดอาวุธที่ต่างพร้อมทำสงครามตัวแทน (Proxy War) เพิ่มขึ้น และสามารถขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งซาอุดีอาระเบีย มองว่าอิหร่านเป็นภัยคุกคาม โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลและสร้างความวุ่นวายในหลายประเทศทั้งการสนับสนุนทางทหารและติดอาวุธให้กลุ่มกบฏฮูตีในเยเมนเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลเยเมนและฝ่ายพันธมิตรอาหรับที่นำโดยซาอุดีอาระเบีย การสนับสนุนรัฐบาลบาชาร์ อัล อัสซาดในซีเรีย การยั่วยุและสนับสนุนกลุ่มชีอะห์ในบาหลีเรน เป็นต้น ในปี 2559 ซาอุดีอาระเบีย ได้ตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับอิหร่าน หลังจากสถานทูตของซาอุดีอาระเบีย ในกรุงเตหะราน ถูกโจมตีในระหว่างที่ทั้งสองประเทศกำลังมีประเด็นพิพาทเกี่ยวกับการสังหารนักบวชชาวมุสลิมนิกายชีอะห์ในกรุงริยาด แต่จากเหตุโจมตีคลังน้ำมันของซาอุดีอาระเบีย ด้วยขีปนาวุธและโดรนจากกลุ่มกบฏฮูตีในเยเมน (ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยอิหร่าน) ในปี 2562 ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ซาอุดีอาระเบีย ตัดสินใจเร่งเจรจายุติความขัดแย้งกับอิหร่าน โดยเป็นการเจรจาลับผ่านตัวกลางอย่างอิรักและโอมานอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งในเดือนมีนาคม 2566 อิหร่านและซาอุดีอาระเบีย ได้ประกาศฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการหลังจากการเจรจาที่กรุงปักกิ่ง โดยมีประเทศจีนเป็นคนกลาง (The Beijing Agreement)

- **ซาอุดีอาระเบีย-กาตาร์** กาตาร์ถูกซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาหลีเรน และอียิปต์ ตัดความสัมพันธ์ ในปี 2560 เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าให้การสนับสนุนกลุ่มติดอาวุธรัฐอิสลามหรือไอซิส และกลุ่มก่อการร้ายอัลเคดา พร้อมทั้งถูกเรียกร้องให้ปิดสำนักข่าวอัลจาซีราและลดความสัมพันธ์กับอิหร่าน แต่กาตาร์ปฏิเสธข้อเรียกร้อง เป็นผลให้กาตาร์ถูกตัดความสัมพันธ์และถูกตัดการติดต่อระหว่างพรมแดนทางบก ทางทะเล และทางอากาศจากกลุ่มประเทศดังกล่าว นอกจากนี้ นักการทูตและพลเมืองของกาตาร์ถูกสั่งให้ออกจากซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และอียิปต์ รวมถึงห้ามพลเมืองของตนเองเดินทางไปกาตาร์ด้วย ในปี 2563 ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาหลีเรน และอียิปต์ ได้ลงนามข้อตกลงฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับกาตาร์อย่างไม่มีเงื่อนไข หลังจากตัดขาดและปิดพรมแดนระหว่างกันนานถึง 3 ปี

- **ซาอุดีอาระเบีย-เยเมน** สงครามเยเมนถูกมองว่าเป็นสงครามตัวแทนระหว่างอิหร่านกับซาอุดีอาระเบีย โดยกบฏฮูตีที่ได้รับการสนับสนุนจากอิหร่านได้เข้าควบคุมทางตอนเหนือของเยเมนและขับไล่รัฐบาลเยเมนที่ได้รับการสนับสนุนจากซาอุดีอาระเบีย ในช่วงปลายปี 2557 โดยทางกบฏฮูตีอ้างว่าเป็นการลุกขึ้นต่อต้านระบบที่ฉ้อฉลและการรุกรานจากต่างชาติ ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา กบฏฮูตีต่อสู้กับพันธมิตรทางทหารที่นำโดยซาอุดีอาระเบีย ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากหลายหมื่นราย และทำให้ชาวเยเมนถึงร้อยละ 80 ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ขณะนี้มีการเจรจาระหว่างซาอุดีอาระเบีย และกบฏฮูตี เน้นเรื่องการเปิดทำการท่าเรือที่กลุ่มฮูตีควบคุมและสนามบินในกรุงซานาอีกครั้ง การบูรณะฟื้นฟูและกรอบเวลาที่กองกำลังต่างชาติต้องออกจากเยเมน ตลอดจนหารื้อฟื้นถึงการยุติการสู้รบและยกเลิกการปิดล้อมท่าเรือเยเมนที่นำโดยซาอุดีอาระเบีย หลังจากฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย ได้ขอหลักประกันด้านความปลอดภัยจากอิหร่าน รวมถึงผลักดันให้กลุ่มฮูตียอมลงนามในข้อตกลงสันติภาพกับซาอุดีอาระเบีย หลังจากที่ได้มีการสู้รบกันอย่างยาวนานถึง 8 ปี

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ **มุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางการทูต** เพื่อความเป็นเอกภาพของกลุ่ม GCC และใช้นโยบายประนีประนอมกับประเทศคู่ขัดแย้งในภูมิภาคมากขึ้น รวมถึงพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศคู่ขัดแย้ง เช่น กลุ่ม GCC และกาตาร์ที่มีปัญหาตัดความสัมพันธ์กันในปี 2560 เนื่องจากมีการเผยแพร่ถ้อยแถลงของเชค ตะมีม (เจ้าผู้ครองนครรัฐกาตาร์) ที่มีเนื้อหาแสดงท่าทีว่ายังสนับสนุนกลุ่ม Muslim Brotherhood กลุ่มฮามาสในฉนวนกาซาของปาเลสไตน์ และกลุ่มอิชบอลเลาะห์ในเลบานอนและไม่ทรงเห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายต่อต้านอิหร่านที่กาตาร์มองว่าเป็นมหาอำนาจในโลกอิสลาม ขณะที่สมาชิกส่วนใหญ่ใน GCC และประเทศอื่น ๆ ในโลกอาหรับต่างเห็นว่ากลุ่มติดอาวุธและกลุ่มหัวรุนแรงดังกล่าวรวมถึงอิหร่านเป็นภัยคุกคาม ปัญหาความสัมพันธ์ครั้งนี้ยืดเยื้อจนกระทั่งปี 2564 ก่อนจะคลี่คลายลงหลังจากที่ซาอุดีอาระเบีย UAE บาหลีเรน และอียิปต์ (กลุ่ม Anti-Terrorism Quarter-ATQ) ปรับเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อกาตาร์

โดยได้ลงนามข้อตกลงเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับกาตาร์ในระหว่างการประชุมสุดยอด GCC ครั้งที่ 41 เมื่อ 5 มกราคม 2564

▪ หลายประเทศในตะวันออกกลางปรับเปลี่ยนท่าทีโดยการดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจทั้งสองข้างท่ามกลางการแข่งขันด้านอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีนที่รุนแรงขึ้น ด้วยการรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และในขณะเดียวกันก็มีการเสริมสร้างพันธมิตรให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เช่น การผูกสัมพันธ์กับจีนและรัสเซีย อีกทั้งยังได้แสดงความจำนงต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) ซึ่งเป็นความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงที่มีจีนและรัสเซียเป็นแกนนำเพื่อต้านทานอิทธิพลของ NATO เช่น ซาอุดี อีหร่าน กาตาร์ คูเวต และ UAE นอกจากนั้นซาอุดี UAE และอิหร่านยังเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม BRICS อย่างเป็นทางการในวันที่ 1 มกราคม 2567

▪ มีความร่วมมือด้านการทหาร การข่าว และความมั่นคงภายในในกลุ่มประเทศ GCC เช่น จากเหตุการณ์ชุมนุมต่อต้านประท้วงรัฐบาลของชาวอาหรับชีอะห์ เป็นเหตุให้รัฐบาลบาห์เรนต้องร้องขอให้ GCC ส่งกองกำลังโล่พิทักษ์คาบสมุทร (Peninsula Shield) เข้าไปช่วยรักษาความสงบ และเป็นการป้องปรามอิหร่านไม่ให้ขยายอิทธิพลในบาห์เรน

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

▪ ประเทศในตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ ต้องการลดการพึ่งพารายได้จากน้ำมัน ดึงดูดการลงทุน FDI จากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศ และพยายามกระจายช่องทางการหารายได้จากหลายช่องทาง เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น และปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว เช่น นโยบาย Saudi Vision 2030 ของซาอุดี Oman Vision 2040 ของโอมาน และ Abu Dhabi Economic Vision 2030 ของ UAE เป็นต้น

▪ จากการที่ประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลางพยายามมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศเหล่านั้นมองว่าปัญหาความขัดแย้งในตะวันออกกลางส่งผลกระทบต่อตรงกับการท่องเที่ยวและการลงทุนในภูมิภาค อีกทั้งมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่ได้ลงทุนไปแล้ว จึงได้มีการเลือกใช้นโยบายที่มีความประนีประนอม เน้นการเจรจามากกว่าการใช้กำลัง

▪ ลดความเสี่ยงจากการถือครองสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ด้วยการกระจายการถือครองและทำธุรกรรมในสกุลเงินอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้พิจารณาจากบทเรียนของรัสเซียที่ถูกยึดเงินทุนสำรองระหว่างประเทศไปกว่า 300,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อเป็นการตอบโต้ที่รัสเซียทำสงครามกับยูเครน ซึ่งประเทศตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีรายได้จากการขายน้ำมันในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ที่อยู่ในเงินทุนสำรองระหว่างประเทศอยู่มากอยู่มาก ซึ่งเงินดอลลาร์สหรัฐฯ เหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะถูกอายัดหรือยึดไปได้ทุกเมื่อทั้งจากสหรัฐฯ หรือประเทศที่ฝากไว้ในยุโรป หากมีเหตุการณ์ที่ทำให้สหรัฐฯ เกิดความไม่พอใจ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ จะต้องหาทางปกป้องทุนสำรองระหว่างประเทศของตนเอง

○ ด้านอื่น

▪ **สิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน** มีการผลักดันให้มีการปลูกต้นไม้ 50,000 ล้านต้นทั่วภูมิภาคตะวันออกกลาง เพื่อเปลี่ยนพื้นที่เสื่อมโทรมให้มีชีวิตชีวา โดยมีเป้าหมายในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนให้ได้มากกว่าร้อยละ 4 ของปริมาณคาร์บอนที่ปล่อยทั้งหมด หรือประมาณ 130 ตันในแต่ละปี นอกจากนั้นยังมีการร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในการค้นคว้านวัตกรรมชลประทานจากน้ำที่ผ่านการบำบัด การทำฝนเทียม และการเพาะปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความยั่งยืนทางด้านอาหารในอนาคตต่อไป

อินเดียเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดของโลก มีประชากรถึง 1.4 พันล้านคน บทบาทของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศนั้นมีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษโดยเฉพาะ การเป็นหนึ่งในแกนนำกลุ่มเคลื่อนไหวไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement) ในช่วงสงครามเย็น ไม่เข้าข้าง ทั้งด้านโลกเสรีที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ และโลกคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ และเมื่อสงครามเย็นยุติลง กำแพงเบอร์ลินถูกทุบทำลาย สหภาพโซเวียตล่มสลาย อินเดียยังคงดำรงความเป็นกลางและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ยืน อยู่บนความเป็นกลางอย่างนี้มาตลอด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามปลีกตัวเองออกจากปัญหาความขัดแย้งในระหว่าง ประเทศและมุ่งแก้ไขปัญหาภายในประเทศมากกว่า ซึ่งส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของอินเดียมีเอกลักษณ์โดดเด่น ในเวทีโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัสเซียบุกยูเครนในปี 2565 อินเดียยังมีจุดยืนที่มั่นคง ไม่เข้าไปประณามฝ่ายใด ทั้งในการลงมติในสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติทั้ง 10 ครั้ง อินเดียเป็นประเทศที่งดออกเสียงทุกครั้ง แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่า การตัดสินใจงดออกเสียงของอินเดียเป็นการเลือกข้างรัสเซียหรือเป็นการกอดคอดันฝ่ายใด เพราะท้ายที่สุดแล้ว การตัดสินใจของอินเดียนั้นมาจากหลักการสำคัญของยุทธศาสตร์การต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ซึ่งสะท้อนถึง ความพยายามในการรักษาผลประโยชน์สูงสุดแห่งชาติ การพยายามรักษาระยะความสัมพันธ์กับชาติอื่น ๆ และ มหาอำนาจตามบริบทและภูมิรัฐศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระและเป็นเอกเทศ (independent foreign policy) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่งเสริมระบอบโลกแบบหลายขั้วอำนาจ (multi-polar world) โดยยึดถือผลประโยชน์แห่งชาติ เป็นหลักนี้ ส่งผลดีต่ออินเดียอย่างชัดเจน อินเดียแสดงบทบาทโดดเด่นอย่างมาก โดยเฉพาะ 10 ปีหลังมานี้จีนอินเดีย ได้รับการขนานนามว่าเป็น “มหาอำนาจเกิดใหม่ (Emerging Power)” ท่ามกลางความพยายามที่จะยกระดับจากการ เป็นมหาอำนาจระดับกลางหรือระดับภูมิภาคสู่ระดับโลกมากขึ้น ผ่านการสร้างความร่วมมือทางการทหารและ ความมั่นคงกับหลายประเทศ ทั้งการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจที่เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อาทิ สหรัฐฯ รัสเซีย ญี่ปุ่น จีน และสหภาพยุโรป กระชับความสัมพันธ์กับประเทศที่เป็นพันธมิตรดั้งเดิมและมีความผูกพัน ทางประวัติศาสตร์ เช่น ตะวันออกกลาง ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือกับมิตรประเทศใหม่ ๆ เช่น แอฟริกา ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน และให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับภูมิภาคเอเชีย ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ตามนโยบายปฏิบัติการตะวันออก (Act East Policy) โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันที่เป็น พหุภาคีและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อาทิ อาเซียน G20 BRICS และ SCO นอกจากนี้ ที่น่าสนใจคือ การที่อินเดีย เป็นหนึ่งในแกนนำสำคัญที่สนับสนุน แนวคิดการปฏิรูปสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อเพิ่มที่นั่งของสมาชิกถาวร ที่มาจากประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ทั้งในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา จนทำให้เมื่อปี 2563 อินเดียได้เข้ารับ สถานะสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ซึ่งถือเป็นตำแหน่งสำคัญในเวทีโลก

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ **ด้านการเมือง ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**

■ **ดำเนินยุทธศาสตร์การต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และแสวงหาพันธมิตรบนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ**

อินเดียมีนโยบายผูกสัมพันธ์กับโลกเสรีในลักษณะความพยายามสร้างสมดุลทางด้านความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแกนกลาง ทำให้ในบางช่วงเวลาอินเดียโน้มเอียงเข้าหามหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่จีนเริ่มผงาดขึ้นมา ซึ่งถือว่าคูกคามผลประโยชน์ทางความมั่นคงของอินเดียอย่างยิ่ง ทำให้ อินเดียเข้าร่วมกลุ่มพันธมิตรทางทหาร QUAD (Quadrilateral Security Dialogue) ซึ่งเป็นเวทีความร่วมมือด้านความ มั่นคงระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย อย่างไรก็ตาม อินเดียยังคงยืนกรานในความเป็นอิสระทางด้าน นโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างชัดเจน เช่น การซื้ออาวุธจากรัสเซีย การปฏิเสธที่จะคว่ำบาตรอิหร่าน หรือการไม่ลงมติประณามรัสเซียกรณีบุกยูเครน ซึ่งสวนทางอย่างยิ่งกับนโยบายของสหรัฐฯ ในเวลาเดียวกันอินเดีย

ก็เข้าร่วม SCO ซึ่งถือเป็นกรอบความร่วมมือสำคัญของจีนอีกด้วย แม้ว่าจะยังคงมีการปะทะตามแนวชายแดนกับจีนเป็นระยะ ๆ สะท้อนว่าอินเดียพยายามรักษาความเป็นอิสระทางการต่างประเทศ และยังคงสนใจผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองเป็นหลักในการเข้าร่วมกรอบความร่วมมือใด ๆ ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้แนวนโยบายต่างประเทศของอินเดียมีความยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศในหลายครั้ง อินเดียจึงพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายของตนเองอย่างกะทันหัน หากเล็งเห็นว่าได้รับผลเสียมากกว่าผลดีจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว

■ **สนับสนุนโลกหลายขั้วอำนาจ พร้อมกับพยายามยกระดับสถานะของอินเดียให้สูงขึ้นในเวทีโลก** อินเดียพยายามสานสัมพันธ์กับทุกประเทศ และพยายามถ่วงดุลอำนาจกับบรรดามหาอำนาจต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อแสวงหาช่องทางในการส่งเสริมสถานะความเป็นผู้เล่นหลักของตนเองในกิจการระหว่างประเทศ รวมถึงการขยายอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของอินเดียในเวทีโลก ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการยืนเทียบเคียงกับมหาอำนาจอื่นในเวทีโลก เช่นเดียวกับสหรัฐฯ รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน โดยเน้นย้ำเสมอถึงหลักการสำคัญของแนวนโยบายต่างประเทศของอินเดียที่มุ่งเน้นหลักการแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และผลประโยชน์ร่วมกัน ขณะเดียวกัน การแสดงบทบาทของอินเดียในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ส่วนหนึ่งเกิดจากที่คณะต่อตำแหน่งที่นั้ถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) ที่อินเดียมองว่าการได้มาซึ่งตำแหน่งดังกล่าวมาพร้อมกับฐานะมหาอำนาจระดับภูมิภาคและระดับโลก รวมถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการทหารที่เพิ่มขึ้น เนื่องจาก UNSC เปิดโอกาสให้สมาชิกถาวรเพียง 5 ชาติ มีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูงต่อการตัดสินใจของมติความขัดแย้งในการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้ อินเดียยังเห็นว่าการได้ที่นั้ถาวรใน UNSC ถือเป็นเกียรติยศรับสถานะของตนในฐานะผู้เล่นหลักในกิจการระดับโลกและเป็นการยืนยันตำแหน่งของตนในระเบียบโลกอีกด้วย เพื่อเป้าหมายดังกล่าวอินเดียได้มีความพยายามอย่างมากในทางการทูตและแสวงหาพันธมิตรใหม่ ๆ เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปดังกล่าว

■ **การรักษาสันติภาพในพื้นที่มหาสมุทรอินเดีย** วางยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางทะเลภายใต้ชื่อ “ความปลอดภัยและการเติบโตสำหรับทุกคนในภูมิภาค (Security and Growth for All in the Region: SAGAR)” โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการรักษาสันติภาพในพื้นที่มหาสมุทรอินเดีย ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลทางทะเลระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยต้องการให้ทุกประเทศใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรอินเดียได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเท่าเทียมภายใต้การนำของอินเดีย วัตถุประสงค์หลักของ SAGAR คือ (1) เพิ่มศักยภาพของการปกป้องชายฝั่งและรักษาผลประโยชน์ของเขตแดนด้านทะเล (2) ส่งเสริมความมั่นคงและเศรษฐกิจของรัฐตามชายฝั่ง (3) ให้ความรู้เกี่ยวกับการรับมือภัยธรรมชาติ โจรสลัด และการก่อการร้าย และ (4) ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อพัฒนาภูมิภาค รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ เพื่อกำหนดระเบียบทางทะเล นอกจากนี้ SAGAR ยังเป็นการนำเอาเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในมหาสมุทรอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการรักษาความมั่นคงเป็นเป้าหมายนำในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ SAGAR ยังถือเป็นการตอบโต้จีนจาก “ยุทธศาสตร์สร้อยไข่มุก (String of Pearls)” ซึ่งเน้นไปที่การปิดล้อมอินเดียและการขยายแสนยานุภาพทางการค้าและการทหารของจีนผ่านจีนในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเน้นการตั้งฐานที่มั่นในประเทศที่เป็นคู่กรณีกับอินเดีย

■ **ดำเนินนโยบายสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์เพื่อนบ้านมาก่อน (Neighborhood First Policy)** ถือเป็นหัวใจและแกนกลางสำคัญของนโยบายด้านความมั่นคงของอินเดีย ที่มองว่าเพื่อนบ้านของอินเดียโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียใต้ถือว่ามีค่าอย่างมากทั้งในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงของอินเดีย เพราะถ้าเพื่อนบ้านสงบ เป็นมิตรที่ดี ก็จะนำมาสู่ความปลอดภัยและมั่นคงของอินเดียด้วยท่ามกลางความกังวลที่จีนเริ่มขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ ซึ่งมีส่วนทำให้กระทบสถานะความสัมพันธ์ของอินเดียกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้อินเดียพยายามอย่างมากที่จะแข่งขัน ปกป้อง และป้องกันการขยายอำนาจของจีน ด้วย

การแสวงหาพันธมิตร ทั้งในแง่เศรษฐกิจและการทหาร ให้เข้ามาดำเนินการในภูมิภาคมากขึ้น เช่น การซ้อมรบระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และอินเดีย หรือที่เรียกว่า Malabar Naval Exercise และความร่วมมือ QUAD

■ **ให้ความสำคัญอย่างมากต่อประเทศในฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ดำเนินนโยบายปฏิบัติการตะวันออก (Act East Policy) ซึ่งเป็นนโยบายด้านการทูตในระดับภูมิภาคที่ยกระดับมาจากนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ซึ่งเป็นนโยบายในการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มุ่งกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และสังคมวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับอาเซียนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า 3 C ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม (Culture) การพาณิชย์ (Commerce) และมุ่งเน้นการสร้างเชื่อมโยง (Connectivity) ทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ โดยเฉพาะการ**แสดงบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) เพื่อลดบทบาทของจีน** พยายามคานอำนาจกับจีนเพื่อไม่ให้เกิดระบบของขั้วอำนาจเดียวในภูมิภาค อาทิ การที่อินเดียผลักดันโครงการทางหลวงเชื่อมโยง 3 ประเทศ ได้แก่ อินเดีย เมียนมา และไทย ที่ชื่อว่า Trilateral Highway ในแง่หนึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึงการแสวงหาพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งยังเป็นการใช้นโยบายปฏิบัติการตะวันออกในฐานะยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อแสดงบทบาทในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น และเป็นความพยายามที่จะลดอิทธิพลของจีนที่กำลังเร่งผลักดันโครงการ BRI อันเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่หลายประเทศหวาดระแวงว่าอาจจะทำให้จีนมีอิทธิพลจนครอบงำภูมิภาค

■ **รักษาความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชาติตะวันตก** อินเดียและชาติตะวันตกมีแนวนโยบายร่วมกันในภาพรวมที่ต้องการลดการพึ่งพิงและคานอำนาจจีนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อาทิ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐฯ ซึ่งเห็นได้จากการมีส่วนร่วมของอินเดียในนโยบายและยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ อาทิ ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific Strategy) สหรัฐฯ เห็นว่าภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐฯ เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ในภูมิภาคได้ และมุ่งเน้นบทบาทสำคัญในความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ภายใต้ความร่วมมือ Quadrilateral Security Dialogue: Quad ซึ่งประกอบด้วย สหรัฐฯ อินเดีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ซึ่งสหรัฐฯ โดยได้ระบุถึงความต้องการที่จะให้อินเดียเป็นประเทศพันธมิตรหลักด้านการทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างอินเดียและสหรัฐฯ

○ **ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ**

■ **การสนับสนุนการผลิตภายในประเทศ ดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถด้านการส่งออกบนพื้นฐานขนาดของประเทศและกำลังการผลิต**

- ในปี 2557 รัฐบาลอินเดียได้ริเริ่มนโยบาย **Make in India** โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อดึงดูดการลงทุนจากทั่วโลก และเสริมสร้างภาคการผลิตของอินเดียให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าของโลก วัตถุประสงค์หลักของนโยบายนี้ไม่เพียงแต่สร้างความแข็งแกร่งให้กับเศรษฐกิจอินเดียเท่านั้น แต่ยังวางตำแหน่งให้อินเดียเป็นผู้เล่นที่แข่งขันได้ในอุตสาหกรรมการผลิตระดับโลกอีกด้วย

- ในปี 2561 รัฐบาลอินเดียประกาศใช้แนวคิด **New India** เพื่อรองรับการเติบโตของประชากรและรักษาอัตราการเติบโตของ GDP ให้อยู่ในระดับสูงในช่วงสามทศวรรษข้างหน้า โดยกำหนดสาขาที่อินเดียต้องการพัฒนา 41 สาขา ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้ (1) ปัจจัยที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (Drivers) (2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) (3) การพัฒนาแบบองค์รวม (Inclusive) และ (4) ธรรมาภิบาล (Governance)

- อินเดียดำเนินนโยบายอินเดียที่พึ่งพาตนเอง (**Atmanirbhar Bharat: อัตมานิรภาร์ ภาร์ต**) ที่เริ่มขึ้นในช่วงวิกฤติโควิด-19 มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อสนับสนุนนโยบาย Make in India ในการส่งเสริมสินค้าอินเดียในตลาดห่วงโซ่อุปทานโลก และช่วยให้ประเทศบรรลุเป้าหมายในการพึ่งพาตนเอง กระตุ้นให้ภาครัฐและเอกชนเร่งพัฒนาการผลิตและใช้สินค้าของอินเดียให้มากขึ้น ใน 5 มิติ ได้แก่ (1) เศรษฐกิจ (Economy) ให้มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด (2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่สะท้อนความเป็นอินเดียสมัยใหม่ (3) ระบบ (Systems) ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี

(4) ประชากร (Demography) ที่หลากหลายและขนาดใหญ่ที่สุด และ (5) การใช้ประโยชน์สูงสุดจากอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการตั้งฐานการผลิตในอินเดียมากขึ้น โดยในปี 2563 รัฐบาลอินเดียได้ริเริ่มโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการผลิต (Production-Linked Incentive Scheme: PLI) โดยมีการปรับกฎระเบียบการลงทุนจากต่างชาติ เปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติมาร่วมลงทุนกับสตาร์ทอัพเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ ในอินเดีย รวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ระบบดิจิทัลต่าง ๆ ด้วย

■ **การแสดงบทบาทของอินเดียในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเพื่อเชื่อมโยงกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ** อินเดียพยายามใช้เวทีความร่วมมือที่ตนเองเป็นสมาชิก G20 โดยอินเดียให้ความสำคัญต่อการประชุม การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนากับกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว พร้อมกับขยายความร่วมมือที่ครอบคลุมในระดับโลกให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มบทบาทนำในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือกลุ่มประเทศซีกโลกใต้ (Global South) นอกจากนี้ อินเดียจะเร่งส่งเสริมบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและคมนาคมในภูมิภาคตะวันออกกลาง ภูมิภาค อินโด-แปซิฟิก และการเสริมสร้างความปลอดภัยเทคโนโลยีดิจิทัลระดับโลก โดยใช้ความร่วมมือในกรอบ I2U2 (ประกอบด้วย อินเดีย อิสราเอล สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และสหรัฐฯ) กลุ่มความร่วมมือด้านความมั่นคง 4 ฝ่าย (QUAD) ระหว่างสหรัฐฯ กับอินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย รวมทั้ง Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) เป็นกลไกขับเคลื่อน ซึ่งจะเป็น โอกาสสำคัญให้อินเดียแสดงบทบาทนำผลักดัน ความร่วมมือในระดับโลกกับพันธมิตรที่มีอยู่เกือบทั่วทุกภูมิภาคในโลก

■ **ผลักดันสกุลเงินรูปีในเวทีการค้าโลกและส่งเสริมการใช้สกุลเงินท้องถิ่นเพื่อลดการพึ่งพาเงินตราต่างประเทศ** อินเดียเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่แสวงหาเครื่องมือด้านการค้าในการก้าวข้ามการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ รัฐบาลอินเดีย มีนโยบายสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศด้วยสกุลเงินรูปีอินเดีย (Indian Rupee) โดยหากมีประเทศที่ประสบปัญหา ด้านการเงิน หรือขาดแคลนเงินดอลลาร์ หรือขาดแคลนสกุลเงินต่างประเทศใด ๆ ซึ่งรัฐบาลอินเดียมองว่านอกจากจะช่วย ผลักดันการส่งออกของประเทศแล้วยังช่วยป้องกันภัยพิบัติให้กับประเทศคู่ค้าเหล่านั้นด้วย ยกตัวอย่างในกรณีการค้าระหว่าง อินเดียกับรัสเซียที่ใช้สกุลเงินรูเบิลและรูปี รวมถึงสกุลเงินอื่น ๆ เป็นทางเลือกแทนการใช้เงินดอลลาร์สหรัฐ หรือเงินยูโร หลังจากรัสเซียเผชิญมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของชาติจากการที่รัสเซียส่งกำลังทหารเข้ารุกรานยูเครนตั้งแต่เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2565 หรือกรณีการผลักดันการค้าในเอเชียใต้ ทั้งกับศรีลังกาและบังคลาเทศที่กำลังเผชิญกับการขาดแคลน สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ ธนาคารจาก 18 ประเทศทั่วโลก อาทิ เคนยา แทนซาเนีย อิสราเอล เยอรมนี โอมาน และ สิงคโปร์ ได้จัดตั้งบัญชีสกุลเงินรูปีให้กับธนาคารอินเดียที่มีสาขาในประเทศแล้ว

■ **แสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติที่มากขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากความขัดแย้งระดับโลก** การที่อินเดีย วางตัวเป็นกลางเหนือความขัดแย้งระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ยกตัวอย่างในกรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน แต่เดิมอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าน้ำมันรายใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก พึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่อยู่ ใกล้เคียงมาเป็นระยะเวลานาน เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และกระแสการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจาก ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้อินเดียซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับรัสเซียหันไปนำเข้าน้ำมันดิบในราคาส่วนลดอย่างมาก จากรัสเซีย จนทำให้อินเดียกลายเป็นผู้ซื้อน้ำมันดิบรายใหญ่ที่สุดของรัสเซีย

○ **ด้านสิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน**

■ **ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดเพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพลังงานฟอสซิลจากต่างชาติ** อินเดีย พยายามที่จะกระจายการนำเข้าพลังงานและเทคโนโลยี เพื่อบรรลุสถานะความเป็นกลางทางคาร์บอน ภายในปี 2593 และลด การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2613 และส่งเสริมพันธมิตรพลังงานสะอาดที่ระยะระหว่างประเทศ ซึ่งอินเดีย ได้ร่วมมือกับฝรั่งเศสในการริเริ่ม โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้ทั่วโลกสามารถเข้าถึงแหล่งผลิตพลังงานจากแสงอาทิตย์ ที่สะอาดและมีราคาถูก นอกจากนี้ อินเดียจะเริ่มผสมก๊าซชีวภาพกับก๊าซธรรมชาติ เพื่อเพิ่มอุปสงค์ภายในประเทศและลด การพึ่งพาการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรการเพื่อช่วยให้อินเดียบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซ เรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์

■ ส่งเสริมความเชื่อมโยงด้านสังคมและวัฒนธรรมกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน กำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นจุดศูนย์กลางของนโยบายปฏิบัติการตะวันออก (Act East Policy) เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทางประวัติศาสตร์ และอารยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านศาสนาอันสะท้อนให้เห็นจากพิธีกรรมและสถาปัตยกรรมในภูมิภาค เช่น การผลักดันความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation: MGC) ซึ่งเป็นความร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและเชื่อมโยงความร่วมมือในกิจกรรมหลัก 4 สาขา ระหว่างประเทศไทย เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม ลาวและอินเดีย ได้แก่ ด้านการท่องเที่ยว การศึกษา วัฒนธรรม และด้านการคมนาคมขนส่ง

สหภาพแอฟริกา

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

■ ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพแอฟริกา กับสหรัฐฯ

- ในสมัยของประธานาธิบดีโจ ไบเดน สหรัฐฯ มีท่าทีที่ชัดเจนที่จะสนับสนุนและขยายความร่วมมือกับภูมิภาคแอฟริกา จากการประชุมสุดยอดของผู้นำสหรัฐฯ-แอฟริกา เมื่อเดือน ธ.ค. 65 ประธานาธิบดีไบเดน ประกาศว่าเป็นการเริ่มต้นปีพิเศษแห่งความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับแอฟริกา ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูและขยายความร่วมมือที่ผูกพันกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งในปี 2566 การมีส่วนร่วมในของผู้บริหารระดับสูงมีความเข้มข้น ผู้บริหารระดับสูงของสหรัฐฯ ไปเยือนในหลาย ๆ ประเทศในทวีปแอฟริกา ไม่ว่าจะเป็นรองประธานาธิบดีแฮริสที่ไปเยือนกานา แทนซาเนีย และแซมเบีย รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศลิงเคนไปเยือนอียิปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเยลเลนไปเยือนเซเนกัล แซมเบีย และแอฟริกาใต้ และคนอื่นๆ ที่สำคัญคือประกาศสนับสนุนสหภาพแอฟริกาให้เข้าร่วมกลุ่ม G20 ในฐานะสมาชิกถาวร และยังสนับสนุนการปฏิรูปคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติอย่างเต็มที่เพื่อให้รวมแอฟริกาเป็นตัวแทนถาวรในคณะดังกล่าวด้วย

- สหภาพแอฟริกาได้สิทธิ์เป็นสมาชิกถาวรใน G20 ในการประชุมสุดยอด G20 ที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย เมื่อเดือนกันยายน 2566 ทำให้สหภาพแอฟริกามีสถานะกลุ่มเทียบเท่าสหภาพยุโรป จะเสริมความแข็งแกร่งของประเทศกำลังพัฒนาในเวทีนี้ให้เป็นกระบอกเสียงไปยังประเทศที่ร่ำรวยกว่า ทั้งนี้ ขนาดเศรษฐกิจของกลุ่ม G20 คิดเป็นร้อยละ 90 ของโลก และมีประชากรรวมกันถึง 2 ใน 3 ของโลก

- สภาที่ปรึกษาของประธานาธิบดีว่าด้วยการมีส่วนร่วมของแอฟริกันพลัดถิ่นในสหรัฐฯ (President's Advisory Council on African Diaspora Engagement in the United States : PAC-ADE) ประธานาธิบดีไบเดนลงนามในคำสั่งบริหารให้รัฐมนตรีต่างประเทศจัดตั้ง PAC-ADE เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับชุมชนชาวแอฟริกันในภูมิภาค ชาวแอฟริกันพลัดถิ่นในสหรัฐฯ และชาวแอฟริกันพลัดถิ่นทั่วโลก โดย PAC-ADE จะประกอบด้วยตัวแทนของชาวแอฟริกันพลัดถิ่นไม่เกิน 12 คน ที่แต่งตั้งโดยเลขาธิการแห่งรัฐให้เป็นตัวแทนของชุมชนผู้อพยพชาวแอฟริกันอเมริกันและชาวแอฟริกัน

- สภาที่ปรึกษาประธานาธิบดีเกี่ยวกับการทำธุรกิจในแอฟริกา (President's Advisory Council on Doing Business in Africa : PAC-DBIA) ประธานาธิบดีไบเดน จัดตั้งขึ้นเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระหว่างสหรัฐฯ-แอฟริกา โดยรัฐบาลสหรัฐฯ จะมีโครงการสนับสนุนในด้านการเงิน โครงสร้างพื้นฐาน พลังงานและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสาร ธุรกิจการเกษตรและความมั่นคงทางอาหารและน้ำ และการดูแลสุขภาพ โดยสหรัฐฯ จะลงทุน 55 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในแอฟริกา ภายใน 3 ปีข้างหน้า ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการลงทุนไปแล้ว 16.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

- ในปี 2565 สหรัฐฯ ได้จัดทำข้อตกลงกับแอฟริกาถึง 547 ฉบับ มูลค่า 14.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เกี่ยวกับการค้าและการลงทุนทั้งสองฝ่ายที่จะช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล สนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก สร้างงาน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาด้านสุขภาพ และเข้าถึงทรัพยากรแร่ธาตุได้อย่างเปิดเผย ในด้านการค้าสหรัฐฯ อำนวยความสะดวกในการส่งออกไปแอฟริกา และส่งเสริมความร่วมมือระยะยาวในด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เทคโนโลยีพลังงานสะอาด อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การเกษตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ชาญฉลาด และโครงสร้างพื้นฐาน เหล่านี้เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อรองรับความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานโลก

■ ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพแอฟริกากับจีน

- **จีนเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดในแอฟริกา** (อันดับ 1 ทั้งส่งออกและนำเข้า) และเป็นผู้ลงทุนอันดับที่ 4 ของภูมิภาค การค้าทวิภาคีระหว่างจีนและแอฟริกามีมูลค่าประมาณ 282 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2565 โดยจีนนำเข้าสินค้าเกษตร ธัญพืช สินแร่ และน้ำมัน จากแอฟริกา และแอฟริกานำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากจีน เช่น อิเล็กทรอนิกส์ เสื้อผ้าและเครื่องใช้ และสินค้าเทคโนโลยี จากการประชุมสุดยอด BRICS ในเดือน ส.ค. 66 ที่แอฟริกาใต้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของจีนระบุว่า การค้ากับแอฟริกามีแนวโน้มเติบโตมากยิ่งขึ้นทั่วทั้งทวีปแอฟริกา และให้คำมั่นว่าจะนำเข้าผลิตภัณฑ์จากแอฟริกาเพิ่มขึ้น 3 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายในปี พ.ศ. 2568 และมีการลงนามบันทึกข้อตกลงซื้อขายสินค้าระหว่างกัน 20 ฉบับ มูลค่า 2.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งจะช่วยสร้างงาน ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศ และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับภูมิภาคแอฟริกามากขึ้น

- **จีนและแอฟริกามีความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านทางกลุ่ม BRICS** ที่ประกอบด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ และอีก 6 ประเทศ ได้แก่ อาร์เจนตินา อียิปต์ เอธิโอเปีย อิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอเมริกาที่บราซิลที่กำลังจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในเดือนมกราคม 2567 ซึ่งจะทำให้กลุ่มนี้ครอบคลุมร้อยละ 30 ของเศรษฐกิจโลก ร้อยละ 40 ของประชากรโลก ถือเป็นขั้วอำนาจใหม่ของเศรษฐกิจโลก ที่จะมาถ่วงดุลอำนาจของสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป และจะมีบทบาทในเวทีโลกมากขึ้น โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ ในการประชุม BRICS ครั้งที่ 14 ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ระบุว่า “รักษาความเปิดกว้างและไม่แบ่งแยก และรวบรวมภูมิปัญญาและความแข็งแกร่งร่วมกัน” เน้นย้ำถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเศรษฐกิจจีน โดยแต่ละประเทศจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นหุ้นส่วนความร่วมมือที่ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คว่าโอกาสที่กำลังเป็นประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วในการพัฒนาและกำหนดรูปแบบและกลไกระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มความร่วมมือระหว่างกัน และแสวงหาโอกาสทางการตลาด การลงทุน และการเงิน ในแง่ของรัฐศาสตร์ กลุ่ม BRICS ปกป้องเหล่าสมาชิกจากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์จากกลุ่มพันธมิตร NATO ที่นำโดยสหรัฐฯ ลดการพึ่งพิงสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในฐานะสกุลเงินต่างประเทศเพียงสกุลเดียว โดยแอฟริกามีหนี้ต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ จึงรับภาระหนี้ที่มาก การรวมกลุ่มทำให้มีทางเลือกในการใช้สกุลเงินที่หลากหลายในการชำระหนี้มากขึ้น และที่สำคัญจะขยายการสนับสนุน AfCFTA ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น และลดความตึงเครียดระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อก้าวเข้าสู่สันติภาพ เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคและโลก

■ **ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพแอฟริกากับอิสราเอล** ประมุขของรัฐหลายแห่งได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและเศรษฐกิจกับอิสราเอลแต่ไม่ใช่ในทางการเมือง ในปี 2564 อิสราเอลได้รับการรับรองให้เข้าร่วมเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ของสหภาพแอฟริกา หลังจากที่พยายามยื่นขอเข้าร่วมนานกว่า 20 ปี ซึ่งการรับรองดังกล่าวไม่ผ่านการลงคะแนนเสียงจากประเทศสมาชิก ทำให้สหภาพแอฟริกามี 20 ประเทศไม่เห็นด้วยและเรียกร้องให้เพิกถอนสถานะผู้สังเกตการณ์ของอิสราเอล ซึ่งในการประชุมสุดยอดประจำปีของสหภาพแอฟริกา เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2566 นักการทูตอิสราเอลไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ถูกระงับสถานะการเข้าร่วมจนกว่าคณะกรรมการจะสามารถพิจารณาถึงมติดเกี่ยวกับการเพิกถอนสถานะผู้สังเกตการณ์ของอิสราเอลได้ โดยประเทศหลักที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้อิสราเอลเข้าร่วมสหภาพแอฟริกา คือแอลจีเรียและแอฟริกาใต้ เนื่องจากมองว่าอิสราเอลกดขี่ปาเลสไตน์อย่างรุนแรง

ด้วยการทิ้งระเบิดทำลายล้างและการเข้าไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนอย่างผิดกฎหมาย เมื่อความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาสรุนแรงขึ้นในเดือนตุลาคม 2566 ท่าทีของสหภาพแอฟริกาชัดเจนที่เรียกร้องให้ยุติการทำสงครามจากสถานการณ์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ที่อิสราเอลจะถูกระงับการเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ในสหภาพแอฟริกาโดยแท้จริง อย่างไรก็ตามก็ยังมีประเทศที่สนับสนุนอิสราเอลอย่างเปิดเผย ได้แก่ เคนยา สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก โตโก รวันดา ยูกันดา และแคเมอรูน

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

■ **แอฟริกาจะกลายเป็นผู้เล่นในเวทีต่างประเทศที่สำคัญในอีกไม่กี่ทศวรรษข้างหน้า** ข้อมูลจาก World Economic Forum (ก.ค. 66) ระบุว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ-จีน และการผลักดันให้นโยบายปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์เป็นตัวเร่งสำคัญที่จะทำให้แอฟริกากลายเป็นจุดศูนย์กลางทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจุบันแอฟริกามีศักยภาพเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเชิงยุทธศาสตร์ โดยเป็นแหล่งแร่และโลหะหายาก ร้อยละ 30 ของโลก (อาทิ ทองคำ เพชร โครเมียม โคบอลต์ ไฟฟ้าพลังน้ำ แมงกานีส ทองแดง ถ่านหิน เหล็ก ยูเรเนียม ฯลฯ) ซึ่งใช้ในการป้องกันทางทหาร และใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตเทคโนโลยีพลังงานสะอาด (เช่น แบตเตอรี่ลิเทียมไอออนสำหรับรถยนต์ไฟฟ้า) ทำให้เป็นที่ดึงดูดของประเทศมหาอำนาจทางเทคโนโลยีอย่างสหรัฐฯ และจีน ซึ่งต้องการกระจายฐานการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากปัญหาทางภูมิรัฐศาสตร์และความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและการค้าโลก ในรายงานการพัฒนาเศรษฐกิจของแอฟริกา ปี 2566 ระบุว่า แอฟริกาจะกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักใหม่ในห่วงโซ่อุปทานโลก ด้วยแร่ธาตุอันมหาศาลที่จำเป็นต่อการผลิตเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งรัฐบาลแอฟริกาถือว่าเป็นโอกาสในการวางตำแหน่งทางการตลาดให้ไปสู่อุตสาหกรรมที่จะเติบโตในอนาคต เพื่อสร้างการจ้างงานและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศ

■ **การเติบโตอย่างรวดเร็วของประชากรรุ่นใหม่วัยแรงงานและการใช้จ่ายของชนชั้นกลางที่จะเพิ่มขึ้น** แอฟริกาจะมีจำนวนประชากรเกิดใหม่ที่ขยายตัวอย่างเร็ว คาดว่าจะถึง 2.5 พันล้านคนในปี 2593 คิดเป็นหนึ่งในสี่ของโลก และประชากรมีอายุเฉลี่ย 18 ปี น้อยกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ถึง 14 ปี ซึ่งทำให้ชนชั้นกลางในแอฟริกาจะเพิ่มขึ้น 1.1 พันล้านคนภายในปี 2603 และจากการที่อีคอมเมิร์ซขยายตัวทั่วทั้งทวีป ประชาชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เพิ่มขึ้น จะช่วยให้เกิดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น โดย McKinsey คาดว่าชาวแอฟริกันจะใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 3 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2573 มีแนวโน้มให้เศรษฐกิจขยายตัว

■ **การลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) เข้ามาในภูมิภาคแอฟริกาเพิ่มขึ้น** จากข้อมูลของ The African Attractiveness (ปี 2566) ในปี 2565 มีการลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) เข้ามาในภูมิภาคแอฟริกาเพิ่มขึ้นร้อยละ 64 ของโครงการลงทุนทั้งหมด ผู้ลงทุนรายใหญ่คือ สหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 13 ของการลงทุนทั้งหมดในแอฟริกา สูงสุดนับตั้งแต่ปี 2559 รองลงมาเป็นสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และอินเดีย โดยประเทศที่ได้รับการลงทุนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ อียิปต์ ที่มีการลงทุน 149 โครงการ มูลค่าการลงทุน 107,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สร้างงาน 61,300 ตำแหน่ง โครงการสำคัญเป็นการบริการธุรกิจ รองลงมาเป็นแอฟริกาใต้ มีการลงทุน 157 โครงการ มูลค่าการลงทุน 26,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สร้างงาน 14,500 ตำแหน่ง โครงการสำคัญเป็นโทรคมนาคม และเคนยา มีการลงทุน 63 โครงการ มูลค่าการลงทุน 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สร้างงาน 7,800 ตำแหน่ง โครงการสำคัญเป็นอุตสาหกรรมเทคโนโลยี เป็นที่น่าสังเกตว่า การลงทุนของภาคบริการ (เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม บริการธุรกิจและวิชาชีพ บริการทางการเงิน การอุปโภคบริโภค และบริการดูแลสุขภาพ) เติบโตขึ้นอย่างมากซึ่งสนับสนุนการขยายตัวของเมืองและมุ่งเน้นการบริโภคของชนชั้นกลาง นอกจากนี้อุตสาหกรรมพลังงานสะอาด (Clean Tech) กำลังขยายตัวไปทั่วแอฟริกา (พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานน้ำ และพลังงานลม) ซึ่งจะช่วยสร้างงานได้มากกว่า 1.9 ล้านตำแหน่ง

■ **เขตการค้าเสรีของทวีปแอฟริกา AfCFTA (African Continental Free Trade Agreement) เป็นเขตการค้าเสรีที่มีสมาชิกมากที่สุดในโลก** ประกอบด้วย 55 ประเทศ ของสหภาพแอฟริกา (African Union) และอีก 9 ประเทศผู้สังเกตการณ์ ครอบคลุมพื้นที่ 29.86 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากร 1,400 ล้านคน สมาชิกได้รับ

การยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้า เปิดเสรีภาคบริการและลงทุน และส่งเสริมการเคลื่อนย้ายแรงงานและทุนภายในภูมิภาค ครอบคลุมการลดภาษีนำเข้าในสินค้าและบริการรวมกว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมด ซึ่งจะทำให้มีการค้าขาย ระหว่างกันภายในภูมิภาคสะดวกมากขึ้น และปรับปรุงระเบียบการค้าแต่ละประเทศให้เป็นไปตามหลักปฏิบัติสากล มากขึ้น คาดว่าจะทำให้เกิดการค้าระหว่างกันภายในภูมิภาคเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 60 ในปี 2567 มีรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น 450,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายในทวีปแอฟริกา ช่วยให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในแอฟริกา ซึ่งเป็นจุดได้เปรียบสำคัญที่หนุนให้เข้ามาลงทุน ในภูมิภาคมากขึ้น และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่อุปทานโลก ในปี 2566 มีการลงนาม MOU ระหว่างสหรัฐฯ-AfCFTA เป็นความก้าวหน้าในการกระชับความสัมพันธ์ทางการค้าอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสะท้อน ถึงศักยภาพอันยิ่งใหญ่ของแอฟริกา

■ **ความร่วมมือระหว่าง AfCFTA กับ จีน และโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI)** จีนเข้าไปลงทุน โครงสร้างพื้นฐานในแอฟริกาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ BRI และ the China-Africa Cooperation Vision 2035 เป็นความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่างกันด้านการค้าที่จะเป็นรากฐานสำคัญในการขยายการค้าไปทั่วทั้ง ทวีปแอฟริกา โดยมีการลงทุน 9 โครงการสำคัญของ BRI ได้แก่ การแพทย์และสุขภาพ ลดความยากจนและพัฒนา การเกษตร ส่งเสริมการค้า ส่งเสริมการลงทุน พัฒนาสีเขียว สร้างขีดความสามารถ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และ สร้างสันติภาพความปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีมุ่งเน้นความร่วมมือทวิภาคีในด้านการบิน การเงิน การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ ดิจิทัล การเดินเรือ และเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งการเข้ามาวางรากฐานความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนของจีนสอดคล้อง กับเป้าหมายของแอฟริกาที่จะลดการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไป หันไปหาการผลิตอุตสาหกรรมอื่น ๆ ทดแทน ส่งเสริมการเติบโตของห่วงโซ่อุปทานคุณค่า พัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการเสริมประโยชน์ระหว่างกัน

■ **อุปสรรคต่อการเจริญเติบโตมาจากปัญหาความไม่สงบภายในภูมิภาคที่มีการต่อสู้กันด้วยอาวุธ อย่างแพร่หลาย** (เช่น ซูดาน อิซราเอล ลิเบีย ฯลฯ) ประชากรร้อยละ 60 อยู่ในภาวะความยากจนอย่างรุนแรง การคอร์รัปชันใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว โครงสร้างพื้นฐานยังอยู่ระหว่างการพัฒนา ระบบการขนส่ง ยังไม่ดี การผลิตไฟฟ้ายังไม่เพียงพอในหลายพื้นที่ คุณภาพการศึกษาต่ำ กฎหมายที่อ่อนแอ และแหล่งเงินทุนที่จำกัด ซึ่งจะขัดขวางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างอุปสรรคต่อการเข้าไปลงทุนจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เริ่มมีแนวโน้มการปฏิรูปการปกครองและประชาธิปไตยในภูมิภาค เข้าร่วมโครงการ BRI ที่จีนเข้าไปลงทุนพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานในแอฟริกาเพื่อขยายอิทธิพลเชื่อมโยงเส้นทางการค้าระหว่างกัน ตลอดจนขจัดการคอร์รัปชันซึ่งเป็น ปัจจัยสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมี การค้าขายกับภายนอกภูมิภาคมากขึ้น โดยส่งเสริมเขตการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ และอำนวยความสะดวก ด้านบริการทางการเงิน McKinsey ระบุว่า แอฟริกาที่มีศักยภาพที่จะเติบโตได้อีกมากในช่วง 20 ปีข้างหน้า

○ **ด้านอื่น**

■ **ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานสะอาด** แอฟริกาเป็นแหล่งลงทุนอุตสาหกรรมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ที่กำลังเติบโต เนื่องจากเป็นหนึ่งในทวีปที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุด โดยปฏิญญา Nairobi ได้เรียกร้องให้ผู้นำโลกสนับสนุนข้อเสนอสำหรับระบอบการเก็บภาษีคาร์บอนทั่วโลก รวมถึงภาษีคาร์บอน สำหรับการนำเข้าเชื้อเพลิงฟอสซิล การขนส่งทางทะเลและการบิน ซึ่งอาจเสริมด้วยภาษีธุรกรรมทางการเงินทั่วโลก โดยเรียกร้องให้ผู้ก่อมลพิษรายใหญ่ทุ่มทรัพยากรมากขึ้นเพื่อช่วยเหลือประเทศที่ยากจนกว่าด้านสิ่งแวดล้อม โดยสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และจีน ได้เข้ามาลงทุนพลังงานสะอาด อย่างโซลาร์เซลล์ หลายโครงการ เนื่องจากทวีป แอฟริกาเป็นแหล่งพลังงานแสงอาทิตย์มากกว่าประเทศอื่น ๆ ของโลก อยู่ใน “สถานะที่ดีเยี่ยม” ซึ่งหมายถึงมีการผลิต พลังงานแสงแดดระยะยาวที่เกิน 4.5 kWh/kWp ต่อวัน เกินกว่าค่าเฉลี่ย ดวงอาทิตย์ส่องแสงประมาณ 4,300 ชั่วโมง ต่อปี พลังงานแสงอาทิตย์มหาศาลนี้ถ้าถูกนำมาใช้เป็นบริการพลังงานไฟฟ้าที่ราคาไม่แพงจะช่วยแก้ปัญหาการ

ขาดแคลนไฟฟ้า เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชากรแอฟริกัน รวมทั้งจะช่วยลดการใช้พลังงาน ถ่านหิน น้ำมัน และชีวมวลแบบดั้งเดิมที่สร้างคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศโลก เพื่อบรรลุเป้าหมายสังคม คาร์บอนต่ำ

■ **ความมั่นคงทางอาหาร** แอฟริกาเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร เช่น โกโก้ กาแฟ ฝ้าย น้ำมันหอมระเหย และมะฮอกกานี ที่สำคัญของโลก แต่มีปัญหาด้านประสิทธิภาพการผลิตและการเผชิญกับภาวะวิกฤตอาหาร เป็นภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (น้ำท่วม ฝนแล้ง คลื่นความร้อน ฯลฯ) กระทั่งต่อผลผลิตทางการเกษตรให้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาจำเป็นต้องลงทุนในแนวทางการปฏิบัติด้านการเกษตรยั่งยืน สร้างการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนให้ความรู้ทางโภชนาการที่ถูกต้อง ได้รับความช่วยเหลือจากทั้งจากสหรัฐ สหภาพยุโรป และจีน ในการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตรกับผู้เชี่ยวชาญ นำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรและเมล็ดพันธุ์คุณภาพสูงเข้าไป เพาะปลูก ตลอดจนจัดตั้งบริษัทร่วมทุน พัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรเชิงพาณิชย์และการส่งออก เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและเติบโตอย่างยั่งยืน

■ **ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน** การที่เป็นประเทศที่ยากจนจึงมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) จำนวนมากและสร้างรายได้ดีให้กับประชากร ด้วยความคุ้มค่าและลดความสูญเสียทางด้าน ต้นทุนทางเศรษฐกิจ ตัวอย่าง 5 อุตสาหกรรม อาทิ อุตสาหกรรมการแปลงขยะ (เช่น ปรับปรุงคุณภาพน้ำเสียให้ดีขึ้น เปลี่ยนแปลงเศษอาหารเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ) อุตสาหกรรมรีไซเคิลและขยะพลาสติก (เช่น โรงงานรีไซเคิลขยะ นำพลาสติกเก่ามาแปรรูปใหม่ ฯลฯ) นวัตกรรมไม้แปรรูป (เช่น ใช้นวัตกรรมไม้แปรรูปเป็นโครงก่อสร้างแทนเหล็ก ฯลฯ) อุตสาหกรรมรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมเสื้อผ้ารีไซเคิล (เช่น Upcycling หรือการใช้วัสดุจากผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ ที่ถูกใช้งานแล้วเพื่อสร้างสิ่งใหม่ เป็นการยกระดับของเหลือใช้ด้วยดีไซน์และนวัตกรรม)

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เวียดนาม สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์)

1. ข้อพิพาทบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้

เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน มีข้อพิพาทการอ้างสิทธิเหนือเกาะและการแบ่งเขตของทะเลจีนใต้กับจีน โดยจีนอ้างสิทธิตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเส้นประ 9 เส้น ขณะที่ประเทศอื่น ๆ ต่างอ้างสิทธิตามอนุสัญญา สหประชาชาติ ค.ศ. 1982 ว่าด้วยกฎหมายทางทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea) ซึ่งได้กำหนดให้ทุกรัฐมีสิทธิกำหนดเขตน่านน้ำทะเลของตนไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล รวมทั้งกำหนดแนวเขตเศรษฐกิจเฉพาะ ที่มีพื้นที่อยู่ในรัศมี 200 ไมล์ทะเลถัดจากน่านน้ำของประเทศนั้น ๆ ทั้งนี้ ตลอดช่วงเวลาที่ยังไม่สามารถแก้ไขข้อพิพาทได้ จีนได้ทำกิจกรรมที่กระทบต่อความมั่นคงและความไว้วางใจของประเทศอื่น ๆ เช่น การถมทะเลและการพัฒนา เกาะเทียมของจีน การฝึกซ้อมและลาดตระเวนทางทหาร แม้ว่าที่ผ่านมาจะพยายามร่วมกันหาทางออก ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี แต่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ อีกทั้งจีนไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเมื่อปี 2559 ซึ่งวินิจฉัยว่า จีนไม่สามารถอ้างสิทธิตามประวัติศาสตร์ว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรต่าง ๆ แทบทั้งหมดของน่านน้ำทะเลจีนใต้ได้ ทั้งนี้ พื้นที่เหนือน่านน้ำทะเลจีนใต้มีความตึงเครียดมาโดยตลอด โดยเฉพาะจีนกับฟิลิปปินส์ และจีนกับเวียดนาม ซึ่งกระทบ ต่อเสถียรภาพของอาเซียน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศมหาอำนาจภายนอกอย่างสหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทจนกลายเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ของสองมหาอำนาจที่ต่างประสงค์เข้ามามีอิทธิพลและถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน การเข้ามามีอิทธิพลของสหรัฐฯ ในบริเวณทะเลจีนใต้ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่จีน ทั้งนี้ ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่สำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ด้วยเหตุผลสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทางเรือที่มีนัยสำคัญต่อต้นทุนทางเวลาและต้นทุน การขนส่งสินค้า (2) มีทรัพยากรธรรมชาติและแร่ธาตุที่ยังไม่ถูกสำรวจอยู่อีกมาก และ (3) เป็นแหล่งทำการประมง ที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่พิพาทมานาน ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและสัตว์น้ำยังมีความสมบูรณ์กว่าน่านน้ำอื่น ๆ

คู่กรณีพิพาท

เวียดนามกับจีน มีข้อพิพาทเหนืออธิปไตยต่อหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีย์ ซึ่งทั้งสองประเทศมีความขัดแย้ง หลังจากจีนได้ออกกฎหมายที่ชื่อว่า “กฎหมายทะเลที่เป็นเขตแดน และเขตที่ประชิดติดกัน (Law on the territorial Sea and Contiguous Zone of the People’s Republic of China)” เมื่อปี 2535 ซึ่งระบุว่า หมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีย์อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของจีน และจีนสามารถส่งกองกำลังไปปกป้องคุ้มครองอำนาจอธิปไตยของตนและขับไล่ผู้บุกรุกได้ อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวยังระบุอีกว่า ถ้าหากผู้ใดต้องการเดินทางผ่านน่านน้ำของหมู่เกาะทั้งสองจะต้องได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลจีน และเมื่อจีนได้ประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวได้มีการปะทะกันระหว่างกองทัพเรือของสองประเทศ

ฟิลิปปินส์กับจีน ต่างอ้างกรรมสิทธิ์และอธิปไตยเหนือน่านน้ำทะเลจีนใต้บริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) หมู่เกาะพาราเซล (Paracel Islands) และบริเวณใกล้เคียงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะพื้นที่พิพาทสันดอน Scarborough และสันดอน Second Thomas ทั้งนี้ ในเดือนธันวาคม 2566 เรือตรวจการชายฝั่งของจีนได้ฉีchn้ำแรงดันสูงสกัดกั้นเรือประมงของฟิลิปปินส์บริเวณสันดอน Scarborough จนเป็นเหตุให้กระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์ต้องเรียกเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงมะนิลาเข้าพบเป็นครั้งที่ 5 ในรอบปี และแสดงท่าทีไม่พอใจอย่างมากต่อการกระทำดังกล่าวของจีน

การเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เวียดนาม

- **เสริมความแข็งแกร่งด้านความมั่นคงทางทะเล** สร้างความร่วมมือทางด้านกลาโหมกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกองเรือรบ โดยสหรัฐฯ ได้เคยมอบเรือรบและเรือลาดตระเวนให้แก่เวียดนาม ขณะที่ญี่ปุ่นได้ให้เงินกู้แก่เวียดนามในการสร้างเรือลาดตระเวน นอกจากนี้ เวียดนามยังสร้างความร่วมมือด้านการทหารกับอิสราเอลเพื่อจัดหาปืนใหญ่ไว้ใช้ต่อสู้กับจีน

- **ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตแบบรอบด้าน (Omnidirectional Military Diplomacy)** โดยกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตทหารกับหลายประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ ญี่ปุ่น รัสเซีย เพื่อถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน รวมทั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจจีน โดยเมื่อเดือนกันยายน 2566 เวียดนามได้ยกระดับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ขึ้นสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์แบบรอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ พลังงาน การศึกษา และสุขอนามัย ในระดับเทียบเท่าจีน

- **สร้างความร่วมมือกับจีน เพื่อลดความตึงเครียดบริเวณทะเลจีนใต้** เวียดนามและจีนต่างพยายามรักษาสันติภาพและความสงบสุข เพื่อไม่ให้ปัญหาทางทะเลกระทบต่อความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ ในการเป็นคู่ค้าที่สำคัญซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองประเทศได้ลงนามในข้อตกลงร่วมมือและจัดทำโทรศัพท์สายด่วนระหว่างกัน เพื่อรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในน่านน้ำที่ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างกรรมสิทธิ์ อีกทั้งยังมีการพยายามสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันผ่านการแลกเปลี่ยนกองกำลังรักษาชายฝั่ง

ฟิลิปปินส์

- **กระชับความร่วมมือด้านการทหารกับสหรัฐฯ และชาติพันธมิตร** ฟิลิปปินส์และสหรัฐฯ ลงนามสนธิสัญญาความร่วมมือทางการทหาร (The Philippines-US Mutual Defense Treaty: MDT) และข้อตกลงเพิ่มเติมด้านความร่วมมือทางการทหาร (Enhanced Defense Cooperation Agreement: EDCA) เพื่อฝึกซ้อม/ฝึกผสมทางทหารอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมซ้อมรบทางเรือกับสหรัฐฯ ภายใต้รหัสยุทธการ “Sama Sama” (การซ้อมรบร่วมของกองกำลังจาก 5 ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สหราชอาณาจักร แคนาดา ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ) บริเวณทางตอนใต้ของเกาะลูซอนในรูปแบบยุทธการสงครามต่อต้านเรือดำน้ำ การป้องกันทางอากาศ และงานค้นหาและช่วยชีวิต เพื่อแสดง

ขีดความสามารถทางการทหาร (Show of Force) และความร่วมมือทางการทหารระหว่างชาติพันธมิตร นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลร่วมกัน เพื่อช่วยปรับปรุงกองทัพฟิลิปปินส์ให้ทันสมัย และมีความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนา อันเป็นการส่งเสริมให้ฟิลิปปินส์สามารถพึ่งพาตนเองในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศได้ และให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพในฟิลิปปินส์

2. การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน

อาเซียนเป็นภูมิภาคเป้าหมายของสหรัฐฯ และจีน สำหรับการเข้ามาแข่งขันขยายอิทธิพลทั้งในด้านการทูต เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยจีนมีบทบาทนำมากที่สุดในด้านเศรษฐกิจของอาเซียน เป็นคู่ค้าและนักลงทุนรายใหญ่ที่สุด แทนที่ญี่ปุ่น และสร้างฐานอิทธิพลมากขึ้นผ่านยุทธศาสตร์ BRI โดยการเข้าไปลงทุนในโครงการโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ขณะที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญต่ออาเซียนในฐานะเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ตั้งแต่สมัยรัฐบาลของประธานาธิบดีบารัค โอบามา จนถึงรัฐบาลของประธานาธิบดีโจ ไบเดน เพื่อรักษาอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ทั้งนี้ ทั้งสองประเทศต่างมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน โดยจีนมีจุดแข็ง คือ จีนอยู่ใกล้อาเซียน และพร้อมให้เงินทุนสำหรับการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ อีกทั้งจีนไม่มีนโยบายวิพากษ์วิจารณ์เรื่องสิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล แต่จีนมีจุดอ่อนในเรื่องข้อพิพาทเหนือน่านน้ำทะเลจีนใต้กับหลายประเทศในอาเซียน ขณะที่สหรัฐฯ มีจุดแข็ง คือ อิทธิพลทางการทหาร โดยเฉพาะกองทัพเรือ เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ แต่สหรัฐฯ มีจุดอ่อน คือ สหรัฐฯ อยู่ห่างไกลจากอาเซียน ทำให้เกิดสภาพไม่พึงประสงค์ของระยะห่าง (Tyranny of distance) และมักเน้นเรื่องประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล อีกทั้งยังไม่ได้มีการลงทุนในอาเซียนมากเท่ากับการลงทุนของจีน อย่างไรก็ตาม อาเซียนสามารถที่จะสมดุลและดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจตามหลักการ ASEAN Centrality ที่ต่างแสวงหาความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน

ขณะที่เหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน อาเซียนมักถูกโน้มน้าวจากประเทศมหาอำนาจไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ให้แสดงท่าทีตอบสนองต่อเหตุการณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่เลือกที่จะงดแสดงท่าทีที่จะเข้าข้างให้เกิดความเข้าใจในการเลือกข้าง และยังคงเน้นย้ำให้ยึดกฎระเบียบระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาภูมิรัฐศาสตร์โลก เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าไปมีส่วนร่วมเหตุความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ ซึ่งสถาบัน Observer Research Foundation หน่วยงานวิจัยด้านการต่างประเทศของอินเดีย ได้วิเคราะห์การตอบสนองของประเทศสมาชิกอาเซียนต่อเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในรายงานการศึกษาที่ชื่อว่า “Understanding ASEAN’s Non-Linear Approach to the Russia-Ukraine War” แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบรูไน ซึ่งมีการประนามต่อเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน แต่ไม่ได้ตอบโต้ต่อเหตุการณ์ดังกล่าวมากนัก มีเพียงสิงคโปร์ที่มีมาตรการคว่ำบาตรต่อรัสเซียในบางประเด็น กลุ่มที่ 2 เวียดนาม มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งแทบไม่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ดังกล่าว มีเพียงแต่การกล่าวถ้อยคำในเวทีองค์การสหประชาชาติ เพื่อแสดงความกังวลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และกลุ่มที่ 3 เมียนมา ซึ่งสนับสนุนฝ่ายรัสเซีย ขณะเดียวกันในการประชุมของอาเซียนในเวทีต่าง ๆ มีการกล่าวถึงหรือการแสดงท่าทีเกี่ยวกับเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครนน้อยมาก อีกทั้งยังคงดำเนินนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัสเซียอย่างปกติ ทั้งนี้ สถาบัน Observer Research Foundation ได้ให้เหตุผลตามผลการศึกษาว่า หลายประเทศสมาชิกพึ่งพาความมั่นคงด้านการทหารจากรัสเซียค่อนข้างมากจากการนำเข้าสินค้าอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยเฉพาะเวียดนาม ลาว เมียนมา และมาเลเซีย ที่มีสัดส่วนการนำเข้าอาวุธยุทโธปกรณ์จากรัสเซีย ร้อยละ 84 44 39 และ 31 ตามลำดับ รวมถึงความมั่นคงด้านพลังงานที่พยายามกระจายแหล่งนำเข้าน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติให้มีความหลากหลายมากขึ้น

การเตรียมรับมือ/ปรับตัวในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาเซียน

▪ ดำเนินนโยบายการต่างประเทศกับประเทศนอกภูมิภาคตาม 3 หลักการสำคัญ ประกอบด้วย **Centrality, Diversified Unity และ Inclusive development** รวมถึงใช้หลักการที่เรียกว่า “non-aligned movement” ซึ่งไม่แสดงท่าทีที่ สุดโต่งต่อเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์โลกในปัจจุบันมากนัก เพื่อวางตัวเป็นกลาง ไม่เลือกข้าง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยอาเซียนใช้นโยบายความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อแสวงหาความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่ออาเซียน ผ่านการใช้ระบบประเทศคู่เจรจาหรือหุ้นส่วน (dialogue partner) อย่างอาเซียน+1 อาเซียน+3 อาเซียน+6 ซึ่งแนวคิดนี้เป็นหลักการสำคัญที่อาเซียนยึดถือเป็นหลักในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอกภูมิภาค ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยคงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างแข็งขัน การมองออกไปภายนอก และการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีจุดยืนต่อเหตุการณ์ภายนอกพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้ความสำคัญกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในภูมิภาค

ทั้งนี้ แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจะดำเนินนโยบายการต่างประเทศของตนเองให้สอดคล้องกับหลักการร่วมของอาเซียน ดังนี้

เวียดนาม

▪ มีนโยบายที่เรียกว่า “Four Nos Policy” เป็นนโยบายหลักของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กล่าวคือ (1) ไม่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางการทหารกับใคร (2) ไม่เป็นพันธมิตรกับประเทศใดที่มุ่งทำร้ายประเทศอื่น (3) ไม่อนุญาตให้ประเทศใดมาตั้งฐานทัพในเวียดนามหรือใช้แผ่นดินเวียดนามทำร้ายประเทศอื่น และ (4) ไม่ใช้กำลังหรือไม่ข่มขู่จะใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมและมุ่งมั่นพัฒนาประเทศผ่าน 3 เสาหลัก ได้แก่ (1) สร้างความสมดุลระหว่างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (2) การส่งเสริมความทัดเทียมและโอกาสให้แก่ทุกภาคส่วนในสังคม และ (3) การเสริมสร้างความสามารถและความรับผิดชอบขององค์กรรัฐ

▪ กระชับความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจแบบมีเป้าหมาย สหรัฐฯ และจีน ต่างเร่งส่งเสริมความสัมพันธ์กับเวียดนาม สะท้อนถึงการแข่งขันกันเข้ามามีอิทธิพลของสองมหาอำนาจ อย่างไรก็ตาม เวียดนามยังรักษาการดำเนินการทูตแบบไม่ถ่วงมือ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ ซึ่งการสานสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศต่างมีวาระและเป้าหมายที่แตกต่างกัน โดยเวียดนามกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคง และเพื่อให้เข้ามาป้องปรามอิทธิพลของจีนบริเวณทะเลจีนใต้ ขณะที่เวียดนามกระชับความสัมพันธ์กับจีน เพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน ซึ่งเวียดนามใช้ยุทธศาสตร์ดำเนินความสัมพันธ์กับจีนที่เรียกว่า **Hedging Strategy** เนื่องจากเวียดนามตระหนักถึงอิทธิพลและอำนาจของจีนบนเวทีโลกที่เพิ่มขึ้น จึงดำเนินความสัมพันธ์อย่างระมัดระวัง โดยเฉพาะประเด็นพิพาทเหนือ่านน้ำทะเลจีนใต้ โดยหลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของ (1) หลีกเลี่ยงความเสี่ยงการเผชิญหน้าแบบตรง ๆ ในประเด็นที่อ่อนไหว (2) ใช้ขนาดเศรษฐกิจจีนที่ใหญ่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และ (3) สานสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจอื่นไปพร้อม ๆ กัน เพื่อถ่วงดุลและป้องกันอำนาจของจีนที่จะเข้ามาคุกคามเวียดนาม ทำให้สถานะของเวียดนามบนเวทีโลกมีมากขึ้น ทั้งนี้ เวียดนามไม่เพียงแต่กระชับความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจ แต่ยังคงขยายขอบเขตทางการค้าและสานสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศให้มีความหลากหลายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

สิงคโปร์

▪ ดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบสมดุลและเป็นมิตรกับทุกประเทศบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีปัญหาสงครามการค้า สงครามเทคโนโลยี ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน แต่สิงคโปร์

ยังคงยึดหลักนโยบายสร้างมิตรกับทั้งสหรัฐฯ และจีน เนื่องจากสิงคโปร์เป็นประเทศขนาดเล็กที่พึ่งพารายได้จากการเป็นเมืองท่าและการค้าระหว่างประเทศค่อนข้างสูง จึงลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป วางตัวเป็นกลางและเป็นมิตรกับทุกประเทศให้มากที่สุด

■ **มีนโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทางการทหาร เพื่อป้องกันประเทศจากภัยคุกคามภายนอก** สิงคโปร์วางตัวเป็นกลางด้านความมั่นคง ไม่เข้าเป็นพันธมิตรด้านการทหารกับประเทศใด เนื่องจากไม่ต้องการให้มีข้อพิพาทด้านการเมืองและความมั่นคงของประเทศอื่นมากระทบต่อความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจการค้า ดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงที่เน้นการพึ่งพาตนเอง มีการจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์และฝึกฝนบุคลากรด้านความมั่นคง เพื่อป้องกันไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ

ฟิลิปปินส์

■ **มีนโยบายรักษาจุดยืนและจุดศูนย์กลาง (Center of Gravity) บนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และ** ไม่เข้าไปเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรง ฟิลิปปินส์ยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศที่เป็นกรณีความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยฟิลิปปินส์มีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐฯ และเป็นพันธมิตรมายาวนาน ขณะเดียวกันฟิลิปปินส์ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในฐานะมิตรประเทศกับรัสเซียเช่นกัน (มีความสัมพันธ์ทางการทูตอยู่ในระดับสูงกว่าความสัมพันธ์ทั่วไป แต่ยังไม่สูงเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างฟิลิปปินส์กับสหรัฐฯ) อีกทั้งยังดำเนินนโยบายระหว่างประเทศในลักษณะเป็นกลาง (Neutral diplomacy) โดยเหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์อิสราเอล-ฮามาส ฟิลิปปินส์มีท่าทีต่อประเด็นดังกล่าวไม่รุนแรงมากเท่าที่ควรในฐานะชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อท่าทีการปฏิบัติการของกลุ่มติดอาวุธในพื้นที่ทางตอนใต้ของฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ประเมินเบื้องต้นว่า ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาส จะเป็นผลให้ฟิลิปปินส์อาจมีรายได้จากภูมิภาคตะวันออกกลางลดลง (ตะวันออกกลางเป็นภูมิภาคที่สร้างรายได้ให้กับแรงงานข้ามชาติชาวฟิลิปปินส์กว่า 2,000,000 คน โดยเป็นแรงงานอยู่ที่อิสราเอลกว่า 30,000 คน ซึ่งแต่ละปีจะส่งเงินกลับฟิลิปปินส์ไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวยังไม่ปรากฏแนวนโยบายหรือมาตรการช่วยเหลือที่ชัดเจน ขณะเดียวกันฟิลิปปินส์กับอิสราเอลมีความสัมพันธ์ในฐานะมิตรประเทศ และในฐานะเป็นกลุ่มพันธมิตรของสหรัฐฯ ร่วมกัน โดยฟิลิปปินส์ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิสราเอลมาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 (ประมาณ 66 ปีมาแล้ว) และเป็นชาติเดียวในเอเชียที่ลงมติสนับสนุนการก่อตั้งรัฐอิสราเอลจากประเทศที่สนับสนุนทั้งหมด 33 ประเทศทั่วโลกบนเวทีสมัชชาสหประชาชาติในปี 2490

○ **ด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ**

เวียดนาม

■ **ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ให้เอื้อต่อการลงทุนจากการย้ายฐานการผลิตออกจากจีน** เหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน กลับถูกมองว่าเป็นผลดีต่อเวียดนาม เนื่องจากผลักดันให้เกิดการย้ายฐานการผลิตมายังเวียดนามมากขึ้น ซึ่งเวียดนามได้ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้า และจัดทำนโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้ามาจัดตั้งบริษัทของนักลงทุนชาวต่างชาติ รวมถึงปฏิรูปในภาคการเงิน เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ซึ่งประเทศที่เข้ามาลงทุนในเวียดนามมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ไต้หวัน และฮ่องกง โดยเน้นการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตและการประมง กิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย อสังหาริมทรัพย์ การลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และกิจกรรมทางวิชาการ ธุรกิจบริการที่พักและอาหาร และธุรกิจก่อสร้าง ทั้งนี้ เวียดนามมีความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่การผลิตกับเกาหลีใต้ในอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนของสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ซึ่งมีการพัฒนาและเติบโตทางเทคโนโลยีสูง รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ และรองรับกับอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่กำลังเติบโตได้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามที่ตั้งเป้าในการเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานโลกให้มากขึ้น

■ **มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมสนับสนุนเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการผลิต** โดยอุตสาหกรรมที่จะส่งเสริมเป็นพิเศษ ได้แก่ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่สำหรับใช้ในการผลิตพลังงานทดแทน อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า อุตสาหกรรมอุปกรณ์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมไฮเทค และอุตสาหกรรมยานยนต์ พร้อมทั้งส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการท้องถิ่นกับบริษัทข้ามชาติ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีการวิจัยและการพัฒนาร่วมกัน อีกทั้งจะผลักดันการสร้างสินค้าภายใต้เครื่องหมายการค้าของตัวเอง ส่งเสริมเอกลักษณ์ของสินค้าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกายที่เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และส่งออกไปยังกลุ่มประเทศในอาเซียน เกาหลีใต้ แอฟริกา แคนาดา และตุรกี ถือเป็น การขยายอิทธิพลสู่ตลาดโลกในอีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ รัฐบาลเวียดนามกำลังให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่ เศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยจะ สอดแทรกเข้ากับการพัฒนา ในสาขาต่าง ๆ อาทิ เศรษฐกิจฐานราก การท่องเที่ยว พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และการจัดเก็บภาษี อีกทั้งสนับสนุนการประดิษฐ์ คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิต เพื่อเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายของเวียดนามเอง

■ **ผลักดันการจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตสารกึ่งตัวนำหรือ เซมิคอนดักเตอร์ในปี 2567** ซึ่งเป็นผลของการเข้ามาลงทุนของบริษัทต่างชาติในอุตสาหกรรมนี้จำนวนมาก โดย จะส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่จะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ สนับสนุนธุรกิจสตาร์ทอัพในด้าน เงินทุนและการวิจัย ผลักดันในการร่วมมือกับบริษัทชั้นนำของโลก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน จัดทำ โครงการพัฒนาบุคลากรให้แก่อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถให้แก่บุคลากรในประเทศ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้าต่อไป

สิงคโปร์

■ **ดำเนินนโยบายการค้าเสรีกับทุกประเทศ** ยึดมั่นในระบบการค้าแบบพหุภาคี ตลอดจนสนับสนุน การค้าและการลงทุนที่โปร่งใสและเป็นธรรม ส่งเสริมโอกาสทางการค้ากับประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่อย่างจีนและอินเดีย ตลอดจนผลักดันการค้าภายในภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงของผลกระทบจากการแข่งขันทางการค้า ของประเทศที่อยู่ภายนอกภูมิภาค

■ **ขยายความสัมพันธ์ทางการค้าให้ครอบคลุมในหลายภูมิภาค** เพื่อกระจายความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทาน รองรับการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์โลก รวมทั้งกระจายตลาดให้มีความหลากหลาย และเพิ่มขีดความสามารถ ทางการแข่งขันให้กับธุรกิจของสิงคโปร์ได้มีโอกาสขยายและเข้าถึงตลาดใหม่ ๆ ได้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่าย ทางการค้ากับต่างประเทศทั้ง 3 ระดับ คือ พหุภาคี ภูมิภาค และทวิภาคี และการจัดทำความตกลงทางการค้ากับนานาประเทศ ทั้งนี้ สิงคโปร์มุ่งขยายการค้ากับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา และแอฟริกา เป็นสำคัญ

■ **ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในประเด็นใหม่ ๆ** อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านการจัดทำความตกลง ทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา รวมถึงต่อยอดการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล เศรษฐกิจยั่งยืน ผ่านการจัดทำ ความตกลงเศรษฐกิจสีเขียวกับประเทศคู่ค้า การจัดทำโครงการสนับสนุนให้บริษัทในประเทศปรับปรุงประสิทธิภาพ และรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้เป็นไปตามหลักความยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้าน พลังงานทางเลือก และการยกระดับมาตรฐานของความตกลงและความร่วมมือให้สูงขึ้นและร่วมมือกับพันธมิตรที่มี วิสัยทัศน์ตรงกัน

■ **เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) เพื่อสนับสนุนการดำเนินกลยุทธ์ China+1 strategy ของบริษัทข้ามชาติ** โดยเฉพาะบริษัทในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ด้าน supply chain diversification โดยสิงคโปร์ใช้ข้อได้เปรียบจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะและความสามารถด้านเทคโนโลยีที่อยู่ในระดับสูง การเป็นประเทศ ที่เปิดเสรีทางการค้ากับทั่วโลก จึงทำให้เป็นทางเลือกที่ดีสำหรับการกระจายห่วงโซ่การผลิตของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์

ฟิลิปปินส์

■ **เตรียมพร้อมการเป็นฐานการผลิตทดแทนจีน** ความต้องการสร้างความมั่นคงของระบบห่วงโซ่อุปทาน และลดการพึ่งพาจีน ผ่านการตั้งฐานการผลิตกลับสหรัฐฯ และการหาฐานการผลิตแห่งใหม่จากประเทศพันธมิตรสำคัญ ฟิลิปปินส์จึงเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจในลำดับต้น ๆ ความสัมพันธ์ในฐานะมิตรประเทศมาอย่างยาวนาน เป็นผลให้ในเดือนพฤศจิกายน 2566 ทั้งสองประเทศประกาศความร่วมมือใน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การสนับสนุนฐานะความเป็นพันธมิตรของฟิลิปปินส์ และ (2) การสนับสนุนให้สหรัฐฯ นำเข้าเซมิคอนดักเตอร์จากฟิลิปปินส์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ระบุว่า สหรัฐฯ กับฟิลิปปินส์ จะเป็นประเทศพันธมิตรสำคัญในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งเศรษฐกิจสหรัฐฯ และฟิลิปปินส์⁷ ทั้งนี้ ฟิลิปปินส์มีธุรกิจที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับเซมิคอนดักเตอร์ (ทั้งบริษัทฟิลิปปินส์และบริษัทข้ามชาติร่วม) ไม่น้อยกว่า 500 ราย และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 61 ของรายได้จากการส่งออกทั้งหมดของฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม นโยบายการย้ายฐานการผลิตออกจากจีนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ของสหรัฐฯ แต่ยังเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เนื่องจากหลายบริษัทเผชิญกับความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและอัตราค่าแรงของจีนที่สูงขึ้น อาทิ บริษัท Casio ซึ่งมีกำลังผลิตส่วนใหญ่อยู่ในจีน ตัดสินใจย้ายฐานการผลิตไปยังฟิลิปปินส์และประเมินว่าจะสามารถผลิตสินค้าได้เทียบเท่ากับที่ผลิตในจีน

○ ด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เวียดนาม

■ จากประวัติศาสตร์ของเวียดนามที่ต้องเผชิญการรุกรานจากนานาประเทศได้สะท้อนถึงการหลอมรวมอิทธิพลของตะวันตกและตะวันออกผสมกลมกลืนกันอยู่ภายในประเทศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วของเวียดนามได้พัฒนาไปควบคู่กับการพัฒนาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเท่าเทียมและความก้าวหน้าทางสังคมจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสในสังคม รวมถึงการยกระดับสวัสดิการให้ครอบคลุมและทั่วถึงซึ่งจะทำให้ประเทศสามารถพัฒนาไปในทุกด้านอย่างยั่งยืน

สิงคโปร์

■ สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม รัฐบาลจึงเน้นการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชากรไว้ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ขณะเดียวกัน มีนโยบายหลัก คือ การทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้ อาทิ นโยบาย Ethnic Integration Policy (EIP) คือ การจัดพื้นที่ชุมชนและอาคารที่พักอาศัยของรัฐที่ไม่แบ่งแยกประชากร มีการกำหนดสัดส่วนผู้อยู่อาศัยแต่ละเชื้อชาติที่เหมาะสม ไม่ให้มีประชากรเชื้อชาติใดเชื้อชาติหนึ่งมากเกินไป นโยบาย National Education (NE) มุ่งสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนในประเทศ ให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียม เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการผลักดันประเทศต่อไป

ฟิลิปปินส์

■ เหตุการณ์ภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน ซึ่งส่งผลให้ราคาน้ำมันดิบปรับตัวสูงขึ้น ฟิลิปปินส์จึงมีมาตรการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนด้านพลังงานในระยะยาว และลดการพึ่งพาน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติจากรัสเซีย ไม่ว่าจะนำเข้าโดยตรงหรือทางอ้อม (ทางอ้อม คือ การซื้อจากประเทศคู่ค้าอื่นอีกทอดหนึ่ง เช่น จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น) โดยรัฐบาลฟิลิปปินส์สนับสนุนโครงการหาแหล่งพลังงานทดแทนต่าง ๆ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนให้กลับมาดำเนินการโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ “บาตาอัน” บริเวณอ่าวมะนิลาตะวันตก

⁷ ฟิลิปปินส์เป็นแหล่งนำเข้าเซมิคอนดักเตอร์อันดับที่ 9 12 และ 14 ของสหรัฐฯ ในปี 2558 2563 และ 2565 ตามลำดับ และระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2566 สหรัฐฯ นำเข้าเซมิคอนดักเตอร์จากฟิลิปปินส์เป็นอันดับ 18 ของประเทศ (ลดลงร้อยละ 21) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อตกลงร่วมกันในการสนับสนุนอุตสาหกรรมดังกล่าว แต่สหรัฐฯ ยังคงเตือนนักกระจายความเสี่ยงไปยังแหล่งผลิตอื่น ๆ ด้วย

ซึ่งสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี 2529 เพื่อเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าทางเลือก โรงไฟฟ้าพลังงานลม ซึ่งสอดคล้องกับภูมิประเทศที่มีลมแรงและเสถียรตลอดปี และโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ผ่านการสนับสนุนการร่วมทุนกับบริษัทข้ามชาติ ซึ่งภาครัฐให้การสนับสนุนผ่านการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและสิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษี

สรุปการเตรียมรับมือในระยะยาวจากผลกระทบความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลกของประเทศสำคัญ

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
1. สหรัฐอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศใช้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ วางตำแหน่งของประเทศให้เหนือกว่าประเทศคู่แข่งทางภูมิรัฐศาสตร์ - ประกาศมาตรการควบคุมการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีสำคัญไปยังจีน - กำกับดูแลการพัฒนาและการใช้งานเทคโนโลยี AI ให้เป็นไปอย่างปลอดภัย มั่นคง และเชื่อถือได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทบทวนห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ เพื่อประเมินศักยภาพและความเสี่ยง และพัฒนานโยบาย/ยุทธศาสตร์ เพื่อเร่งสร้างความมั่นคงและความยืดหยุ่นให้กับห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสำคัญ - เปิดตัวกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (IPEF) เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและครอบคลุม และการพัฒนาที่ยั่งยืน - ท้าหรือกับสหภาพยุโรป เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน - สหรัฐฯ และญี่ปุ่น เข้าร่วมประชุม “Economic 2+2” โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการทำให้เศรษฐกิจของทั้งสองประเทศมีความสามารถในการแข่งขันและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น - ส่งเสริมการลงทุน การวิจัยและพัฒนา และการเพิ่มการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ภายในสหรัฐฯ - ย้ายฐานการผลิตกลับสู่ประเทศตนเอง (re-shoring) การย้ายฐานการผลิตเข้าใกล้ตลาด (near-shoring) และการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศพันธมิตร (friend-shoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - ออกพระราชบัญญัติการลดเงินเพื่อ (IRA) เพื่อจัดการปัญหาเงินเพื่อ ต้นทุนค่ารักษาพยาบาลและยา และปัญหาภาวะโลกร้อน - ส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ และนวัตกรรมการผลิตฐานชีวภาพ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจฐานชีวภาพของสหรัฐฯ อย่างยั่งยืน ปลอดภัย และมั่นคง - ประกาศระเบียบใหม่ในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งกำหนดให้รถยนต์ไฟฟ้าที่ผู้ซื้อสามารถขอรับเครดิตภาษีเงินคืน 7,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ ภายใต้กฎหมาย IRA จะต้องต้องมีแบตเตอรี่ที่ประกอบหรือมีส่วนประกอบที่มาจากบริษัทต่างชาติที่เป็น “นิติบุคคลต่างประเทศที่น่าวิตก” ไม่เกินร้อยละ 25

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
2. จีน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งองค์กรพหุภาคีของตนเอง อาทิ ความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงที่ใหญ่ที่สุดกรอบหนึ่งของโลก และการเพิ่มบทบาทในองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อสร้างกลุ่มพันธมิตรถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐฯ - พัฒนาโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) เพื่อให้จีนอยู่ในฐานะที่จะกำหนดกฎและบรรทัดฐานระดับสากลได้ จากการสนับสนุนทางการเงิน สาธารณูปโภค และการขนส่งต่าง ๆ - เสนอแผนริเริ่มความมั่นคงระดับโลก (GSI) เพื่อมุ่งขจัดต้นตอของความขัดแย้ง ปรับปรุงการบริหารด้านความมั่นคง สร้างเสถียรภาพ รวมถึงส่งเสริมสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน - วางตัวเป็นกลางและเสนอแผนการเจรจาสันติภาพในสถานการณ์ความขัดแย้ง อาทิ การเป็นตัวกลางฟื้นฟูความสัมพันธ์การทูตระหว่างซาอุดีอาระเบียและอิหร่าน และการเสนอแผนสันติภาพ 12 ข้อในสถานการณ์รัสเซีย-ยูเครน - ยกระดับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ มุ่งเน้นการป้องกันประเทศเชิงรุกควบคู่กับการพัฒนากองทัพอย่างสันติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ยุทธศาสตร์สร้างเศรษฐกิจจีนแบบวงจรรูปคู่ขนาน (Dual Circulation) ให้มีความสำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศ ควบคู่กับเศรษฐกิจต่างประเทศ เน้นพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น - ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันกับต่างชาติ โดยมีเป้าหมายในการเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ ผ่านการเพิ่มงบการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาโดยเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี - ลดการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐในการค้าระหว่างประเทศ เพื่อกระจายความเสี่ยง ส่งเสริมเสถียรภาพ และช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการลงทุน 	<p>ขยายอำนาจทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Geoculture) ผ่าน BRI ด้วยการสร้าง Friend of China โดยจีนพยายามใช้ประวัติศาสตร์เส้นทางสายไหม เชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ เพื่อผูกสัมพันธ์กับประเทศใน BRI ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น</p>

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
3. รัสเซีย	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างโลกหลายขั้วอำนาจ ผนึกกำลังพันธมิตรในหลายภูมิภาคทั่วโลก แสวงหาพันธมิตรผ่านการซ้อมรบร่วม และจัดประชุมด้านเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อคานอำนาจชาติตะวันตก - สร้างความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชีย โดยเน้นเป้าหมายผลประโยชน์แห่งชาติรัสเซีย - ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีน-รัสเซีย โดยลงนามความเป็นหุ้นส่วนแบบ "ไร้ขีดจำกัด" เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจทางการเมืองซึ่งกันและกัน บนหลักการของการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด - กระชับความร่วมมือทางทหารกับพันธมิตรในเอเชียมากขึ้น เช่น จีน อินเดีย มองโกเลีย ลาว และเมียนมา และหาแนวร่วมในการตอบโต้การคว่ำบาตรจากชาติตะวันตก เช่น เกาหลีเหนือ เวเนซุเอลา คิวบา และนิการากัว - ร่วมมือกับจีนสร้างกลุ่มพันธมิตรคู่ขนานกับโลกตะวันตก โดยเข้าร่วมองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation : SCO) - ปฏิรูปรูปกองทัพและเร่งยกระดับด้านแสนยานุภาพ เพื่อให้อำนาจทางทหารของรัสเซียทัดเทียมกับสหรัฐฯ และ NATO และเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหมต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - แสวงหาพันธมิตรหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเพิ่มเติมจากพันธมิตรดั้งเดิม เน้นให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปทางเอเชียใต้ สู่ตะวันออกกลาง - เพิ่มบทบาทของกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS โดยเตรียมรับสมาชิกเพิ่มหลายประเทศ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองบนเวทีโลก และคานอำนาจชาติตะวันตก - ร่วมกับ BRICS สร้างระบบชำระเงินระหว่างประเทศ โดยส่งเสริมการใช้สกุลเงินท้องถิ่นในการทำการค้าเพื่อลดการพึ่งพาสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ - ลงนามในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจจีน-รัสเซียที่จะใช้ไปจนถึงปี 2573 (China-Russia economic cooperation up to 2030) 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนทิศทางการส่งออกพลังงานใหม่ไปทางตะวันออก หรือฝั่งเอเชียทดแทนตลาดยุโรป ที่พยายามลดการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซีย โดยเริ่มเปิดดำเนินการโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ จีน-รัสเซีย และมีแผนการขยายโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งสู่แอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชียแปซิฟิก - เข้าร่วมโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) ตามนโยบายสู่ตะวันออกของรัสเซียที่เน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้า การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่มีการแลกเปลี่ยนเช่นเดียวกับสหรัฐฯ และโลกตะวันตก

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
4. สหภาพยุโรป	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงกับ NATO เพื่อการปกป้องในระดับทวีป ขณะที่ฟินแลนด์และสวีเดนที่วางตัวเป็นกลางทางทหารแต่สมัครเข้าร่วม NATO เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง - ให้การสนับสนุนทางทหารแก่ยูเครนในระยะยาว จนกว่ายูเครนจะสามารถเข้าร่วม NATO - ทุกประเทศมีแนวโน้มที่จะปรับเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหมขึ้นทุกปี นับตั้งแต่เกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน - ร่วมกับพันธมิตรกดดันจีนในประเด็นการเมืองต่าง ๆ เช่น เรียกร้องให้จีนกดดันรัสเซียให้ยุติสงครามในยูเครน กดดันจีนผ่านความมั่นคงทางทหารเรื่องสิทธิเสรีภาพเหนือ่านน้ำทะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวัน - รวมตัวกันในภูมิภาคอย่างเป็นทางการและเป็นเอกภาพและเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น เพื่อลดผลกระทบจากความไม่สงบของประเทศใกล้เคียง - สร้างยุทธศาสตร์สหภาพยุโรปเพื่อความร่วมมืออินโด-แปซิฟิกมากขึ้น เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค 	<ul style="list-style-type: none"> - เดินหน้าคว่ำบาตรรัสเซียทางเศรษฐกิจ เช่น การจำกัดการนำเข้า-ส่งออกมากขึ้น - รักษาห่วงโซ่อุปทานให้มีความแข็งแกร่ง และหาพันธมิตรทางการค้านอกภูมิภาคเพิ่มเติม โดยใช้ FTA และกระจายความเสี่ยงเพื่อลดการพึ่งพาชาติใดชาติหนึ่งมากเกินไป - คัดกรองการลงทุน โดยเน้นตรวจสอบการลงทุนจากต่างชาติในสาขาที่มียุทธศาสตร์ - เร่งกระบวนการแยกห่วงโซ่อุปทาน เพื่อปกป้องตลาดในประเทศ และเพื่อคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย - ร่วมกับกลุ่ม G7 พยายามลดทอนบทบาทของจีนในเวทีโลก ในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี - สานสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศซีกโลกใต้ เช่น ลาตินอเมริกา และแอฟริกา เพื่อเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจในพื้นที่ที่จีนเข้าไปสานสัมพันธ์อยู่แล้ว ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และขยายความร่วมมือผ่านการขยายการลงทุน 	<ul style="list-style-type: none"> - ลดการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซีย และหันไปใช้พลังงานหมุนเวียน เพื่อความมั่นคงด้านพลังงาน โดยตั้งเป้าเป็นอิสระจากเชื้อเพลิงฟอสซิล (ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน ถ่านหิน) ของรัสเซียและเพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนใน EU ให้ได้ 82% ภายในปี 2573 - หาแหล่งนำเข้าสำรองเพื่อรับประกันความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยมีการนำเข้าสินค้าเกษตรจากจีนผ่านเส้นทางรถไฟจีน-ยุโรป ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายสินค้าเกษตรไปได้ทั้งภูมิภาค
5. ไต้หวัน	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาความเข้มแข็งของกองทัพเรือ โดยดำเนินโครงการพัฒนาเรือดำน้ำที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากจีน และปกป้องท่าเรือชายฝั่งโดยรอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - ลดการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากจีน โดยสร้างพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศในทวีปเอเชียให้แน่นแฟ้น ผ่านนโยบาย New Southbound เพื่อถ่วงดุลอำนาจจีน และ 	

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
		<p>สร้างการมีบทบาทของไต้หวันในภูมิภาคต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับมิตรประเทศผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับทวิภาคี เช่น ความตกลงทางการค้าไต้หวัน-สหรัฐฯ ความตกลง FTA ความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุน - พยายามเข้าร่วม CPTPP เพื่อใช้ประโยชน์ในการเชื่อมโยงการผลิต ลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากจีน และเปิดโอกาสให้นักลงทุนไต้หวันขยายฐานการผลิตในอาเซียน 	
6. ญี่ปุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ผลักดันยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นนโยบายการต่างประเทศที่ใช้สร้างความสัมพันธ์กับภูมิภาคข้างเคียงอย่างอาเซียน และสหรัฐฯ - เสริมสร้างความแข็งแกร่งทางทหาร โดยมีกองกำลังปกป้องตนเองทั้งทางบก ทะเล และอากาศ ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยตามแนวชายฝั่งที่อยู่ในอาณาเขตของญี่ปุ่น - กระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ ๆ กับชาติพันธมิตร เช่น ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงและการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ เพื่อปกป้องข้อมูลสำคัญทางด้านเทคโนโลยี 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดให้ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ และความอยู่รอดของห่วงโซ่อุปทาน เป็นวาระแห่งชาติ - ส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ โดยมีความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับ EU ซึ่งเน้นเรื่องการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล และความมั่นคงทางภูมิรัฐศาสตร์ รวมทั้งมีความร่วมมือเกี่ยวกับเซมิคอนดักเตอร์และความมั่นคงในห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบที่สำคัญ 	

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
	<ul style="list-style-type: none"> - เสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ผ่านการสร้างเครือข่ายทางการทหารระหว่างพันธมิตร เช่น ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ-เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ-ออสเตรเลีย 		
7. เกาหลีใต้	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาศักยภาพในการป้องกันและตอบโต้ภัยคุกคามนิวเคลียร์จากเกาหลีเหนือ โดยพัฒนายุทธวิธีปรมาณู เพื่อตรวจจับ สกัดกั้น และทำลายซีปนาวุธของเกาหลีเหนือ ไม่ให้เข้ามายังเขตแดนของเกาหลีใต้ - พัฒนาระบบป้องกันภัยและตอบสนองเชิงรุกต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ภัยคุกคามทางไซเบอร์ - กระชับความสัมพันธ์ และเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ เพื่อเพิ่มแผนป้องกันภัยคุกคามจากนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างสูงของเกาหลีเหนือ - สร้างความร่วมมือไตรภาคีระหว่างเกาหลีใต้-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ เพื่อรับมือกับภัยคุกคามนิวเคลียร์และซีปนาวุธของเกาหลีเหนือ และพัฒนาศักยภาพทางการทหาร - เดินหน้าสานสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ผ่านการสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานของการตอบแทนซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกาหลีเหนือปลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อสร้างเครือข่ายด้านห่วงโซ่อุปทาน ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี และพยายามรักษาสมดุลความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ และจีน - เข้าร่วมกลุ่ม “Chip 4 alliance” เพื่อความมั่นคงแก่ห่วงโซ่การผลิตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ มีความร่วมมือกับสหรัฐฯ และได้หันในการพัฒนาอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ขั้นสูง และมีการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน การวิจัย และการพัฒนาภายในกลุ่มพันธมิตร - ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนสหรัฐฯ ในอุตสาหกรรมสำคัญ อาทิ เซมิคอนดักเตอร์ แบตเตอรี่ AI ควอนตัม เทคโนโลยีชีวภาพ อากาศยาน พลังงานนิวเคลียร์ พลังงานหมุนเวียน สุขภาพ - รักษาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับจีน โดยจัดตั้งสภาเพื่อความร่วมมือด้านห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และการปฏิรูปห่วงโซ่อุปทานระหว่างเกาหลีใต้กับจีน - สร้างความร่วมมือกับประเทศผู้ผลิตแร่ธาตุสำคัญ เพื่อกระจายความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบไม่ให้พึ่งพาบางประเทศมากเกินไป 	

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
8. ภูมิภาคลาตินอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค - ประชาคมลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (CELAC) บูรณาการร่วมกันอย่างเข้มแข็งเพื่อการพัฒนาาร่วมกันในภูมิภาคและลดอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาค 	<ul style="list-style-type: none"> - การบูรณาการกลุ่มความร่วมมือ MERCOSUR มีการดำเนินการร่วมกันมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาในกลุ่มและในภูมิภาค - มีตัวแทนจากกลุ่ม BRICS คือบราซิล เชื่อมโยงโอกาสในการค้าและการลงทุนจากภายนอกเข้าสู่ภูมิภาค - พัฒนาในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากภายนอก โดยเฉพาะจากจีน 	
9. ภูมิภาคตะวันออกกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นความสัมพันธ์ทางการทูต ใช้นโยบายประนีประนอมและพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศคู่ขัดแย้ง เช่น กาตาร์ - ดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจ ด้วยการรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และในขณะเดียวกันก็มีการผูกสัมพันธ์กับจีนและรัสเซีย - เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) และกลุ่ม BRICS - มีความร่วมมือด้านการทหาร การข่าว และความมั่นคงในกลุ่มประเทศ GCC 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการลดการพึ่งพารายได้จากน้ำมัน โดยพยายามกระจายช่องทางการหารายได้จากช่องทางที่หลากหลาย เช่นนโยบาย Saudi Vision 2030 ของซาอุดีอาระเบีย, Oman Vision 2040 ของโอมาน, Abu Dhabi Economic Vision 2030 ของ UAE - เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ BRICS - ลดความเสี่ยงจากการถือครองเงินสกุลดอลลาร์ด้วยการทำธุรกรรมในสกุลเงินอื่น เช่น รับชำระค่าน้ำมันด้วยสกุลเงินหยวน 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมีเป้าหมายเปลี่ยนพื้นที่เสื่อมโทรมให้มีชีวิตและลดการปริมาณปล่อยก๊าซคาร์บอน - สร้างความยั่งยืนด้านอาหารในอนาคต ด้วยการร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการค้นคว้า นวัตกรรมในการชลประทานจากน้ำที่ผ่านการบำบัด การทำฝนเทียม และการเพาะปลูกต้นไม้
10. อินเดีย	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระและเป็นเอกเทศ (independent foreign policy) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่งเสริมระบอบโลกแบบหลายขั้วอำนาจ โดยยึดถือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก 	<ul style="list-style-type: none"> - เดินหน้ากระชับความสัมพันธ์ทางการค้ากับรัสเซีย แม้อินเดียจะวางตัวเป็นกลางในสงครามรัสเซีย-ยูเครน แต่อินเดียยังคงมีการซื้อขายน้ำมันดิบกับรัสเซีย โดยกลายเป็นผู้นำเข้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดเพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพลังงานฟอสซิลจากต่างชาติ พยายามที่จะกระจายการนำเข้าพลังงานและเทคโนโลยี และมีแผนเริ่มผสมก๊าซชีวภาพกับก๊าซธรรมชาติ เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้า

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินนโยบายด้านการทูตในระดับภูมิภาค เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับอาเซียนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและพยายามคานอำนาจกับจีนเพื่อไม่ให้เกิดระบบของขั้วอำนาจเดียวในภูมิภาค - ดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อนบ้านมาก่อน (Neighborhood First Policy) โดยมองว่าเพื่อนบ้านของอินเดียโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียใต้ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในมิติความมั่นคงของอินเดีย 	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำมันดิบทางทะเลรายใหญ่ที่สุดของรัสเซีย แทนที่สหภาพยุโรปที่มีการคว่ำบาตรรัสเซีย - นโยบาย Make in India โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อดึงดูดการลงทุนจากทั่วโลก และเสริมสร้างภาคการผลิตของอินเดียให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าของโลก - โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการผลิต (PLI) โดยมุ่งเน้นไปที่การลงทุนขนาดใหญ่เพื่อกระตุ้นการผลิต มีวัตถุประสงค์หลักคือช่วยเหลือผู้ผลิตในประเทศและดึงดูดการลงทุนในห่วงโซ่การผลิต เพิ่มการส่งออกควบคู่กับการลดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ - นโยบายอินเดียพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมสินค้าอินเดียในตลาดห่วงโซ่อุปทานโลก และช่วยให้ประเทศบรรลุเป้าหมายในการพึ่งพาตนเอง 	
11. สหภาพแอฟริกา	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองกับมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย เปิดกว้างอย่างสมดุล แม้ว่าจะมีจุดยืนทางการเมืองที่หลากหลายของสมาชิกสหภาพแอฟริกา - เข้าร่วมเป็นหนึ่งใน G20 จากการผลักดันของสหรัฐฯ เนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ แร่หายาก หนึ่งในสามของโลกที่จะนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ไฟฟ้า จะเสริมการย้ายฐานการผลิตจากจีน 	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดกว้างทางการค้า ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้อำนวยความสะดวกด้านการค้ามากขึ้น ขยายความร่วมมือทางการค้า และปรับปรุงกฎระเบียบด้านการลงทุน เนื่องจากจะกลายเป็นแหล่งที่มีการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยได้ประโยชน์จากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ แรงงานราคาถูก กำลังซื้อกำลังขยายตัวจากชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้น ความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นแหล่งลงทุนอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน มีแนวโน้มที่จะลดการพึ่งพาการผลิตถ่านหินและน้ำมันดิบ หันไปเพิ่มสัดส่วนพลังงานสะอาด (แสงอาทิตย์ ลม และน้ำ) มากขึ้น เพื่อบรรลุสังคมคาร์บอนต่ำ - ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหาร โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรที่กว้างขวาง จึงมีการลงทุนด้านการเกษตรสมัยใหม่เพื่อเพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพการผลิต เพื่อรองรับการส่งออก

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วม BRICS เพื่อคานอำนาจของสหรัฐฯ โดยปี 2567 จะมีประเทศในทวีปแอฟริกาเข้าร่วม BRICS plus เพิ่มขึ้น 	<p>และมีแร่หายากที่สำคัญในการผลิตอุตสาหกรรมในอนาคต จึงดึงดูดทั้งสหรัฐฯ และจีน เข้ามาลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรม พลังงานทดแทน และปรับปรุงภาคการเกษตร เพื่อความมั่นคงทางอาหาร</p>	<p>ที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เมื่อปฏิรูปประเทศได้ตามเป้าหมาย</p>
12 เวียดนาม	<p><u>ข้อพิพาทบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตทหารแบบรอบด้าน โดยกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตทหารกับหลายมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ ญี่ปุ่น รัสเซีย - เสริมความแข็งแกร่งด้านความมั่นคงทางทะเล สร้างความร่วมมือทางด้านกลาโหมกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกองเรือรบ และยังสร้างร่วมมือกับอิสราเอล เพื่อจัดหาปืนใหญ่ใช้ต่อสู้กับจีน - สร้างความร่วมมือกับจีน เพื่อลดความตึงเครียดในพื้นที่ทะเลจีนใต้ โดยลงนามในข้อตกลงร่วมมือและจัดทำโทรศัพท์สายด่วนระหว่างกัน เพื่อรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในน่านน้ำ 		
	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินนโยบายที่เรียกว่า “Four Nos Policy” กล่าวคือ (1) ไม่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางการทหารกับใคร (2) ไม่เป็นพันธมิตรกับประเทศที่มุ่งทำร้ายประเทศอื่น (3) ไม่อนุญาตให้ประเทศใด 	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการค้า นโยบายส่งเสริมการลงทุนที่อำนวยความสะดวกในการจัดตั้งบริษัทของนักลงทุนต่างชาติ และปฏิรูปภาคการเงิน เพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบธุรกิจ 	

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
	<p>มาตั้งฐานทัพในเวียดนาม และ (4) ไม่ใช่กำลังหรือข่มขู่จะใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ</p> <p>- ดำเนินการทูตแบบไผ่ลู่ลม โดยกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคง และป้องปรามอิทธิจิ้นบริเวณทะเลจีนใต้ และกระชับความสัมพันธ์กับจีน เพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน</p>	<p>- ส่งเสริมอุตสาหกรรมสนับสนุนเพื่อตอบสนองความต้องการผลิต ได้แก่ ชิ้นส่วนและอะไหล่สำหรับใช้ผลิตพลังงานทดแทน สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนังและรองเท้า อุปกรณ์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ พร้อมทั้งส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการท้องถิ่นกับบริษัทข้ามชาติ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี และมีการวิจัยและพัฒนา ร่วมกัน</p> <p>- จัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตสารกึ่งตัวนำหรือเซมิคอนดักเตอร์</p>	
13. ฟิลิปปินส์	<p><u>ข้อพิพาทบริเวณน่านน้ำทะเลจีนใต้</u></p> <p>กระชับความร่วมมือด้านการทหารกับสหรัฐฯ ลงนามสนธิสัญญาความร่วมมือทางการทหาร และข้อตกลงเพิ่มเติมด้านความร่วมมือทางการทหารระหว่างกัน เพื่อฝึกทหารอย่างต่อเนื่อง มีความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล เพื่อช่วยปรับปรุงกองทัพฟิลิปปินส์ให้ทันสมัย และแสวงหาความร่วมมือด้านการวิจัยและการพัฒนาให้ฟิลิปปินส์สามารถพึ่งพาตนเองในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และให้ สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ</p>		

ประเทศ	ด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ	ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <p>- รักษาจุดยืนและจุดศูนย์ถ่วงบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และไม่เข้าไปเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรง โดยมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐฯ ขณะเดียวกันได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในฐานะมิตรประเทศกับรัสเซีย</p>	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <p>- เตรียมพร้อมการเป็นฐานการผลิตทดแทนจีน โดยสหรัฐฯ ต้องการสร้างความมั่นคงของระบบห่วงโซ่อุปทานและลดการพึ่งพาจีน</p>	
14. สิงคโปร์	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <p>- ดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบสมดุลและเป็นมิตรกับประเทศบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน สร้างมิตรกับทั้งสหรัฐฯ และจีน วางตัวเป็นกลางและเป็นมิตรกับทุกประเทศให้มากที่สุด</p> <p>- ส่งเสริมขีดความสามารถทางการทหารเพื่อป้องกันประเทศจากภัยคุกคามภายนอก และดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และไม่ให้ประเด็นด้านการเมืองมากระทบต่อความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจการค้า</p>	<p><u>การแข่งขันขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และจีน และภูมิรัฐศาสตร์รัสเซีย-ยูเครน</u></p> <p>- ดำเนินนโยบายการค้าเสรีกับทุกประเทศ ตลอดจนผลักดันการค้าภายในภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงของผลกระทบจากการแข่งขันทางการค้าของประเทศที่อยู่ภายนอกภูมิภาค</p> <p>- ขยายความสัมพันธ์ทางการค้าครอบคลุมในหลายภูมิภาค เพื่อกระจายความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทาน รองรับการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์โลก จัดทำความตกลงทางการค้ากับนานาประเทศ ทั้งนี้ สิงคโปร์มุ่งขยายการค้ากับภูมิภาคลาตินอเมริกา และแอฟริกาเป็นสำคัญ</p> <p>- ส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในประเด็นใหม่ ๆ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจยั่งยืน และการยกระดับมาตรฐานของความตกลงและความร่วมมือให้สูงขึ้น</p> <p>- เปิดรับ FDI สนับสนุนกลยุทธ์ China+1 ของบริษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์</p>	

อิทธิพลในการจัดระเบียบโลกและการวางกฎเกณฑ์ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจขั้วเดียว (Uni-polarity) กำลังลดลง ในขณะที่จีนเติบโตอย่างก้าวกระโดดและได้พัฒนาประเทศเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ โดยกลายเป็นมีเศรษฐกิจใหญ่อันดับสองของโลก ด้านมหาอำนาจเดิมอย่างสหภาพยุโรป และรัสเซีย แม้จะยังมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีบทบาทในด้านการเมือง การค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นหนึ่งในประเทศผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม แต่ทั้งสหภาพยุโรป และรัสเซีย ก็ยังไม่อยู่ในสถานะที่จะขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเดียวในการวางระเบียบโลก สำหรับเอเชียตะวันออก ทั้งญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ยังคงสถานะผู้ลงทุนรายใหญ่ในหลายประเทศ และยังคงขยายอิทธิพลผ่านอำนาจละมุน (Soft Power) ตะวันออกกลาง แม้จะมีบทบาทมากขึ้นในเวทีโลก แต่โครงสร้างเศรษฐกิจที่มีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพียงไม่กี่ประเภท ทำให้ภูมิภาคนี้ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยี และพึ่งพาห่วงโซ่มูลค่าจากภูมิภาคอื่น ขณะที่อินเดียมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระและเป็นเอกเทศ (independent foreign policy) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่งเสริมระบอบโลกแบบหลายขั้วอำนาจ (multi-polar world) โดยยึดถือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก ส่งผลให้ 10 ปีหลังมานี้ อินเดียได้รับการขนานนามว่าเป็น “มหาอำนาจเกิดใหม่ (Emerging Power)” ท่ามกลางความพยายามที่จะยกระดับจากการเป็นมหาอำนาจระดับกลางหรือระดับภูมิภาคสู่ระดับโลกมากขึ้น ขณะที่ตะวันออกกลางและโลกมุสลิม จะมีบทบาทมากขึ้นในเวทีโลก แต่ในขณะเดียวกันความพยายามในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจที่แต่เดิมพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพียงไม่กี่ประเภท ก็ทำให้ภูมิภาคนี้ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาค และระดับโลกมากยิ่งขึ้น

แนวทางการดำเนินนโยบายของไทยต่อประเด็นความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์

ประเทศไทยเน้นแนวทางการทูตตามการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ โดยไม่ยึดถือหลักการตายตัวที่ต้องปฏิบัติ นโยบายนี้เป็นการทูตแบบไม่ลู่ลม ซึ่งหมายถึงการทูตที่แปรผันตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ และไม่ยึดถือหลักการตายตัวที่ต้องปฏิบัติ นโยบายนี้เน้นความยืดหยุ่น การปฏิบัติได้จริง และดูโลกความจริงเป็นหลัก เปรียบเสมือนไม้ที่ลู่ตามแรงลม นักการทูตบางคนเรียกการทูตไทยว่าเป็นเหมือนต้นไม้อ้อ คือ “ลู่ตามลม” ไปได้เสมออย่างที่เรียกว่า “bamboo diplomacy” หรือความจริงการทูตไทยเป็นลักษณะ “balancing act” (การรักษาสมดุล) ซึ่งนโยบายนี้สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของไทยที่มีผลต่อโลกระหว่างประเทศ

○ ด้านการเมือง ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

- ในช่วงปี 2561-2564 ที่เกิดสงครามการค้า สงครามเทคโนโลยี และนำไปสู่การแบ่งแยกห่วงโซ่อุปทาน และจากการที่ประเทศไทยยังคงยึดมั่นในนโยบายการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างสมดุลกับประเทศมหาอำนาจทั้งหลายประเทศ ทำให้ไทยยังคงเป็นพันธมิตรที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในเอเชีย ขณะเดียวกันไทยก็ดำเนินความสัมพันธ์กับจีนเพื่อดึงเงินเข้ามาให้มีความใกล้ชิดไทยและอาเซียนมากขึ้น และเพื่อรวมเงินเข้ามาในระดับการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงในภูมิภาค นั่นคือในขณะที่การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีนรุนแรงขึ้น แรงผลักดันและแรงดึงของภูมิรัฐศาสตร์ก็มีความเข้มข้นเช่นกัน ความท้าทายและโอกาสอันมหาศาลเกิดขึ้นกับประเทศไทยพร้อม ๆ กับการเผชิญสภาพแวดล้อมภายนอกที่ปั่นป่วนและมองหาเส้นทางพัฒนาใหม่ ๆ

- ในปี 2565 สงครามรัสเซีย-ยูเครน ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมโลกนั้นมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันถึงกันมากยิ่งขึ้น ผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical Tensions) ที่เข้มข้นขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานการค้าและระบบเศรษฐกิจโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลของวิกฤต

รัสเซีย-ยูเครน ทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบเชิงลบจากราคาน้ำมันและต้นทุนด้านวัตถุดิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหล็ก อะลูมิเนียม ตะกั่ว ที่ปรับตัวสูงขึ้น แต่ประเทศไทยก็ยังได้ผลบวกจากการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้น หลังจากนั้น ในปี 2566 เป็นอีกหนึ่งปีที่โลกกระตุกด้วยความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์แทบจะทุกมุมโลกทุกสายตาดำจ้องไปที่สงครามอิสราเอล-ฮามาส ที่ปะทุขึ้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2566 นานาประเทศใช้ความพยายามทางการทูต ป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งขยายวงออกไป แต่ดูเหมือนสงครามยังไม่มีความยุติลง กองทัพอิสราเอลประกาศว่า ปี 2567 จะเป็นปีที่ทำลายเนื่องจากอิสราเอลจะต้องทำสงครามในฉนวนกาซาตลอดทั้งปี และว่ากันว่าสถานการณ์แบบเดียวกันนี้อาจเกิดขึ้นได้ในช่องแคบไต้หวัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ก่อตัวขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วโลก ก็ถือเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักลงทุนโยกย้ายฐานการผลิตและการลงทุนไปยังภูมิภาค/ประเทศที่มีศักยภาพอื่นเพื่อกระจายความเสี่ยงทางธุรกิจ ทั้งนี้ ประเทศไทยเองในฐานะฐานการผลิตและส่งออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงย่อมได้รับอานิสงส์จากการโยกย้ายฐานการผลิตและการลงทุนนี้ด้วยเช่นกัน

○ ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

▪ **แหล่งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศที่ย้ายฐานการผลิตกระจายความเสี่ยงห่วงโซ่อุปทาน ท่ามกลางความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ของมหาอำนาจ** ไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีศักยภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งวางตัวเป็นกลางต่อสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ และสร้างดุลอำนาจผ่านการเป็นพันธมิตรในมิติต่าง ๆ กับหลาย ๆ ประเทศมากขึ้น จึงเปรียบเสมือนพื้นที่สงบทางการเมืองเพื่อดึงดูดการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ โดยแสวงหาโอกาสจากความได้เปรียบจากทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีศักยภาพในการเติบโตสูง การพัฒนาความพร้อมด้านพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเพื่อดึงดูดการลงทุนใหม่ ๆ อย่างการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) นอกจากนี้ภาครัฐยังสนับสนุนอุตสาหกรรมสมัยใหม่ S-Curve และ New S-Curve (อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และบริการดิจิทัล) รวมทั้ง สินค้าด้านสิ่งแวดล้อม BCG model เพื่อดึงดูดการลงทุน สินค้าศักยภาพที่จะเติบโตสูงในอนาคต และเข้าไปร่วมในห่วงโซ่อุปทานระดับโลก (GVC) และห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาค (RVCs) พัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อให้เป็นเครื่องยนต์หลักสำคัญในการจ้างงาน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย

▪ **สร้างพันธมิตรทางการค้าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากการผลักดันให้เกิด FTA กับคู่เจรจาที่ครอบคลุมมากขึ้นเพื่อเพิ่มแต้มต่อทางการค้าและการลงทุน** การใช้มาตรการกีดกันทางการค้าหรือจำกัดการส่งออกจะมีมากขึ้น จากปัญหาความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะกับประเทศที่เป็นคู่ขัดแย้ง นำไปสู่การเก็บภาษีศุลกากรที่สูงขึ้นหรือมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีที่เป็นอุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ สำหรับธุรกิจของไทยอาจจะได้รับผลกระทบด้วยเช่นเดียวกัน ทำให้การส่งออกสินค้าและบริการทำได้ยากขึ้น ทำให้ไทยจะต้องรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจให้เหนียวแน่น ความตกลงการค้าเสรีจะเป็นกลไกสำคัญในการทำให้ประเทศต่าง ๆ สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ GVCs และ/หรือ RVCs ได้โดยมีแต้มต่อสิทธิประโยชน์ทางการค้าและการลงทุน ตลอดจนลดอุปสรรคทางการค้า ซึ่งการเจรจาการค้าทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีจะเป็นกรอบการค้าที่สำคัญในการกำหนดแนวทาง กฎ กติกา และมาตรฐานในการทำการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยเป้าหมายของกระทรวงพาณิชย์จะเร่งทำ FTA กับคู่ค้าให้ครอบคลุม 80% ของสัดส่วนการค้าไทยกับโลก ภายในปี 2570 โดยทำงานภาคการต่างประเทศเชิงรุก บูรณาการร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ และผู้แทนการค้าไทย ตลอดจนผลักดันผู้ประกอบการให้ใช้ประโยชน์จาก FTA ส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการไทยให้ปรับตัวรองรับมาตรฐานความยั่งยืนที่เป็นกรอบกติกาใหม่ของโลก

○ ด้านสิ่งแวดล้อม/การพัฒนาอย่างยั่งยืน

▪ **ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสถานะภูมิอากาศเข้ามามีบทบาทในการกำหนดระเบียบโลก และทิศทางการสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ** ตลอดจนทิศทางการผลิตและการส่งออกสินค้าของไทยในอนาคต โดยไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำหนดเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality)

ในปี ค.ศ. 2050 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ภายในปี ค.ศ. 2065 ซึ่งเป็นคำมั่นสัญญาที่หลายประเทศให้ไว้ในเวที United Nations Climate Change Conference รวมทั้งวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2573 (Sustainable Development Goals 2030) การผลิตพลังงานทดแทนกำลังเป็นเทรนด์ของโลกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าว มหาอำนาจต่างแสวงหาพันธมิตรที่จะจัดหาพลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือเป็นแหล่งซัพพลายวัตถุดิบเพื่อใช้ผลิตสินค้าที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไทยเองมีความสำคัญอย่างมากต่อห่วงโซ่อุปทานยานยนต์ในภูมิภาค และได้กำหนดแผนผลักดันการเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าภายในภูมิภาค โดยตั้งเป้าหมายภายในปี 2568

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ความขัดแย้งระหว่าง 2 มหาอำนาจคือสหรัฐฯ และจีน เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อระเบียบโลกรวมถึงไทยมากที่สุด ด้วยรูปการณ์ของการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจใหญ่มีความชัดเจน และการแข่งขันนี้ส่งผลกระทบต่อปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ของการเมืองโลกและการเมืองในทุกภูมิภาค ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เห็นค่อนข้างเด่นชัดมาตั้งแต่เกิดสงครามการค้าปี 2560 อันนำมาสู่สงครามเทคโนโลยี จนกระทั่งเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งใหญ่ ที่ทำให้ปัญหาภูมิรัฐศาสตร์ในโลกรุนแรงขึ้น โดยทำให้เห็นชัดเจนถึงการแสวงหาพันธมิตรเข้ามาเพื่อเสริมทัพให้แต่ละฝ่ายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้โลกเผชิญสถานการณ์ 3 ขั้วมหาอำนาจ ซึ่งได้แก่ (1) กลุ่มโลกตะวันออก คือ จีนและรัสเซียกับพันธมิตรเก่าอย่าง BRICS และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) (2) กลุ่มโลกตะวันตก คือ สหรัฐฯ กับพันธมิตรเดิมอย่างสหภาพยุโรป อังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา และนิวซีแลนด์ และ (3) กลุ่มขั้วที่สาม เป็นกลุ่มที่ทั้งสหรัฐฯ และจีนต่างก็อยากจะได้เข้ามาเป็นพันธมิตร ซึ่งจะเห็นบทบาทโดดเด่นมากยิ่งขึ้นในขณะนี้ ก็คือกลุ่มประเทศในภูมิรัฐศาสตร์ ประเทศในแอฟริกา และประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีไทยรวมอยู่ด้วย ซึ่งความพยายามในการที่จะดึงกลุ่มประเทศเหล่านี้เข้ามาเป็นพรรคพวกของแต่ละฝ่ายนั้น คือสิ่งที่จะทำให้การต่อสู้แย่งชิงผลประโยชน์ของมหาอำนาจในมิติของภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ขณะที่ไทยก็ควรวางแผนทางนโยบายที่จะทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจไทย เพื่อให้ไทยสามารถคว้าโอกาสจากบริบททางภูมิรัฐศาสตร์โลกได้อย่างทันท่วงที

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในมิติภูมิรัฐศาสตร์ (ด้านการทูตและการเมืองระหว่างประเทศ)

- มีความสม่ำเสมอในการแสดงจุดยืนที่ตั้งอยู่บนหลักการสากล กฎหมายระหว่างประเทศ และผลประโยชน์ของประเทศ และมีความชัดเจนในการวางจุดยืนของประเทศในการรักษาความเป็นมิตรและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกขั้วและประเทศ เป็นไปอย่างสมดุล และหลีกเลี่ยงการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้ง เช่น การเคารพหลักการอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี และมีส่วนร่วมในประเด็นที่เป็นค่านิยมและมาตรฐานสากล โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การเข้าร่วมผลักดันการเจรจาสนธิสัญญาโรคระบาด และอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมไซเบอร์ รวมทั้งการที่ไทยได้ประกาศลงสมัครเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ หรือ UN Human Rights Council วาระปี 2568 - 2570 ทั้งนี้ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในเวทีระหว่างประเทศของไทย รวมทั้งยกระดับมาตรฐานของประเทศ ตลอดจนมุ่งไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ของประเทศต่อไป

- ร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรักษาภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่ที่สงบและปลอดภัยจากความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ เพราะเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการมีบทบาทเชิงรุกในการเสริมสร้างเอกภาพและความเป็นแกนกลางของอาเซียนในการรับมือกับปัจจัยภายนอก ผ่านกลไกต่าง ๆ ของอาเซียน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์กับหุ้นส่วนภายนอก และสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- ขับเคลื่อนการพัฒนาความเชื่อมโยงอย่างไร้รอยต่อในภูมิภาค ทั้งด้านกายภาพ กฎระเบียบ และดิจิทัล โดยผ่านกรอบอาเซียน และกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ACMECS, BIMSTEC, ACD เพื่อสร้างเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ รวมถึงสร้างน้ำหนักให้กับการทูตไทย

- เน้นนโยบายการต่างประเทศที่มีการสอดประสานและความชัดเจนจากภายในประเทศ มีความคล่องตัว มีกลยุทธ์เชิงรุก และมองไปข้างหน้า เพื่อเป็นรากฐานในการต่อยอดผลประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจไทยในบริบทโลกที่ผันผวน เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

- ข้อเสนอแนะทางนโยบายในมิติเศรษฐกิจ

- ใช้โอกาสของประเทศกลุ่มข้าวที่สามผลักดันให้กลายเป็นพื้นที่เติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของโลก กล่าวคือจากความขัดแย้งของ 2 มหาอำนาจ ทำให้สหรัฐฯ ต้องการหาแหล่งผลิตสินค้าที่จะมาทดแทนจีน ขณะเดียวกัน จีนก็หาตลาดใหม่ทดแทนประเทศในฝั่งตะวันตก จึงเป็นโอกาสของประเทศกลุ่มข้าวที่สามซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพที่จะสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งไทยเองเป็นประเทศหมุดหมายของทั้งสองมหาอำนาจ ขณะเดียวกันก็มีโอกาสเชื่อมโยงการลงทุนใหม่ ๆ กับประเทศกลุ่มข้าวที่สามอื่น ๆ ที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลก

- เตรียมการเพื่อรับมือเหตุการณ์ต่าง ๆ และความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น จากการแบ่งขั้วทางการค้าและการลงทุนที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

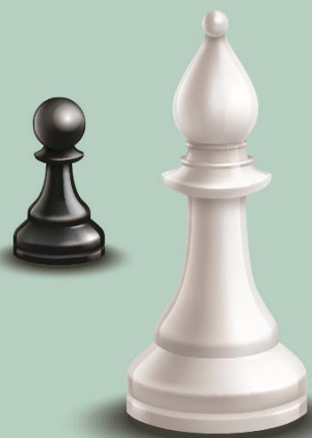
- เร่งการดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศ ถึงแม้ไทยอาจได้รับประโยชน์จากแนวโน้มการกระจายฐานการผลิตออกจากจีน แต่ไทยจะเผชิญการแข่งขันที่สูงขึ้น ทั้งจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนามและอินโดนีเซีย ตลาดใหม่ ๆ ที่ใกล้และเป็นมิตรต่อสหรัฐฯ เช่น กลุ่มประเทศลาตินอเมริกา และประเทศเจ้าของนวัตกรรมจากการอุดหนุนอุตสาหกรรมภายในของประเทศพัฒนาแล้ว ดังนั้น ภาครัฐควรออกมาตรการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่เจาะจง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีโอกาสเกิดการย้ายถิ่นการผลิต ตลอดจนยกระดับอุตสาหกรรมไทยให้ปรับตัวได้ทันต่อเทคโนโลยีทันสมัยของโลกที่พัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อนำไทยเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าโลกในเทคโนโลยีขั้นสูง

- เพิ่มความหลากหลายของแหล่งวัตถุดิบและกระจายตลาด เพื่อลดความเสี่ยงที่ห่วงโซ่อุปทานจะหยุดชะงัก จากผลสืบเนื่องจากประเด็นด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากการกีดกันทางการค้า การโจมตีทางไซเบอร์ หรือเหตุความรุนแรงระหว่างประเทศ ภาครัฐและบริษัทไทยอาจพิจารณาจัดหาวัตถุดิบจากแหล่งที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อลดการกระจุกตัว ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญมากขึ้นกับการบริหารจัดการ Supply Chain ในลักษณะระบบการผลิตแบบผลิตเอาไว้ก่อนเพื่อกันการขาดชิ้นส่วน (Just In Case) ที่เน้นการผลิตและเก็บสินค้าคงคลังไว้ให้เพียงพอต่อสถานการณ์การค้า อีกทั้ง ความต้องการสินค้าของผู้ซื้อที่ปรับเปลี่ยนไป

- ปรับตัวให้ทันต่อระเบียบข้อบังคับโลกที่เปลี่ยนแปลง เป็นไปได้ว่าเศรษฐกิจโลกจะเผชิญกฎระเบียบใหม่เพิ่มมากขึ้น จากการที่ชาติมหาอำนาจพยายามกำหนดระเบียบระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การจำกัดการส่งออกสินค้า การจำกัดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเคลื่อนย้ายข้อมูลระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งหากไทยไม่ปรับตัวให้ทันต่อระเบียบข้อบังคับใหม่ได้อย่างทันท่วงที จะเกิดภาระต้นทุนในการทำธุรกิจที่สูงขึ้น หรือในกรณีรุนแรง อาจสูญเสียตลาดสำคัญไปได้

- เตรียมความพร้อมรับมือความท้าทายข้ามชาติ โดยเฉพาะประเด็นด้าน ESG (Environmental, Social, Governance) เนื่องจากการลงทุนด้าน ESG มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตและเป็นปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อการตัดสินใจลงทุนของบริษัทข้ามชาติ หากไทยไม่ปรับนโยบายของประเทศให้ตอบสนองต่อการลงทุน ESG อาจส่งผลให้ไทยไม่ได้รับเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศมากเท่าที่ควร เนื่องจากบริษัทข้ามชาติอาจเลือกประเทศอื่นที่มีสัดส่วนการใช้พลังงานสะอาดในการผลิตไฟฟ้าสูงกว่า หรือประเทศที่มีสิทธิแรงงานดีกว่า เป็นต้น นอกจากนี้ในแง่ของการส่งออกและนำเข้าก็เช่นเดียวกัน ประเทศมหาอำนาจจะใช้มาตรการเชิงสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เข้ามากีดกันการค้าระหว่างประเทศเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศและนโยบายการพึ่งพาตนเอง ทำให้ภาคการผลิตไทยจะต้องปรับตัวในประเด็นด้าน ESG มากยิ่งขึ้น

■ ภาครัฐควรสนับสนุนการเพิ่มพันธมิตรทางการค้าและการลงทุนในตลาดใหม่ โดยแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ทั้งในมิติพื้นที่ภูมิศาสตร์ ประเทศใหม่ เมืองใหม่ มิติประชากร กลุ่มเป้าหมายใหม่ และช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ เช่น การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อหาช่องทางการขนส่งใหม่ ทดแทนช่องทางขนส่งที่ได้รับผลกระทบทางภูมิรัฐศาสตร์ อย่างเช่นการเชื่อมโยงโลจิสติกส์กับจีนเพื่อให้การขนส่งสินค้าของไทยเข้าไปใช้ระบบรางของจีน เชื่อมอาเซียน ไปยังจีน เอเชียกลาง และยุโรป ทดแทนทางเรือที่ปัจจุบันสถานการณ์ความตึงเครียดในทะเลแดง ทำให้การขนส่งทางเรือช่องทางเดิมชะงักงัน โดยอ้อมไปใช้เส้นทางของแหลมกู๊ดโฮปที่ทำให้ใช้ระยะเวลาและต้นทุนสูงกว่า ดังนั้น การสร้างและแสวงหาเส้นทางโลจิสติกส์ใหม่ ๆ เป็นทางเลือกทดแทนเส้นทางเดิมที่เผชิญปัญหาความตึงเครียดด้านภูมิรัฐศาสตร์เป็นสิ่งที่ควรที่จะหยิบยกไปในการวางยุทธศาสตร์ต่อไป

@TPSO.Tradeinsights

คิดค้า.com
ข้อมูลและบทวิเคราะห์
ด้านเศรษฐกิจการค้า

www.tpsgo.th

วารสารในรูปแบบ
ออนไลน์

กองยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการแข่งขัน
สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
563 ถนนนทบุรี ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0 2507 5860